

QUR'ĀN

Allāh, dž.š. iz Svoje milosti nije prepustio čovjeka da ga vodi njegova fitra (zdrava priroda) na kojoj je stvoren i koja ga vodi ka dobru već je slao poslanike koji su od Allāha dobijali objavu i pozivali ljude ka vjeri u Allāha. Poslanici su donosioci radosnih vijesti i opomena na kaznu kako ljudi ne bi imali opravdanje za svoje nevjerstvo:

رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِغَلَا يُكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ

اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا

"Poslanici su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije Poslanika ne bi nikakva opravdanja pred Allāhom imali. – a Allāh je Silan i Mudar." ¹

Čovječanstvu je silazila od Allāha objava koja je odgovarala određenom vremenskom periodu i svaki narod je imao poslanika sve dok nisu nastali uslovi za pojavu poslednjeg poslanika koji je potvrda prijašnjim poslanicima i donosioc šeri'ata koji traje do Sudnjeg dana i Knjige koja je njemu objavljena a to je Qur'ān.

Sa Muhammedom, sallallāhu 'alejhi we sellem je završen ciklus poslanstva kao što je rekao: *"Primjer mene i ostalih poslanika je kao primjer čovjeka koji gradi zgradu koju uljepšava i dotjeruje osim mjesta jedne cigle u ćošku. Ljudi su obilazili oko nje i divili joj se te rekoše: "Još samo da ima ova cigla." Pa ja sam ta cigla, ja sam pečat svim vjerovjesnicima."* ²

Qur'ān je posljednja objava cijelom čovječanstvu a na to nam ukazuju tekstovi Qur'āna i sunneta:

¹ sūra en-Nisā' 165 ājet.

² hadith su zabilježili imāmi el-Buhari i Muslim.

قُلْ يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا

"Reci: "O ljudi, Ja sam svima vama Allāhov Poslanik." ³

Rekao je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "*Svaki poslanik je poslan svom narodu a ja sam poslan svim ljudima.*" ⁴

Qur'ān obuhvata (ispunjava) sve zahtjeve (potrebe) ljudskog života koji su zasnovani na prijašnjim objavama i onome što one nose u sebi. Objavljen je na arapskom jeziku i izazov je svim arapima koji su u vrijeme objavljivanja Qur'āna bili na najvećem stepenu poznavanja svoga jezika ali su i pored toga bili nemoćni da dođu sa nečim poput Qur'āna pa makar i sa jednom sūrom i ta njihova nemoć je potvrda istinitosti Objave.

Allāh je obećao čuvanje Qur'āna koji je prenešen tevaturom (uzastopnim neprekidnim lancem) bez promjene.

Od opisa Džibrila, alejhi selam je da je on povjerljiv:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ

"Donosi ga povjerljivi Džibril." ⁵

A opisi Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem kome je objavljen Qur'ān su:

³ sūra el-E'araf 158 ājet.

⁴ hadith su zabilježili imāmi el-Buhari i Muslim.

⁵ sūra eš-Šuarā' 193 ājet.

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ
 أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ

عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ

"Qur'ān je, zaista, kazivanje izaslanika plemenitog, posjednika snage, uvaženog kod Gospodara 'Arša, kome se drugi potčinjavaju, tamo pouzdanog! A drug vaš nije lud: On ga je na obzorju jasnom vidio i kada je u pitanju Objava, on nije škrt." ⁶

Ni jedna druga prije objavljena knjiga nema ovakve opise jer su one bile ograničene jednim određenim vremenskim periodom. Qur'ān je objavljen ljudima i džinnima i on sa takvim opisima rješava ljudske probleme: duševne, psihičke, društvene, ekonomske, političke jer je on Objava od Mudroga kome pripada sva hvala. Islam je kompletan sistem, obuhvata sve aspekte života. On je država i domovina, vlast i ummet, moral i snaga, milost i pravednost, kultura i zakon, znanje i sudstvo, materija i dobro, zarada i bogatstvo, džihad i da'wa, vojska i misao, te ispravna vjera i 'ibadet podjednako. Danas je čovječanstvo povrijeđeno u svojoj srži, narušeno u svojim sistemima, ogrezlo u nemoralu i nema mu spasa osim sa vraćanjem Qur'ānu:

فَمَنْ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٢﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ

مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ

⁶ sūra et-Tekvir od 19 do 24 ajeta.

"I onaj ko bude slijedio uputu Moju neće zalutati i neće nesrećan biti. A onaj ko okrene glavu od Knjige Moje, taj će teškim životom živjeti i na Sudnjem danu ćemo ga slijepim oživjeti." ⁷

Muslimani su jedini nosioci svjetla u tminama današnjice i jedino muslimani mogu očistiti svijet od neistina te ga povesti ka uputi kako bi se ljudi spasili od vječne patnje. Naši prethodnici su slijedeći Qur'ān imali državu u prošlosti i da bi je muslimani ponovo imali trebamo se vratiti Qur'ānu, tj. njegovom sprovođenju u praksi.

DEFINICIJA QUR'ĀNA

Glagol 'qaree' ima značenje sakupljanja i zbira dok glagolska imenica 'qiraet' označava sakupljanje slova i riječi jednih u druge sa lijepim redosljedom. Qur'ān je u osnovi kao i riječ 'qiraet' korijen riječi je: qaree qiraeten we qur'ānen. Allāh, subhanedhu we te'āla kaže:

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿٤٧﴾ فَإِذَا قَرَأْتَهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ

"Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao. A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo." ⁸

Riječ "qur'āneh" je isto kao i "qiraeteh" što znači čitanje, odnosno ono što se čita. Ispravno je reći za čitav Qur'ān da je Qur'ān a takođe i za jedan ājet. Tako kada nekoga čujemo da uči ājet iz Qur'āna pravilno je reći da on uči Qur'ān.

وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَبَيِّنًا لِّكُلِّ شَيْءٍ

"Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve." ⁹

⁷ sūra Ta Ha 123 i 124 ājet.

⁸ sūra el-Qijame 17 i 18 ājet.

⁹ sūra en-Nahl 89 ājet.

Qur'ān je Allāhov govor (kelamullah) koji je objavljen Muhammedu, sallallāhu 'alejhi we sellem. Njegovo učenje je 'ibadet i on kao kelamullah pripada samo Allāhu, to je Njegov govor a nije govor ljudi, džinna ili meleka. Kada se kaže da je Allāhov govor to znači da nije ničiji govor sem Allāhov.

قُلْ لَوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي

وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا

"Reci: "Kad bi more bilo mastilo da se ispišu riječi Gospodara moga, more bi presahlo, ali ne i riječi Gospodara moga, pa i kad bismo se pomogli još jednim sličnim." ¹⁰

IMENA I OPISI QUR'ĀNA

Allāh ga je nazvao mnogim imenima:

- El-Qur'ān

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ

"Ovaj Qur'ān vodi jedinom ispravnom putu." ¹¹

- El-Kitab

لَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ

"Mi vam Knjigu objavljujemo u kojoj je slava vaša." ¹²

- El-Furqan

¹⁰ sūra el-Kehf 109 ājet.

¹¹ sūra el-Isrā' 9 ājet.

¹² sūra el-Enbija 10 ājet.

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا

"Neka je uzvišen Onaj koji Svome robu objavljuje Furqan da bi svjetovima bio opomena." ¹³

- Ez-Zikr

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

"Mi, uistinu Zikr (Qur'ān) objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!" ¹⁴

- Et-Tenzil

وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ

"Zaista je on objava od Gospodara svjetova." ¹⁵

Najviše se upotrebljavaju dva imena a to su Qur'ān i Kitab, naziv Qur'ān je zbog njegova učenja jezikom a naziv Kitab je zbog toga što je zapisan perom a oba imena odgovaraju i slažu se sa značenjem Allāhove Knjige. Qur'ān je sačuvan u prsima i redcima. Mi ne možemo povjerovati hafidhima, kada se to ne slaže sa onim što je ispisano i preneseno nama sa generacije na generaciju; a ne možemo povjerovati pisarima sve dok se to ne slaže sa hafidhima i pravilnim prenošenjem. Na ovaj način je sačuvan Qur'ān – pisanjem i pamćenjem i to je ostvarenje Allāhovog obećanja:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

¹³ sūra el-Furqān 1 ājet.

¹⁴ sūra el-Hidžr 9 ājet.

¹⁵ sūra eš-Šuara 192 ājet.

"Mi, uistinu, Qur'ān objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!" – Qur'ān nije zadesilo ono što je zadesilo prijašnje objave, on nije izmijenjen i očuvan je u potpunosti.

Qur'ān je opisan mnogim svojstvima, kao:

- Nūr

يَتَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا

"O ljudi, dokaz vam je već stigao od Gospodara vašeg - Mi vam objavljujemo jasnu Svjetlost." ¹⁶

- Uputa (huda), lijek (šifa), milost (rahme), pouka (mew'ize)

يَتَأْتِيهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ

وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ

"O ljudi, već vam je stigla poruka od Gospodara vašeg i lijek za vaša srca i uputa i milost vjernicima." ¹⁷

- Mubarek

وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقٌ لِّلَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ

"A ova Knjiga, koju objavljujemo, blagoslovljena je, ona potvrđuje one prije nje." ¹⁸

- Mubin

قَدْ جَاءَكُمْ مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ

¹⁶ sūra en-Nisa' 174 ājet.

¹⁷ sūra Junus 57 ājet.

¹⁸ sūra el-En'am 92 ājet.

"I stigla vam je od Allāha svjetlost i Knjiga jasna." ¹⁹

- Bušra

مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ

"Koji potvrđuje da su i prijašnje objave istinite - kao putokaz i radosnu vijest vjernicima." ²⁰

- Aziz

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ

"One koji ne vjeruju u Qur'ān, pošto im je objavljen... a on je, zaista, Knjiga zaštićena." ²¹

- Medžid

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ

"A ovo je Qur'ān veličanstveni." ²²

- Bešir, Nezir

كُتِبَ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٠﴾ بِشِيرًا وَنَذِيرًا

"Knjiga čiji su ājeti jasno izloženi, Qur'ān na arapskom jeziku za ljude koji znaju, vijesnik radosnih vijesti i opomena." ²³

Svako ovo svojstvo je u skladu sa značenjem Qur'āna.

¹⁹ sūra el-Māide 15 ājet.

²⁰ sūra el-Beqare 97 ājet.

²¹ sūra Fussilet 41 ājet.

²² sūra el-Burudž 21 ājet.

²³ sūra Fussilet 3 i 4 ājet.

**RAZLIKA IZMEĐU QUR'ĀNA, QUDSI HADITHA I
HADITHA ALLĀHOVOG POSLANIKA, sallallāhu
'alejhi we sellem**

Kakva je razlika između kudsī haditha i haditha Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem?

Hadith jezički znači ono što je suprotno starom a njime se označava i svaki govor koji kažemo i prenosimo i koji dolazi od čovjeka slušanjem ili vahjom, na javi ili u snu. Allāh naziva Qur'ān hadithom:

وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا

"A čiji je govor od Allāhovog govora istinitiji?" ²⁴

Hadithom se naziva i tumačenje snova:

وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ

"I poučio me je tumačenju snova!" ²⁵

Terminološki hadith znači sve ono što se pripisuje Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem da je rekao, radio, potvrdio i čime je opisan.

Što se tiče govora to je poput riječi Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem: "*Djela se cijene prema nijjetima...*" ²⁶

Što se tiče djela to je poput slučaja kada je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem podučavao ashabe namazu govoreći: "*Klanjajte kao što mene vidite*"

²⁴ sūra en-Nisā' 87 ājet.

²⁵ sūra Jusuf 101 ājet.

²⁶ hadith su zabilježili imāmi el-Buhari i Muslim.

da klanjam.²⁷ ili kao ono što je potvrđeno o načinu obavljanja hadždža: "Uzmite od mene vaše obrede."²⁸

Kada je upitanju potvrda to je ono što je on potvrdio ashabima od riječi ili djela svejedno da li je Poslanik bio u njihovom prisustvu ili ne ili su mu poslije prenijeli. Primjer toga je hadith koji govori da je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem poslao jednog čovjeka u pohod a on je kada bi klanjao svojim ashabima uvijek završavao sa 'Kul hu vallāhu ehad' i kada su se vratili spomenuli su to Poslaniku pa je rekao: "Pitajte ga zbog čega je on tako radio." Pa su ga upitali i on je rekao: "To je sūra koja sadrži svojstva Milostivog i ja volim da je učim." Pa je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem rekao: "Obavijestite ga da ga Allāh voli."²⁹

Što se tiče osobina to je kao ono što se prenosi: "Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je uvijek bio nasmijana lica, lijepa ahlaka..."

QUDSI HADITH

Pojasnili smo šta jezički znači hadith a 'el-kudsijj' označava pripadnost svetosti (kuds) što ukazuje na veličinu i čistoću. A 'takdis' je slavljenje Allāha i uzdizanje iznad svega te negiranje svega onoga što Mu ne dolikuje. Allāh, subhanehu we te'ālā je rekao jezikom meleka:

وَحْنٌ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَتُقَدِّسُ لَكَ

"A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, slavimo."³⁰

Terminološki kudsij hadith je sve ono što je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem pripisao Allāhu Uzvišenome, odnosno što prenosi Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem da je to Allāhov govor. Poslanik je prenosioc Allāhova govora riječima od Njega i kada ga jedan od prenosioca prenosi od

²⁷ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

²⁸ hadith su zabilježili imāmi Muslim, Ahmed i en-Nesai.

²⁹ hadith su zabilježili imāmi el-Buhari i Muslim.

³⁰ sūra el-Beqare 30 ājet.

Allāhovog Poslanika a on od Allāha kaže: "Rekao je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem, prenoseći od svoga Gospodara." ili kaže: "Rekao je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Rekao je Uzvišeni Allāh", ili "Kaže Uzvišeni Allāh."

RAZLIKA IZMEĐU QUR'ĀNA I QUDSI HADITHA

Razlike među njima su sledeće:

1. Qur'ān je Allāhov govor koji je objavio Svojim riječima Allāhovom Poslaniku i izazvao arape koji nisu bili u mogućnosti da sastave knjigu poput njega ili sa sūrom poput njega. Taj izazov je neprestan i on je mu'džiza do Sudnjega dana. Kudsi hadith nije izazov niti mu'džiza.

2. Qur'ān se ne pripisuje osim Allāhu i kaže se: "Kaže Allāh Uzvišeni". Kudsi hadith prenosi se pripisujući se Allāhu i kaže se: "Rekao je Uzvišeni Allāh", ili "Kaže Uzvišeni Allāh." A prenosi se dodajući se Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem i data će pripadnost biti pripadnost obavještenja jer je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem onaj koji obavještava od Allāha i kaže se: "Kaže Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem prenoseći od svoga Gospodara.

3. Čitav Qur'ān je prenesen tevaturom i to je definitivno potvrđeno. Kudsi hadithi su većinom āhad predaje i one su djelimično potvrđene. Kudsi hadith može biti sahih, hasen i da'if.

4. Qur'ān je od Allāha i po izgovoru i po značenju i on je objava po izgovoru i po značenju. Kudsi hadithi su po značenju od Allāha a po izgovoru od Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem i kudsi hadith je po značenju vahj a ne i po izgovoru. Zbog toga je kod džumhur uleme (većine uleme) dozvoljeno prenošenje kudsi haditha po značenju.

5. Učenje Qur'āna je 'ibadet. On se uči u namazu i Allāh nagrađuje za njegovo učenje a kaže se u hadithu: *"Ko prouči jedan harf ima jednu nagradu, a nagrada je deseterostruka. Ne kažem 'elif, lam mim da je harf'. Već elif je harf, lam*

je harf, mim je harf.''³¹ Kudsi hadithi se ne uče u namazu i Allāh za njihovo učenje nagrađuje opštom nagradom a ne nagrađuje nagradom kojom se nagrađuje za učenje Qur'āna.

RAZLIKE IZMEĐU QUDSI HADITHA I POSLANIKOVIH, sallallāhu 'alejhi we sellem, HADITHA

Postoje dvije vrste haditha Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem:

1. Hadith 'tewkifijj' je hadith čiji je sadržaj Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem primio putem vahja te ga je objasnio svojim govorom. Ova vrsta, iako se njegov sadržaj pripisuje Allāhu, on se - kao govor - slobodno može pripisati Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem jer se govor pripisuje onome ko ga kaže makar on i imao u sebi značenje koje je poprimio od nekog drugog.

Hadith 'tewfikijj' je onaj hadith koji je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem rekao na osnovu svoga razumijevanja Qur'āna jer je on njemu pojašnjen ili ga je rekao nakon razmišljanja i truda. Ovu vrstu haditha koja je nastala na osnovu izvođenja zaključaka i idžtihada, vahj potvrđuje ukoliko je ispravan a ako bude u njemu djelimična greška tada dolazi vahj koji ga ispravlja. Primjer toga su zarobljenici na Bedru. Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je uzeo mišljenje ebū Bekra i prihvatio od njih otkupninu pa je zatim došao vahj koji ga kori: "**Nije vjerovjesniku dozvoljeno da drži sužnje.**"³² i ova vrsta haditha nikako ne može biti Allāhov govor.

Iz ovoga nam postaje jasno da se hadith dijeli na dvije vrste: 'tewkifijj' i 'tewfikijj' kojeg priznaje vahj, a može se reći da je njegovo ishodište vahj, a to je značenje Allāhovog govora o Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem:

³¹ hadith je zabilježio imām et-Tirmidhi od Enesa i kaže da je hasenun sahih.

³² sūra el-Enfal 67 ājet.

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

"On ne govori po hiru svome - to je samo objava koja mu se obznanjuje."

33

Značenje kudsî haditha je od Allāha i to prima Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem jednim od puteva vahja. Riječi kudsî haditha su od Poslanika a pripisuju se Allāhu na osnovu onoga što one sadrže, a ne na osnovu riječi koje su izgovorene, jer da je govor od Allāha onda ne bi bilo razlike između kudsî haditha i Qur'āna. Tako bi kudsî hadith postao po svome načinu izazov drugima i njeno učenje bi postalo 'ibadet.

Kako odgovoriti na sljedeće nejasnoće?

Hadith Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem je vahj po svom značenju a po izgovoru je od Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, pa zašto ga ne nazivamo hadithi kudsijem? Da je kudsî hadith po svome značenju od Allāha imamo dokaz u šeri'atskom tekstu koji to potvrđuje a to su riječi Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Rekao je Allāh Uzvišeni", ili "Kaže Uzvišeni Allāh". Zbog toga je takav hadith nazvan kudsijem za razliku od haditha Poslanika koji može da bude vahjom a može nastati na osnovu idžtihada. Takav hadith se naziva Poslanikovim jer je on krajnja granica i njegov prekid.

A ako je izgovor kudsî haditha od Allāhovog Poslanika pa odakle onda pripadnost Allāhu u riječima: "Uzvišeni Allāh je rekao", ili "Kaže Uzvišeni Allāh?"

Ovo je prisutno u arapskom jeziku, da se nekome pripiše govor na osnovu sadržaja a ne na osnovu izgovora. I kada neko recituje stih pjesme kaže: "Pjesnik kaže to i to", a kada neko priča šta je čuo od nekoga kaže: "Taj i taj kaže to i to". Qur'ān spominje sadržaj Musaov, faraonov i govor drugih ali ne sa njihovim izgovorom i načinom njihova govora, a to se pripisuje njima:

³³ sūra en-Nedžm 3 i 4 ājet.

وَإِذْ نَادَى رَبُّكَ مُوسَىٰ أَنْ أُنْتِ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۖ أَلَا يَتَّقُونَ

﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِي وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِي

فَأَرْسَلَ إِلَىٰ هَارُونَ

"A Kad je Gospodar tvoj Musaa zovnuo: "Idi narodu koji se prema sebi ogriješio, narodu faraonovu, ne bi li se Allāha pobojavao", - On je rekao: "Gospodaru moj, bojim se da me oni u laž ne utjeraju, da mi ne postane teško u duši i da mi se jezik ne saplete; zato podaj poslanstvo i Harunu." ³⁴

³⁴ sūra eš-Šuara 10-13 ājeta.

VAHJ – OBJAVA

MOGUĆNOST VAHJA I NJEGOVA REALNOST

Procvatom nauke, ispitivanjima i istraživanjima nestalo je svake sumnje u postojanje onoga što nije materija. Nauka je potvrdila postojanje svijeta gajba koji je izvan ovoga vidljivog svijeta. Eksperimentalna nauka je utvrdila tragove toga svijeta ali nije u stanju da prodre i u njegovu srž. Neke će to navesti na poricanje vjere a druge da potvrde istinu što potvrđuje ājet:

سُرِّيهِمْ ءَايَاتِنَا فِي الْأَفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ۗ أَوَلَمْ يَكْفِ

بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ

"Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Qur'ān istina." ³⁵

وَمَا أُوتِيتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

"A vama je dato samo malo znanja." ³⁶

Ljudi se bave psihologijom kako bi što lakše pristupili ljudima koji se razlikuju po svojoj psihi i umnim sposobnostima. Čovjek kao materija posjeduje nešto što je tajna njegova života, a to je duša. Tijelo se raspada kada ne primi dovoljnu količinu hrane koja će ga održati u životu. Onda je logično da i duša ima svoju hranu, duhovnu hranu koja čuva njenu vrijednost i specifičnost. Nije nemoguće da Allāh izabere od Svojih robova čiste duše koje je pripremio za vahj, koji će primiti poslanice koje su ljudima potrebne kako bi se duševno i moralno uzdigli. Ti odabranici su poslanici.

Ashabi Poslanika, sallallāhu alejhi we sellem su bili svjedoci objave i istu su prenijeli tevaturom. Trag Objave je bio očit na ashabima i na svim

³⁵ sūra el-Fusillet 53 ājet.

³⁶ sūra el-'Isra 85 ājet.

sljedbenicima islama, to im je dalo snagu i uzdiglo ih. Udaljavanjem sljedbenika islama od objave došlo je do pada muslimana. To je potvrda istinitosti objave i nužnosti povratka ka njoj.

Muhammed, sallallāhu 'alejhi we sellem nije jedini poslanik. I prije njega je bilo poslanika pa nije nikakvo čudo što Allāh njemu objavljuje. Zato Allāh, subhanehu we te'ālā zamjera 'razumnima' i kaže:

أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَى رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ

ءَامَنُوا أَنْ لَهُمْ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۗ قَالَ الْكٰفِرُونَ إِنَّ هٰذَا لَسِحْرٌ

مُبِينٌ

"Zašto je čudno ljudima što Mi objavljujemo jednom između njih: "Opominji ljude! a vjernike obraduj divnom nagradom kod Gospodara njihova!" Nevjernici govore: "Ovaj je zaista pravi čarobnjak!"³⁷

ZNAČENJE OBJAVE

Vahj označava govor kojeg skrivamo od drugog. Korijen riječi ukazuje na dva značenja a to su skrivanje i brzina. Zato se kaže da je njeno značenje: 'Brzo, skriveno obavještanje onoga kome je govor upućen, s tim da se skriva od drugog.

Jezički vahj označava:

1. Prirodno nadahnuće čovjeka, kao što je vahj Musaovoj majci:

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ

³⁷ sūra Junus 2 ājet.

"I mi nadahnusmo Musaovu majku da ga zadoji." ³⁸

2. Prirodni instinkt kod životinja kakav je vahj pčeli:

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا
يَعْرَشُونَ

"Gospodar tvoj je pčelu nadahnuo: "Pravi sebi kuće u brdima i u dubovima i u onome što naprave ljudi." ³⁹

3. Brzi znak, simbolika kao vahj Zekerijau:

فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا

"I on iziđe iz hrama u narod svoj i znakom im dade na znanje: "Hvalite Ga ujutro i naveče!" ⁴⁰

4. Šejtansko došaptavanje i uljepšavanje zla u ljudskim dušama:

وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ
لَيُوحُونَ إِلَيْكُمْ أَوْلِيَاءَهُمْ لِيَجْذِبُوا إِلَيْكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ

"A šejtani navode štíćenike svoje da se s vama raspravljaju." ⁴¹

5. Ono što Allāh naređuje melekima da rade:

إِذْ يُوحَىٰ رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبَّتُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا

³⁸ sūra Kasas 7 ājet.

³⁹ sūra en-Nahl 68 ājet.

⁴⁰ sūra Merjem 11 ājet.

⁴¹ sūra el-En'am 121 ājet.

"Kada je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: "Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!"⁴²

A Allāhov vahj poslanicima, terminološki je definisan kao: Allāhov govor koji je objavljen nekom od Njegovih poslanika.

NAČIN ALLĀHOVA VAHJA MELEKIMA

1. U Qur'ānu se kaže da Allāh govori melekima:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ

"A kada Gospodar tvoj reče melekima."⁴³

Takođe se spominje da Allāh nadahnjuje meleke:

إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنْي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ آمَنُوا

"Kada je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: "Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!"⁴⁴

2. Potvrđeno je da se Qur'ān nalazi u Levhi mahfudhu:

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ ﴿١١﴾ فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ

"A ovo je Qur'ān veličanstveni, na ploči pomno čuvanoj (levhi mahfudhu)."⁴⁵

Potvrđeno je da je Qur'ān odjednom spušten na nama najbliže nebo u lejletul kadru u mjesecu ramadanu:

⁴² sūra el-Enfal 12 ājet.

⁴³ sūra el-Beqare 30 ājet.

⁴⁴ sūra el-Enfal 12 ājet.

⁴⁵ sūra el-Burudž 21 i 22 ājet.

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

"Mi smo ga uistinu objavili u noći Kadr." ⁴⁶

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ

"U mjesecu ramadanu počelo je objavljivanje Qur'āna." ⁴⁷

Sunnet nam pojašnjava ovu objavu i ukazuje da se tu ne radi o pukoj objavi u srce Allāhovog Poslanika. Prenosi se od Ibni Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: "Qur'ān je spušten odjednom na dunjalučko nebo u lejletul kadru, zatim je objavljivān u periodu od dvadeset godina. Tada je proučio: "I oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti." ⁴⁸ i proučio je "I kao Qur'ān, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo po malo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo." ^{49 50}

Zbog toga se po pitanju objave Džibrilu ulema podijelila na različita mišljenja:

1. Da je melek Džibril sluhom primio objavu od Allāha sa izgovorom.
2. Da ju je Džibril napamet naučio iz Levhil mahfudha.
3. Da je melek primio značenje, a da je izgovor samog Džibrila ili Muhammeda, sallallāhu alejhi we sellem.

Prvo mišljenje je tačno i na tom stavu je ehli sunnet vel džemaat.

Qur'ān se na više mjesta pripisuje Allāhu:

⁴⁶ sūra el-Kadr 1 ājet.

⁴⁷ sūra el-Beqare 185 ājet.

⁴⁸ sūra el-Furqan 33 ājet.

⁴⁹ sūra el-'Isra 106 ājet.

⁵⁰ predaju su zabilježili imāmi Hakim, Bejheqi i en-Nesai.

وَإِنَّكَ لَتُلْقَى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنِّ حَكِيمٍ عَلِيمٍ

"A ti, zaista, primaš Qur'ān od Mudrog i Sveznajućeg!"⁵¹

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ

"Ako te neki od mnogobožaca zamoli za zaštitu, ti ga zašiti da bi saslušao Allāhove riječi."⁵²

Qur'ān je Allāhov govor po izgovoru i po sadržaju, a nije govor Džibrila ili Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem.

NAČIN ALLĀHOVA VAHJA POSLANICIMA

Allāh šalje Objavu Svojim poslanicima na dva načina:

1. posredništvom, preko meleka Džibrila i
2. bez posredništva.

Objava bez posredništva je bila na sljedeće načine:

1. Istiniti snovi.

Prenosi se od Aiše, radijallāhu anha da kaže: "*Prvo s čim je počela Objava Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem bilo je u vidu istinitog sna. Sve što bi vidio u tom snu dolazilo bi mu poput svjetla dana.*"⁵³ To je bila priprema Poslanika kako bi mu silazila Objava na javi. Čitav Qur'ān je objavljen na javi i to je suprotno onome što tvrde određeni ljudi da je sūra 'el-Kevther' objavljena u snu. Prenosi se od Enesa, radijallāhu anhu da je rekao: "*Jednog dana dok je Poslanik bio sa nama u mesdžidu iznenada mu je glava klonula. Zatim je nasmijana lica podigao glavu, pa sam rekao: 'Šta te to raduje o*

⁵¹ sūra en-Neml 6 ājet.

⁵² sūra et-Tewbe 6 ājet.

⁵³ hadith su zabilježili imāmi el-Buhari i Muslim.

Allāhov Poslaniče?" Pa je rekao: "Malo prije mi je objavljen sūra." Pa je proučio: "Bismillahir-rahmanir-rahim: Inna e'atajna..."⁵⁴ Vjerovatno se ovdje radi o uobičajenom stanju klonutosti kojom bi Poslanik bio obuhvaćen prilikom vahja. Potvrda da su istinski snovi Objava koju treba slijediti potvrđuje nam kazivanje o Ibrāhīmu i san o klanju njegovog sina Ismā'ila:

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ﴿١١﴾ فَأَمَّا بَلَّغَ مَعَهُ السَّعَىٰ قَالَ يَبْنَئِي إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ
أَنِّي أَدْنَحُكَ

"I Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi. I kad on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrāhīm reče: "O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem."⁵⁵

Istiniti snovi nisu odlika samo poslanika već su oni mogući i kod vjernika, s tim što to nije objava kao što kaže Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Od objave ništa nije ostalo do radosne vijesti." "A šta su to radosne vijesti?" – rekoše. Reče: "To su istiniti snovi." Istiniti snovi Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem su prvi dio božanskog govora u Njegovim riječima:

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَائِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا
فَيُوحِي بآذِنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

"A nije za smrtnika da mu govori Allāh izuzev objavom, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika koji, Njegovom voljom, objavljuje ono što On želi. – On je, zaista, Uzvišen i Mudar!"⁵⁶

2. Allāhov govor iza (hidžaba) zastora, na javi i bez posredništva.

⁵⁴ hadith je zabilježio imām Muslim.

⁵⁵ sūra es-Saffat 101 i 102 ājet.

⁵⁶ sūra eš-Šura 51 ājet.

Na taj način je objavljivano Musau, 'alejhi selam:

وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا

"A Allāh je sigurno s Musaom razgovarao." ⁵⁷ Takođe je potvrđena Objava Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem na način govora iza zastora za vrijeme lejletul Mi'radža. Ovo je drugi dio spomenut u ājetu: "Ili iza zastora" a u Qur'ānu nema ništa objavljeno na ovaj način.

NAČIN OBJAVE MELEKA POSLANICIMA

Allāhova Objava poslanicima može da bude bez posredništva na dva prethodno spomenuta načina: istiniti snovi i Božanski govor na javi iza zastora; a može da bude uz posredništvo meleka Objave, Džibrila. Ovaj način je za nas bitan jer je Qur'ān objavljen na taj način. Način dostave Objave meleka vahja bio je na dva načina:

1. Da mu dođe poput glasa zvona, jakog glasa koji bi djelovao na dušu da se spremi sa svom svojom snagom na prihvatanje njegova djelovanja. To je najteži način primanja Objave a Poslanik bi u tom trenutku bio u potpunoj spoznajnoj moći za prihvatanje Objave, njeno razumijevanje i pamćenje. Taj glas nastaje udarcima melekovih krila na šta nam ukazuje sljedeći hadith: '*Kada Allāh odredi naredbu na nebesima meleki udaraju svojim krilima iz pokornosti Njegovim riječima, poput udara lanca o glatku stijenu.*' ⁵⁸

2. Pretvaranje meleka Džibrila u ljudski oblik. Ovaj način je lakši od prethodnog jer postoji sličnost između onoga koji govori i slušaoca kao i međusobna bliskost za razliku od Objave putem zvuka zvona kada je potrebno Allāhovom Poslaniku da se duhovno uzdigne na stepen meleka. To je kako kaže Ibn-Haldun: "Odvajanje od ljudske tjelesnosti i spajanje sa duhovnošću meleka a drugo stanje je suprotno tome, kada melek prelazi iz

⁵⁷ sūra en-Nisa 164 ājet.

⁵⁸ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

svoga duhovnoga stanja u stanje ljudske tjelesnosti." Oba ova stanja su spomenuta u hadithu koji prenosi Aiša, radijallāhu anha da je el-Haris b. Hišam upitao Allāhovog Poslanika: "O Allāhov Poslaniče kako ti dolazi vahj?" Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem reče: "Ponekad mi dolazi u vidu zvuka zvoona. To mi je najteži način objave i kada se prekine (zvočenje) ja bih potpuno upamtio ono što mi je (Džibril) kazao. Ponekad mi se melek ukaže u liku čovjeka. On bi mi govorio a ja pamtio šta mi kaže."⁵⁹ Takođe Aiša, radijallāhu anha prenosi stanje Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem prilikom primanja Objave: "Vidjela sam ga kako mu stiže objava jednog jako hladnog dana i kada presta, čelo mu, uistinu još kiptaše znojem."⁶⁰

Ova dva stanja su treći dio Božanskog govora spomenutog u ājetu:

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَائِهِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا
فَيُوحِي بِلَاذِنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَىٰ حَكِيمٍ

"A nije za smrtnika da mu govori Allāh izuzev objavom, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika koji, Njegovom voljom, objavljuje ono što On želi. – On je, zaista, Uzvišen i Mudar!"⁶¹

SUMNJE ONIH KOJI NEGIRAJU VAHJ

U prošlosti a i u današnje vrijeme neznalice su raspirivale svoja sumnjičenja u vahj. Te sumnje nemaju osnove, a od njih su:

1. Smatranje da je Qur'ān Muhammedovo, sallallāhu 'alejhi we sellem djelo čija je značenja on izmislio kao i njegov stil. Ovo je neosnovana tvrdnja jer da je Muhammed, sallallāhu 'alejhi we sellem tvrdio za sebe da je vođa kojeg treba slijediti i kada je izazivao ljude mu'džizama kako bi potvrdio svoje vođstvo nije mu išlo u prilog da Qur'ān pripíše nekome mimo sebe, a

⁵⁹ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

⁶⁰ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

⁶¹ sūra eš-Šura 51 ājet.

to je mogao uraditi. To je dovoljan razlog za pokornost njemu jer arapi pored posjedovanja visokog stepena jezičkog izražavanja nisu bili u stanju da mu se suprotstave.

Ne može se reći da je on pripisao Qur'ān Allāhovu govoru kako bi pridobio ljude za sebe i pokornost njemu, jer se njegovom govoru – hadithu – takođe dužno pokoravati. A da je stvar kao što džahili misle tada bi sav govor pripisao Allāhu. Po njihovim tvrdnjama Poslanik je želio da putem laži prokrči put do konačnog cilja. To je pretpostavka koju istorijska stvarnost negira, zbog činjenice da je Poslanik bio poznat po povjerenju i iskrenosti što su i njegovi neprijatelji potvrđivali.

Munafici su optužili njegovu ženu, majku vjernika Aišu, potvorivši je a ona je bila najdraža žena Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem. Tom potvorom su imali za cilj ukaljati čast i ugled Poslaniku. Vahj se prekinuo i Poslanik i njegovi ashabi su bili u bezizlaznoj situaciji, savjetovali su se. Prošao je mjesec dana i Poslanik je rekao Aiši: *"Do mene je doprlo to i to, ako nisi pogriješila, pa Allāh će te zaštititi, a ako si pogriješila traži oprost."*⁶² Tako je bilo sve dok nije sišla Objava koja je potvrdila čistoću Aiše. Da je Qur'ān njegov govor, šta bi ga sprečavalo da odmah odgovori onima koji su je potvorili i da na taj način zaštiti njenu čast? Ali on nije želio da slaže ljudima, a time bi slagao na Allāha:

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا

مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ

"A da je on o Nama kakve riječi iznosio, Mi bismo ga za desnu ruku uhvatili, a onda mu žilu kucavicu presjekli, i niko ga između vas ne bi mogao od toga odbraniti."⁶³

⁶² hadith je zabilježio imām el-Buhari.

⁶³ sūra el-Haqqā 44-47 ājeta.

Grupa ljudi je tražila dozvolu za izostanak sa bitke na Tebuku i iznosili su svoje razloge za izostanak. Među njima je bilo munafika koji su izmišljali opravdanja i Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem im je dozvolio nakon čega silazi Objava koja kori Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem ukazujući mu na njegov pogrešan stav:

عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ

الْكٰذِبِينَ

"Neka ti Allāh oprostī što si dozvolio da izostanu, dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu." ⁶⁴

Da je ovaj ukor bio od strane Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem kao odraz njegova pokajanja kada mu je postala jasna njegova greška on to ne bi ispoljio sa ovakvim teškim prijekorom. Primjeri toga su i ukor Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem kod prihvatanja otkupa zarobljenika na Bedru:

مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يُكُونَ لَهُدَّ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ

عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَوْلَا كَتَبَ مِنَّا اللَّهُ

سَبَقَ لِمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Nije za Vjerovjesnika da drži sužnje dok ne izvojuje pobjedu na Zemlji; vi želite prolazna dobra ovog svijeta, a Allāh želi onaj svijet. - Allāh je Silan i Mudar. Da nije ranije Allāhove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli." ⁶⁵

⁶⁴ sūra et-Tewbe 43 ājet.

⁶⁵ sūra el-Enfal 67 i 68 ājet.

Kao i ukor Poslanika zbog njegovog okretanja od Abdullaha b. ummi-Mektuma, slijepca a posvećivanje pažnje uglednim kurejšijama želeći ih pridobiti za islam:

عَبَسَ وَتَوَلَّى ۝ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ۝ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى ۝ أَوْ يَذَّكَّرُ

فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى ۝ أَمَّا مَنْ اسْتَغْنَى ۝ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ۝ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا

يَزَّكَّى ۝ وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى ۝ وَهُوَ يَخْشَى ۝ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى ۝ كَلَّا

إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ

"On se namrštio i okrenuo zato što je slijepac njemu prišao, a šta ti znaš - možda On želi da se očisti, ili pouči pa da mu pouka bude od koristi. Onoga koji je bogat, ti njega savjetuješ, a ti nisi kriv ako on neće da vjeruje; a onoga koji ti žureći prilazi i strah osjeća, ti se na njega ne osvrćeš. Ne čini tako! Oni su pouka." ⁶⁶

Iz života Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem vidimo da je još od svoje rane mladosti bio poznat po svom lijepom moralu, iskrenosti u riječima i u djelu, a to mu je posvjedočio njegov narod na početku njegova poslanstva kada im je rekao: "Kada bih vas obavijestio da se iza ove doline nalazi konjica koja želi da vas napadne da li bi mi povjerovali?" Rekoše: "Da, mi nismo od tebe okusili laž." Ljuska srca su stremila ka ulasku u islam a prenosi se od Abdullaha ibn Selama ⁶⁷, radijallāhu anhu da je rekao: "Kada je Allāhov Poslanik došao u Medinu ljudi su krenuli u susret ka njemu. Govorilo se: "Došao je Poslanik, došao je Poslanik, pa sam krenuo ka ljudima da ga i ja vidim i kada sam ugledao poslanikovo lice znao sam da to lice nije lice lažova."

⁶⁶ sūra Abese 1-11 ājeta.

⁶⁷ Abdullah ibn Selam je židov koji je primio islam, a ovo je njegovo svjedočenje.

Ne može se posumnjati u riječi onoga koji posjeduje ovakva svojstva kada kaže da Qur'ān nije od njega:

وَإِذَا تُلِيٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا أَأَنْتَ بِقُرْءَانٍ
غَيْرِ هَذَا أَوْ بَدَّلَهُ قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِنْ تَلْقَائِي نَفْسِي ۚ إِنِ اتَّبَعُ

إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ

"A kad im se kazuju ājeti naši, koji su jasni, onda govore oni koji ne vjeruju da će pred nas stati: "Donesi ti kakav drugi Qur'ān ili ga izmijeni!" - Reci: "Nezamislivo je da ga ja sam od sebe mijenjam, ja slijedim samo ono što mi se objavljuje." ⁶⁸

2. U prošlosti a i danas neznalice su smatrale da je Poslanik, sallallāhu alejhi we sellem oštrouman, dovitljiv, da ima ispravne stavove koji čine da razlikuje dobro od zla, istinu od neistine, da je nadahnut, te da spoznaje skrivene stvari otkrićem i ličnom spoznajom, pa da je i Qur'ān produkt njegova razmišljanja i lične spoznaje koju je on svojim stilom izrazio.

Šta je to u Qur'anu nastalo na osnovu oštroumnosti, osjećaja i ličnog otkrića???

Qur'ān spominje prošle narode, poslanike i istorijske događaje sa tačnim podacima kao da to očevidac govori, a Muhammed, sallallāhu 'alejhi we sellem nije bio njihov savremenik kao ni događaja koji su se dešavali kroz vjekove, a ni knjige nisu to prenijele:

⁶⁸ sūra Junus 15 ājet.

تَلَّكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهَا إِلَيْكَ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَا أَنْتَ وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ

هَذَا

"To su nepoznate vijesti koje ti Mi objavlujemo; ni ti ni narod tvoj niste prije ovoga ništa znali." ⁶⁹

Neke vijesti ukazuju na brojke koje ne može znati osim vrsni poznavalac:

وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا

"A oni su ostali u pećini svojoj tri stotine i još devet godina." ⁷⁰

To je kod sljedbenika Knjige tri stotine sunčevih godina, a devet godina je razlika između sunčevih i mjesečevih godina.

Odakle Muhammedu, sallallāhu 'alejhi we sellem ovako precizni podatci, a bio je nepismen. Džahili u vrijeme Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem su bili oštroumniji od današnjih džahila jer oni nisu govorili da je objava od Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem već su rekli da je on produčen od drugih i da traži da se zapiše:

وَقَالُوا أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ أَكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمَلَّى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

"I govore: "To su izmišljotine naroda drevnih; on traži da mu se prepisuju i ujutro i naveče da mu ih čitaju." ⁷¹

Muhammed, sallallāhu 'alejhi we sellem nije imao učitelja pa odakle je onda primio Objavu kada je imao četrdeset godina?

⁶⁹ sūra Hud 49 ājet.

⁷⁰ sūra el-Kehf 25 ājet.

⁷¹ sūra el-Furqan 5 ājet.

إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

"To je samo objava koja mu se obznanjuje." ⁷²

Međutim, Qur'ān sadrži i druga saznanja. On govori o početku stvaranja i njegovom kraju, o drugom svijetu i onome što je vezano za njega, o Džennetu i njegovim blagodatima, o vatri i kazni, o melekima i njihovim dužnostima. Sve ovo je nemoguće da bude produkt oštromnosti. Pored toga Qur'ān sadrži propise, kao i govor o Poslaniku koji je samo čovjek i koji ne zna gajb. Džahili su govorili da je pjesnik, pa su dodali tome da čuje nekoga ko mu govori a to mu se samo pričinjava, a onaj kome se pričinjava jeste lud ili govori izmišljotine. Kada su vidjeli da nemaju dokaza za to i da Qur'ān spominje vijesti iz prošlosti i budućnosti počeo je govoriti da prima znanje od učenjaka koje susreće na svojim trgovačkim putovanjima, tj. da ga podučava čovjek. Tako su govorili prije a i danas:

كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَبَهَتْ قُلُوبُهُمْ

"Tako su, gotovo istim riječima, govorili i oni prije njih, srca su im slična!"

⁷³

3. U prošlosti a i u današnje vrijeme neznalice su smatrale da Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem prima znanje od učitelja. To je istina, jer onaj koji je podučavao Poslanika jeste melek Vahja a da je imao nekog drugog učitelja iz svog naroda ili iz nekog drugog naroda to nije istina.

Muhammed, sallallāhu 'alejhi we sellem je odrastao nepismen, nije podučen ni od koga od svoga naroda a ni od drugih naroda. Istina je da je on još u mladosti sreo monaha Behiru u Busri u Šamu i Vereku b. Nevfela neposredno nakon primanja Objave a nakon hidžre se sreo sa učenjacima jevreja. Ali on ni od jednog od njih nije primio znanje prije poslanstva a nakon poslanstva je odgovarao njima na pitanja o kojima su oni željeli

⁷² sūra en-Nedžm 4 ājet.

⁷³ sūra el-Beqare 118 ājet.

raspravljati. Da je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem bilo šta od njih uzeo istorija bi to zabilježila jer on nije bio obični čovjek, a istorija je zabilježila verekin nagovještaj dolaska Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem.

Onima koji kažu da je Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem podučavao učitelj, upitaćemo ih kako se zvao taj čovjek. Neki će reći da je to bio Haddad er-Rūmi. Međutim, nelogično je da čitav Qur'ān sa svim svojim naučnim postavkama, podacima iz prošlosti i govoru o budućnosti bude od čovjeka kojeg Mekka nije poznavala kao alima koji se posvetio izučavanju knjiga već ga je poznavala kao kovača koji govori stranim jezikom.

Arapu su se u vrijeme Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem borili svim sredstvima kako bi se suprotstavili Objavi ali nisu uspjeli. Danas nakon četrnaest vjekova mnogobošci pokušavaju da pronađu nešto iz istorije što bi potvrdilo njihove sumnje u istinitost Objave. Sve to nam potvrđuje da Qur'ān nije ljudskog izvora već je on Objava Silnog i Mudrog.

MEKKANSKI I MEDINSKI ĀJETI

Poznato je da svaki narod pridaje veliku pažnju svojoj tradiciji i nasljedstvu. Islamski ummet je preduhitrio sve ostale pridajući svu svoju pažnju Objavi kojom je čitavo čovječanstvo počašćeno. Qur'ān nije samo naučna ili reformatorska poruka koju ljudski um prihvata već on iznad svega toga sadrži vjeru koju srce prihvata. Pažnja ashaba prema Qur'ānu je bila tolika da su znali mjesto, vrijeme i povod objave svakog ājeta. To je jak oslonac u historiji zakonodavstva na koji se može pozvati svaki istraživač u spoznaji da'we, načina govora, te postepenosti donošenja propisa i obaveza.

Prenosi se od Ibn Mes'uda, radijallāhu anhu da je rekao: *"Tako mi Allāha, mimo kojeg drugog boga nema, ni jedna sūra iz Allāhove Knjige nije objavljena a da ja ne znam gdje je objavljena. Niti je objavljen ājet iz Allāhove Knjige a da ja ne znam u vezi čega je objavljen. Kada bih znao da je neko, do koga može doći deva, znaniji od mene u Allāhovoju Knjizi, uputio bih se ka njemu."*⁷⁴

Pozivanje ka Allāhu zahtijeva poseban metod i pristup po pitanju ispravljanja poremećaja u vjeri, zakonodavstvu, moralu. Nemoguće je promijeniti ideju sve dok se ne formira grupa ljudi koja je odgojena na osnovi vjere i nemoguće je uspostaviti zakonodavstvo i organizovati zajednicu sve dok ljudska srca ne budu čista i težila ka Allāhovoju uputi. Onaj ko uči Qur'ān naći će mekkanske ājete koji imaju specifičnu odliku koju nemaju medinski ājeti, iako su medinski ājeti pojašnjenje prvih po pitanju propisa i zakonodavstva. Svijet je u džahilijetu bio slijep i gluh: obožavali su kipove, činili širk Allāhu, poricali vahj i Sudnji dan. Govorili su:

أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ

"Zar kada poumiremo i kada kosti i zemlja postanemo, zar ćemo mi, zaista, biti oživljeni?"⁷⁵

⁷⁴ hadith je zabilježio imām el Buhari.

⁷⁵ sūra es-Saffat 16 ājet.

Ljudi su uporno odbijali istinu i trebali su im dokazi. Zato je mekkanska objava puna opomena i dokaza koji ruše njihovo vjerovanje. Ona ih poziva u tewhid, ruši njihove snove i donosi im znakove poslanstva. Navodi im slike života na drugom svijetu, Dženneta i vatre, izaziva ih da dođu sa nečim poput Qur'āna, iznosi im kazivanja o onima koji su poricali istinu kako bi uzeli pouku. U mekkanskim ājetima ćemo naći teške prijetnje koje spominju kaznu, Sudnji dan, zaglušujući glas, strašni događaj, a sve to uz rimovanje na početku sūra što je izazov arapima. Oni sadrže i kazivanja o prijašnjim narodima kao i kosmičke i racionalne dokaze.

Kada je formirana zajednica vjernika koja vjeruje u Allāha, meleke, knjige, poslanike, Sudnji dan i u kader njihovo vjerovanje je ispitano od strane mušrika. Oni su bili strpljivi i učinili su hidžru dajući prednost onome što je kod Allāha nad ovim dunjalukom. Kada je formirana takva zajednica nalazimo medinske ājete koji su dugi koji obrađuju propise islama i njegove kazne, pozivaju u džihad i žrtvovanje na Allāhovom putu, objašnjavaju zakonodavstvo, uspostavljaju propise organizovanja društva, uređuju život u porodici, usklađuju međuljudske odnose, veze između država i naroda, kao što otkrivaju munafike i njihove spletke, te se obraćaju sljedbenicima Knjige. Sve ovo je obilježje medinskih ājeta.

PRIMJERI I KORISTI POSVEĆIVANJA PAŽNJE MEKKANSKOM I MEDINSKOM PERIODU OBJAVE

Velika pažnja od strane uleme je posvećena istraživanjima medinskih i mekkanskih ājeta. Pratili su ājet po ājet, sūru po sūru kako bi razumjeli redosljed imajući u obzir vrijeme, mjesto i formu ājeta. Sve su to objedinili u svojim istraživanjima kako bi napravili razliku između mekkanskih i medinskih ājeta.

Uloženi su veliki naponi kako bi se saznalo svako mjesto silaska objave u svim njenim periodima kako bi se odredilo vrijeme silaska svakog ājeta, njegovo mjesto, te tome dodale odredbe po kojima su se određivali ājeti kao medinski, odnosno mekkanski. Potpomagali su se sadržajem sūre

ili ājeta, da li oni govore o pozivanju u islam u Mekki ili pripadaju temama koje su obrađivane u Medini. Ako bi istraživač imao više različitih dokaza pred sobom, onda bi neke ājete odredio po sličnosti mekkanskim a neke medinskim ājetima. Ako bi neki ājet bio objavljen u jednom mjestu, a neposredno poslije toga ga neki ashab prenio u drugo mjesto, za takve ājete bi ulema rekla: "Ājet koji je prenesen iz Mekke u Medinu, ili prenesen iz Medine u Mekku."

Ulema je težila da bude potpuno precizna i prostudirali su sūre prema njihovoj objavi i kažu: 'Ova sūra je objavljena tu', a da bi bili još tačniji rekli bi: 'Objavljena je noću' ili 'objavljena je danju', 'objavljeno je ljeti' ili 'objavljeno je zimi', te 'objavljeno je kod kuće' ili 'objavljeno je na putovanju'. Teme koje su obrađivali učenjaci su sledeće: 1. Ono što je objavljeno u Mekki, 2. Ono što je objavljeno u Medini, 3. Ono u čemu su se razišli, 4. Mekkanski ājeti koji su u medinskim sūrama, 5. Medinski ājeti koji su u mekkanskim sūrama, 6. Ono što je objavljeno u Mekki, a stav je o njemu da je medinski, 7. Ono što je objavljeno u Medini, a stav je o njemu da je mekkanski, 8. Sličnost medinskih sūra mekkanskoj objavi, 9. Sličnost mekkanskih sūra medinskoj objavi, 10. Ono što je preneseno iz Mekke u Medinu, 11. Ono što je preneseno iz Medine u Mekku, 12. Ono što je objavljeno noću i ono što je objavljeno danju, 13. Ono što je objavljeno ljeti i ono što je objavljeno zimi, 14. Ono što je objavljeno kod kuće i ono što je objavljeno na putovanju.

Ovo su osnovne teme koje su proučavane kod medinskih i mekkanskih ājeta i zato se ova nauka zove: "Nauka o Medinskim i Mekkanskim ājetima".

1. Medinskih sūra ima dvadeset i one su: el-Beqare, Ālu-'Imrān, en-Nisā', el-Mā'ide, el-Enfal, et-Tewbe, en-Nūr, el-Ahzab, Muhammed, el-Feth, el-Hudžurat, el-Hadid, el-Mudžadele, el-Hašr, el-Mumtehineh, el-Džumu'a, el-Munafikun, et-Talak, et-Tahrim i en-Nasr.

2. Ulema se razišla u dvanaest sūra, da li su mekkanske ili medinske a to su: el-Fatiha, er-R'ad, er-Rahman, es-Saff, et-Tegabun, et-Tatfif (el-Mutafifun), el-Kadr, el-Bejjineh, ez-Zelzeleh, el-Ihlas i en-Nas.

3. Sve preostale sūre su mekkanske a njih je osamdeset i dvije.

4. Mečkanski ājeti u medinskim sūrama. Kada se kaže da je određena sūra mečkanska ili medinska to ne znači da su svi ājeti u toj sūri te vrste. U mečkanskim sūrama naći ćemo medinskih ājeta, a u medinskim mečkanske ājete. Opis sūre je prema većini ājeta koji se nalaze u njoj i zato se kaže o opisu određene sūre: 'mečkanska sūra, osim jednog ājeta koji je medinski'; a ta sūra je medinska, osim jednog ājeta koji je mečkanski. Primjer toga je medinska sūra 'el-Enfal' iz koje je većina uleme izuzela riječi:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ
 اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينِ

"I kad su ti nevjernici zamke razapinjali da bi te u tamnicu bacili ili da bi te ubili ili da bi te prognali; oni su zamke pleli a Allāh ih je ometao, jer Allāh to najbolje umije." ⁷⁶

Za ovaj ājet kaže Mukatil: "Objavljen je u Mekki a i po vanjštini je takav. On sadrži govor o mušricima koji su vijećali i pravili zamku Allāhovom Poslaniku, sallallāhu alejhi we sellem prije hidžre.

Neki izuzimaju i sljedeći ājet:

يَتَأْتِيَ النَّبِيَّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنْ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

"O Poslaniče, Allāh ti je dovoljan i onaj koji te slijedi od vjernika." ⁷⁷

El-Bezzar bilježi od Ibn Abbasa da je ovaj ājet objavljen nakon Omerovog prihvatanja islama.

5. Medinski ājeti u mečkanskim sūrama. Od primjera medinskih ājeta u mečkanskim sūrama je sūra 'el-En'am'. Kaže Ibni Abbas, radijallāhu

⁷⁶ sūra el-Enfal 30 ājet.

⁷⁷ sūra el-Enfal 64 ājet.

anhuma da je ona objavljena odjednom u Mekki i ona je mekkanska, osim tri ājeta koji su objavljena u medini, a oni su:

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ

"Reci: "Dodite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje..."⁷⁸ pa do kraja trećeg ājeta.

I sūra 'el-Hadždž' je mekkanska, osim tri ājeta koji su objavljeni u Medini, a oni su:

هَذَا نِ حَصْمَانِ أَحْتَصِمُوا فِي رَبِّهِمْ

"Ova dvojica su protivnici, sporili su se oko Gospodara svoga..."⁷⁹

6. Ono što je objavljeno u Mekki, a stav o njemu je da je medinski. Poput riječi:

يَأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"O ljudi, Mi vas od jednog čovjeka i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se upoznali. Najugledniji kod Allāha je onaj koji Ga se najviše boji, Allāh, uistinu, sve zna i nije mu skriveno ništa."⁸⁰

Ovaj ājet je objavljen u Mekki na dan osvojenja Mekke ali je on medinski jer je objavljen nakon hidžre, a govor u njemu je uopšten. Poput ovog ājeta ulema ne naziva ājete da su mekkanski, kao što ih ne određuju da

⁷⁸ sūra el-En'am 151-153 ājeta.

⁷⁹ sūra el-Hadždž 19-21 ājet.

⁸⁰ sūra el-Hudžurat 13 ājet.

su medinski već kažu: "Objavljen je u Mekki a stav o njemu je da je medinski.

7. Ono što je objavljeno u Medini a stav je o njemu da je mekkanski. Primjer toga je sūra 'el-Mumtehineh' koja je objavljena u Medini i ona je medinska po mjestu objave, ali govor u njoj je upućen mušricima Mekke. Takva je i sūra 'et-Tewbe' koja je objavljena u Medini a govor u njoj je upućen mušricima Mekke.

8. Sličnost medinskih sūra mekkanskoj objavi. Ulema je posvetila pažnju medinskim sūrama koje sadrže ājete koji imaju specifičnost i osobine mekkanskih sūra. Primjer toga su riječi iz sūre 'el-Enfal':

وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِن كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا
مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ أُنزِلْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ أُنزِلْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِّنَ السَّمَاءِ أَوْ أُنزِلْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِّنَ السَّمَاءِ

"A kad su oni rekli: "Bože, ako je ovo zbilja Istina od Tebe, ti pusti na nas kamenje s neba kao kišu ili nam pošalji patnju nesnosnu!"⁸¹ A traženje ubrzavanja kazne od strane mušrika je bilo u Mekki.

9. Sličnost mekkanskih sūra medinskoj objavi. Ulema je posvetila pažnju i mekkanskim sūrama koje liče medinskoj objavi. Primjer toga su riječi Uzvišenoga u sūri 'en-Nedžm':

الَّذِينَ تَجْتَنِبُونَ كَبِيرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ

"One koji se klone velikih grijeha i naročito razvrata, a one manje On će oprostiti jer Gospodar tvoj, zaista, mnogo prašta."⁸² Es-Sujuti kaže: "Razvrat je svaki grijeh za koji slijedi kazna a veliki grijeh je onaj grijeh za koji se ispašta u vatri, dok je manji grijeh između dvije granice grijeha, a u Mekki nije bilo kazni za grijeh."

⁸¹ sūra el-Enfal 32 ājet.

⁸² sūra en-Nedžm 32 ājet.

10. Ono što je preneseno iz Mekke u Medinu. Primjer toga je sūra:

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى

"Veličaj ime Gospodara svoga Svevišnjeg." ⁸³ U ovo spadaju svi ājeti koje su muhadžiri prenijeli u Medinu kako bi poučili ensarije.

11. Ono što je preneseno iz Medine u Mekku. Primjer toga je sūra 'et-Tewbe'. Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je devete godine po hidžri naredio ebū Bekru, radijallāhu anhu da obavi hadždž, a kada je objavljen početak ove sūre Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem prenosi ove ājete Aliji kako bi sustigao ebū Bekra i obavijestio mušrike o tome. On im dostavlja ājete i obavještava ih da nakon te godine mušrik neće obavljati hadždž.

12. Ono što je objavljeno noću i ono što je objavljeno danju. Većina Qur'āna je objavljena danju a ono što je objavljeno noću sakupio je islamski učenjak en-Nejsaburi. Primjeri toga su: kraj sūre 'Ālu 'Imrān', a bilježi Ibn Hibban u svom '*Sahihu*' i drugi od majke vjernika Aiše, radijallāhu anha da je rekla: '*Bilal je došao kod Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem kako bi učio ezan za sabah namaz pa ga je našao kako plače. Reče mu: "O Allāhov Poslaniče zašto plačeš?" Reče: "A šta bi me spriječilo da ne plačem kad mi je objavljeno ove noći: "Zaista u stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su znamenja za razumom obdarene."* ⁸⁴ Zatim je rekao: '*Teško onome ko ih prouči, a ne razmišlja.*' Poput tih ājeta su i ājeti o trojici koja su izostala sa pohoda na Tebuk.

Imāmi el-Buhari i Muslim su zabilježili riječi K'aba: '*I Allāh je u zadnjoj trećini noći objavio prihvatanje naše tewbe.*' Takvi su i ājeti početka sūre 'el-Hadždžd'. Imam el-Buhari bilježi hadith Omera, radijallāhu anhu koji

⁸³ sūra el-E'ala.

⁸⁴ sūra Ālu 'Imrān 190 ājet.

kaže: "*Sinoć je objavljena sūra koja je meni draža od onoga što donosi izlazak sunca*", pa je proučio: "**Mi ćemo ti dati sigurnu pobjedu.**"⁸⁵

13. Ono što je objavljeno ljeti i ono što je objavljeno zimi. Ulema navodi zadnji ājet sūre 'en-Nisā' kao primjer za ājet koji je objavljen ljeti, a o kojem Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem kaže: "*O Omere zar ti nije dovoljan ājet koji je ljeti objavljen koji je na kraju sūre en-Nisā?*" Primjeri toga su i ājeti koji govore o pohodu na Tebuk koji se desio u ljeto dok su bile velike vrućine, kao što nam i Qur'ān govori o tome u sūri 'et-Tewbe' 81 ājet. Primjer ājeta koji su objavljeni zimi su ājeti koji govore o potvori u sūri 'en-Nūr' od 11 do 26 ājeta a od majke vjernika Aiše, radijallāhu anha se prenosi da su oni objavljeni u zimskim danima. Primjer toga su i ājeti o bitci na Hendeku koja je bila u danima velike hladnoće a o tome nam govori sūra 'el-Ahzab' deveti ājet.

14. Ono što je objavljeno kod kuće i ono što je objavljeno na putovanju. Većina Qur'āna je objavljena kod kuće, ali život Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem je bio ispunjen džihadom tako da je objava silazila i dok je bio na putovanju. Es-Sujuti spominje dosta primjera takvih ājeta. Tu spada početak sūre 'el-Enfal' koji je objavljen neposredno poslije bitke na Bedru, kao i početak sūre 'el-Hadždž' i sūre 'el-Feth' za koju se prenosi da je objavljena između Mekke i Medine.

KORISTI POZNAVANJA MEKKANSKIH I MEDINSKIH ĀJETA

Mnoge su koristi njihova poznavanja a od tih koristi su:

1. Njihovim poznavanjem se potpomaže u tumačenju Qur'āna, jer poznavanje mjesta objave pomaže razumijevanju ājeta i njihovom pravilnom tumačenju, iako je pouka u općenitom značenju a ne u povodu ājeta. Uz pomoć toga mufesiri su bili u stanju da kod različitih značenja u dva ājeta

⁸⁵ sūra el-Feth 1 ājet.

odrede derogirani ājet i onaj koji ga derogira, jer onaj koji je zadnji objavljen derogira onaj ranije objavljeni ājet.

2. Poznavanje qur'ānskog stila koristi u da'wi jer za svako mjesto postoji određeni govor, kao što i određena situacija zahtijeva određeni govor. Specifičnosti načina govora u mekkanskim i medinskim ājetima u Qur'ānu pomaže daiji da sazna različite načine obraćanja ljudima kada poziva njih u vjeru islam. Na taj način daija posjeduje snagu koja osvaja srca slušatelja. Za svaki period pozivanja postoje teme i način obraćanja ljudima, kao što se teme razlikuju zavisno od slušatelja i njihovih ubjeđenja, te okoline u kojoj žive. Sve to nam postaje jasno kroz qur'ānska obraćanja vjernicima, mušricima, munaficima i sljedbenicima Knjige.

3. Poznavanje sire kroz qur'ānske ājete. Onaj koji slijedi vahj on prati istoriju da'we sa svim događajima u Mekki i Medini, od početka pa do kraja Objave. Qur'ān je glavni izvor sire (biografije Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem) i on ne ostavlja mjesto sumnji u onome što prenose istoričari kada se to slaže sa njim, a kod različitih predaja prenosioca sire Qur'ān donosi jasan stav.

POZNAVANJE MEKKANSKIH I MEDINSKIH ĀJETA I OBJAŠNJENJE RAZLIKE MEĐU NJIMA

Učenjaci su u poznavanju mekkanskih i medinskih ājeta koristili dvije metode:

1. metodu slušanja i prenošenja i
2. metodu analogije.

Metoda slušanja se zasniva na sahih predajama od ashaba koji su savremenici vahja i koji su njegovi svjedoci, ili od tabi'ina koji su se sreli sa ashabima i čuli od njih na koji način je objavljeno nešto i događaje vezane za to. Većina onoga što je vezano za mekkanske i medinske ājete je određeno ovim načinom a prethodni primjeri su dokaz za to. O tome nam govore knjige tefsira te djela o povodima objave, radovi nauke o Qur'ānu. Od

Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem nije ništa zabilježeno na tu temu jer ummet nije dužen da zna osim onoliko koliko može raspoznati derogirani ājet i onaj ājet koji ga derogira.

Metoda analogije je ona koja se oslanja na specifičnost mekkanskih i medinskih ājeta. Kada se u mekkanskoj sūri nalazi ājet koji ima obilježja medinskog ājeta ili sadrži nešto u sebi od tih događaja taj ājet je medinski. A ako se u medinskoj sūri nalazi ajet koji ima obilježja mekkanskog ājeta za njega se kaže da je mekkanski ājet. To je analogija i zato se kaže: 'svaka sūra koja u sebi ima kazivanje o poslanicima i o nestalim narodima je mekkanska a svaka sūra koja sadrži propise ili kazne je medinska.

RAZLIKE IZMEĐU MEKKANSKIH I MEDINSKIH ĀJETA

Ulema se razišla na tri mišljenja po pitanju mekkanskih i medinskih ājeta.

1. Uzimanje u obzir vrijeme objave. Mekkanski ājeti su objavljeni prije hidžre pa makar bili objavljeni i van Mekke. Medinski su oni koji su objavljeni nakon hidžre, makar bili objavljeni i van Medine, pa i u samoj Mekki kao što su ājeti 'el-Fetha' ili na oprosnom hadždžu.

2. Uzimanje u obzir mjesta. Mekkanski su oni ājeti koji su objavljeni u Mekki i njenoj blizini, kao na Minni, Arefatu, Hudejbiji. A medinski su oni koji su objavljeni u Medini i njenoj blizini, kao na Uhudu, Kuba'u i Sel'u. Na osnovu ovog mišljenja ājeti koji su objavljeni na putovanju, na Tebuku ili Bejtul Maqdisu ne ubrajaju se u mekkanske ni u medinske ājete. Na osnovu ovoga svi ājeti koji su objavljeni u Mekki nakon hidžre se ubrajaju u mekkanske ājete.

3. Uzimanje u obzir govora. Mekkanski ājet je onaj kojim se obraća stanovnicima Mekke a medinski je onaj kojim se obraća stanovnicima Medine. Na osnovu ovoga ājeti koji počinju riječima: "O ljudi...!" su mekkanski a ājeti počinju riječima: "O vi koji vjerujete...!" su medinski ājeti.

Međutim, primjetno je da većina sūra ne počinju na ova dva načina. Sūra 'el-Beqare' je medinska ali ćemo u njoj naći ājeta koji počinju sa: "**O ljudi...!**" - 21 i 168 ājet. Sūra 'en-Nisā' je medinska a počinje sa riječima: "**O ljudi...!**". Sūra 'el-Hadždž' je mekkanska ali sadrži ājet: "**O vi koji vjerujete...!**" 77 ājet. Qur'ān je govor svim Allāhovim stvorenjima i naći ćemo ājeta kojima se Qur'ān obraća vjernicima ili nekima od njih, kao što ćemo naći ājete kojima se Qur'ān obraća nevjernicima i naređuje im 'ibadet a vjernicima ustrajnost u njemu.

ODLIKE MEKKANSKE I MEDINSKE OBJAVE

Ulema je izučavala mekkanske i medinske sūre i došla je do određenih rezultata koji objašnjavaju način i oblasti koje sūre obrađuju. Iz toga su oni izveli sljedeće zaključke:

1. Svaka sūra koja ima u sebi sedždu je mekkanska.
2. Svaka sūra koja u sebi ima česticu: "**kella**" je mekkanska i ona se ne nalazi osim u drugoj polovini Qur'āna a spomenuta je trideset i tri puta u petnaest sūra.
3. Svaka sūra koja u sebi ima: "**O ljudi...!**" a nema: "**O vi koji vjerujete...!**" je mekkanska osim sūre 'el-Hadždž' koja na kraju sadrži taj ājet. A i pored toga veliki broj uleme smatra da je i taj ājet mekkanski.
4. Svaka sūra koja u sebi ima kazivanja o poslanicima i nestalim narodima je mekkanska, osim sūre 'el-Beqare'.
5. Svaka sūra koja u sebi sadrži kazivanje o Ademu i Iblisu je mekkanska, osim sūre 'el-Beqare'.
6. Svaka sūra koja počinje alfabetom, poput: "**Elif lam mim**" "**Elif lam ra**" "**Ha mim**" su mekkanske, osim sūre 'el-Beqare' i 'Ālu 'Imrān' a ulema se razišla po pitanju sūre 'er-Ra'd'.

Ovo su bili zaključci a odlike i specifičnosti stila mekkanske objave su sljedeće:

1. Poziv u tewhid i činjenje 'ibadeta samo Allāhu, potvrda Objave, proživljenja i nagrade; spominjanje Sudnjeg dana i njegovih strahota, vatre i kazne, Dženneta i uživanja u njemu, rasprave sa mušricima putem racionalnih dokaza.

2. Uspostava opštih osnova zakonodavstva i moralnih vrijednosti na kojima se temelji zajednica; otkrivanje nasilja nevjernika i njihovo prolijevanje krvi, bespravno jedenje imetka siročadi i njihovi loši običaji.

3. Spominjanje kazivanja o poslanicima i prijašnjim narodima kako bi uzeli pouku iz života onih koji nisu vjerovali prije njih, a u svemu tome je poruka Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem da osaburi na njihovom zlostavljanju, jer pobjeda na kraju pripada vjernicima.

4. Kratki odlomci koji nose u sebi duboko značenje a sažeto objašnjenje što povećava prisutnost slušaoca i udare srca a značenje svega toga se povećava zakletvama.

Zaključci i odlike medinske objave

1. Svaka sūra koja u sebi sadrži naredbe i kazne smatra se medinskom.

2. Svaka sūra u kojoj se spominju munafici je medinska, osim sūre 'el-Ankebut' koja je mekkanska.

3. Svaka sūra u kojoj se raspravlja sa sljedbenicima Knjige je medinska.

Ovo su zaključci a odlike i specifičnosti medinske objave su sljedeći:

1. Objasnjenje 'ibadeta, međuljudskih odnosa, bračnog prava, nasljednog prava, vrijednosti džihada, društvenih odnosa, međunarodnih veza u miru i u ratu, propisi vlasti i pitanja o zakonodavstvu.

2. Obraćanje sljedbenicima Knjige i poziv njima u islam, objašnjenje njihovog udaljavanja od istine i unošenje izmjena u Allāhove Knjige, te njihova razilaženja u onome što im je došlo od istine.

3. Otkrivanje osobina munafika i analiza njihovog duševnog stanja, te otkrivanje njihovih spletki i ukazivanje na njihovu opasnost u vjeri.

4. Dugi odlomci i ājeti koji po svome stilu potvrđuju šeri'at i objašnjavaju njegove ciljeve.

POZNAVANJE ONOGA ŠTO JE PRVO, A ŠTA POSLJEDNJE OBJAVLJENO

Upoznavanjem onoga što je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem primio od Objave čovjek osjeća veličinu onoga što je objavljeno. To je zbog časnosti Qur'āna i njegova učenja koje je promijenilo tok ljudskog života i dovelo do velikih promjena u njemu. Time je povezana zemlja sa nebesima, dunjaluk sa ahiretom, a poznavanjem istorije islamskog zakonodavstva sa njegova glavnog izvora – Qur'āna formira se slika postepenosti silaska naredbi i podudarnosti svake naredbe sa određenom situacijom.

PRVO ŠTO JE OBJAVLJENO

1. Najtačnije je da je prvo objavljeno prvih pet ājeta sūre 'el-'Aleq':

أَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ أَلَمْ يَكُنْ الْأَكْرَمُ

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٣﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٤﴾

"Čitaj, u ime Gospodara tvoga koji stvara, stvara čovjeka od ugruška! Čitaj, plemenit je Gospodar tvoj, koji poučava peru, koji čovjeka poučava onome što ne zna." ⁸⁶

To nam potvrđuje hadith u kome majka vjernika Aiša, radijallāhu anha kaže: *"Prvo sa čim je počela Objava Allahovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem bilo je u vidu istinitog sna. Sve što bi vidio u tom snu dolazilo bi poput svijetla dana. Kasnije je zavolio samoću. Osamljivao se u pećini Hira'. Tu je boravio u pobožnosti i provodio brojne noći ne silazeći svojim. Zato bi se prethodno snabdio hranom. Kasnije bi se vratio Hadidži i opet se snabdio kao i ranije i tako sve dok mu ne stiže Istina a on je u pećini Hira'. Došao mu je melek i rekao: 'Čitaj!' Pa je*

⁸⁶ sūra el-'Aleq od prvog do petog ājeta.

rekao Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Ja ne znam čitati." – pa me je uzeo k sebi i stisnuo toliko da me je muka spopala, zatim me pustio i rekao: "Čitaj!" Rekao sam: "Ja ne znam čitati", - pa me ponovo stisnu k sebi da me je muka spopala, zatim me pustio i reče: "Čitaj!" Rekoh: "Ja ne znam čitati", - pa me on po treći put stegnu pa pustio i reče: "**Čitaj u ime svoga Gospodara!** – pa sve do riječi: "**poučava onome što ne zna.**" – nakon čega se Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem vratio, ušao kod Hadidže, radijallāhu anha a srce mu još lupашe..."

2. Kaže se da je prvo objavljeno:

يٰٓاَيُّهَا الْمَدِيْنَةُ

"**O ti, pokriveni!**" ⁸⁷ Imami el-Buhari i Muslim bilježe hadith koji se prenosi ebu Seleme b. AbdurRahman koji kaže: "Pitao sam Džabira b. Abdullaha: "Šta je od Qur'āna prvo objavljeno?" Rekao je: "**O ti pokriveni!**" Rekao sam: "Ili je možda: "**Čitaj u ime Gospodara tvoga!?**" Rekao je: "Pričaću vam ono što je pričao Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Bio sam u pećini Hira' i kada sam izišao došao sam do doline i pogledao sam ispred i iza sebe, sa svoje desne i lijeve strane, zatim sam pogledao u nebo, kad on – Džibril, pa me obuze strah, pa sam otišao Hadidži i naredio joj da me pokrije, pa je to učinila, nakon čega je Allāh objavio: "**O Ti, pokriveni! Ustani i opominji!**"

Odgovor na hadith od Džabira je bio na pitanje o objavljivanju kompletne sūre, pa je Džabir objasnio da je sūra 'el-Mudethir' objavljena u cijelosti prije nego je sūra 'el-Aleq' objavljena do kraja jer prvo što je objavljeno je bio njen početak. To potvrđuje predaja koju takođe prenosi ebu Seleme od Džabira da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem kako govori o periodu Objave i kaže u svom govoru: "*Dok sam išao (sa Hira') čuo sam s neba jedan glas, podigoh pogled, kad onaj isti melek koji mi je bio na Hirau, sjedi na položaju između nebesa i zemlje. Uplašen od toga vratio sam se kući i rekao: "Pokrijte me!", pa su me pokrili, pa je Allāh objavio: "**O ti pokriveni!**"*

⁸⁷ sūra el-Mudethir 1 ājet.

Ovaj hadith potvrđuje da prvo kazivanje slijedi iza kazivanja o Hira'u i da je prva Objava početak sūre 'el-'Aleq' a da je sūra 'el-Mudethir' prva objavljena sūra nakon početka Objave.

3. Kaže se da je prva objavljena sūra 'el-Fatiha'. To mišljenje slijede smatrajući da je ona prva sūra u cjelosti objavljena.

4. Kaže se da je "Bismillahir-rahmanir-rahim" prvo objavljeno kao početak za svaku sūru. Oni to dokazuju musrel hadithima. Od svih ovih mišljenja prvo je najprihvatljivije a potvrđeno je hadithom Aiše, radijallāhu anha i većina uleme je tog mišljenja.

POSLJEDNJE ŠTO JE OBJAVLJENO

1. Kaže se da je zadnje što je objavljeno ājet o kamati. Ovo mišljenje temelje na hadithu koji bilježi imām el-Buhari od Ibni Abbasa, radijallāhu anhuma: "*Zadnje što je objavljeno je ājet o kamati.*" A to je: "**O vi koji vjerujete, bojte se Allāha i od ostatka kamate odustanite, ako ste pravi vjernici.**"⁸⁸

Kaže se da je zadnje što je objavljeno:

وَأَتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ^ط ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ

"I bojte se Dana kada ćete se svi Allāhu vratiti, kada će se svakome ono što je zaslužio isplatiti, - nikome krivo neće učinjeno biti."⁸⁹ Bilježi en-Nesai i drugi od Ibni Abbasa, radijallāhu anhuma i Se'ida b. Džubejra, rahmetullahi alejh: "*Zadnje što je objavljeno od Qur'āna je: "I bojte se Dana kada ćete se svi Allāhu vratiti."*

⁸⁸ sūra el-Beqare 278 ājet.

⁸⁹ sūra el-Beqare 281 ājet.

3. Kaže se da je to ājet o dugu:

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ

"O vjernici, zapišite kada jedan od drugog pozajmljujete do određenog roka."⁹⁰

Ali sve ove ājete objedinjuje to što su oni zajedno objavljeni onako kao što su poređani u mushafu, jer je to sve jedno kazivanje. Svaki ravija je obavijestio o jednom dijelu da je kao zadnji objavljen i to je ispravno.

4. Kaže se da je zadnji objavljeni ājet, ājet o 'kelali'. Bilježe imāmi el-Buhari i Muslim od el-Bera'a b. Aziba koji kaže: "Zadnji ājet koji je objavljen je:

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ

"Oni traže od tebe tumačenje. Reci: "Allāh će vam kazati propis o kelali."⁹¹ Ali ovaj govor el-Bera'a se odnosi na zadnje što je objavljeno po pitanju nasljednog prava.

5. Kaže se da je zadnje što je objavljeno:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ

"Došao vam je poslanik, jedan od vas."⁹² - pa do kraja sūre. Ali ovo se odnosi na ono što je posljednje objavljeno od sūre 'et-Tewbe'.

6. Kaže se da je zadnje što je objavljeno sūra 'el-Māide' a to mišljenje temelje na hadithu koji se prenosi od Aiše, radijallāhu anha a kojeg bilježe et-Tirmidhi i el-Hakim. Ali ono što se želi ovim reći jeste da je sūra 'el-

⁹⁰ sūra el-Beqare 282 ājet.

⁹¹ sūra en-Nisa' 176 ājet.

⁹² sūra et-Tewbe 127 ājet.

Māida' posljednja objavljena koja govori o halalu i haramu i čiji ājeti nisu derogirani.

7. Kaže se da je zadnje što je objavljeno:

فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ

بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ

"I Gospodar njihov im se odaziva: "Nijednom trudeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi – vi ste jedni od drugih." ⁹³ Međutim, iz haditha koji prenosi Ummi Seleme vidimo da: "Zadnje što je objavljeno je ovaj ājet: "I Gospodar njihov im se odaziva: "Nijednom trudeniku između vas trud njegov neću poništiti" – pa do kraja ājeta, očito je da je ovaj ājet objavljen kao zadnji ājet koji spominje žene, jer kaže Ummi Seleme: "O Allahov Poslaniče vidim da Allāh spominje ljude a ne spominje žene", pa je objavljeno: "I ne poželite ono čime je Allāh neke od vas odlikovao." ⁹⁴ i objavljeno je: "Zaista vjernici i vjernice" ⁹⁵ i objavljen je ovaj ājet koji spada u tri ājeta koji su posljednji objavljeni a ujedno je on i posljednji ājet koji govori o ženama nakon što je govorio samo o ljudima."

8. Kaže se da je zadnje što je objavljeno:

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ

وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

⁹³ sūra Ālu 'Imrān 195 ājet.

⁹⁴ sūra en-Nisa' 32 ājet.

⁹⁵ sūra el-Ahzab 35 ājet.

"Onome ko hotimično ubije vjernika kazna će biti džehennem, u kome će vječno ostati; Allāh će na njega gnjev svoj spustiti i prokleće ga i patnju mu veliku pripremiti." ⁹⁶

Bilježi imām el-Buhari od Ibni Abbasa, radijallāhnu anhuma da kaže: "*Ovaj ājet: "Onome ko hotimično ubije vjernika..." je zadnji ājet koji je objavljen i nije ga ništa derogiralo.*" Dodatak: "**I nije ga ništa derogiralo**" potvrđuje da je ovo zadnje objavljeno po pitanju namjernog ubistva vjernika.

9. Bilježi imām Muslim od Ibni Abbasa, radijallāhnu anhuma da kaže: "*Zadnja sūra koja je objavljena je: "Kada Allāhova pomoć i pobjeda dođu"* ⁹⁷ Na osnovu ovog haditha se smatra da je ova sūra posljednja koja svojim objavljivanjem ukazuje na Poslanikovu, sallallāhu 'alejhi we sellem smrt kao što su neki ashabi razumjeli, ili da je ona posljednja objavljena sūra. Sva ova mišljenja ne potiču u osnovi od Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem već su ona rezultat idžtihada uleme a može se uzeti da su sve ove predaje na osnovu onoga što je određeni prenosio kao zadnje čuo od Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem ili je to zadnje što je objavljeno po pitanju određenog propisa ili je zadnja sūra koja je objavljena u potpunosti.

Allāhove riječi:

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا

"Danas sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera." ⁹⁸ koje su objavljene na Arefatu, na Oprosnom hadždžu po vanjštini ukazuju na upotpunjavanje dužnosti i propisa. Ukazali smo na rivajete koji govore o dugu, kamati, kelali i drugom i zato većina uleme smatra da upotpunjavanje vjere u ovom ājetu znači Allāhovo upotpunjavanje blagodati sa njihovim učvršćivanjem u Mekki, protjerivanjem mušrika iz nje, te obavljanjem hadždža muslimana

⁹⁶ sūra en-Nisa' 93 ājet.

⁹⁷ sūra en-Nasr 1.

⁹⁸ sūra el-Māide 3 ājet.

bez mušrika za razliku od prethodnog obavljanja kada su to zajedno činili sa mušricima. To je upotpunjavanje blagodati što i Qur'añ spominje.

PRVO ŠTO JE OBJAVLJENO IZ ODREĐENIH OBLASTI

Ulema je istraživala i ono što je objavljeno kao prvo iz određenih tema, kao što su:

1. Prvo što je objavljeno po pitanju jela:

Prvi ājet je objavljen u Mekki a to je:

قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً
أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ^ج
فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Reci: "Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi, ili krvi koja ističe, ili svinjskog mesa, - to je doista pogano -, ili što je kao grijeh zaklano u nečije drugo, a ne u Allāhovo ime." A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo koliko da glad utoli, Gospodar tvoj će, zaista oprostiti i samilostan biti." ⁹⁹

Zatim je objavljen ājet:

⁹⁹ sūra el-En'am 145 ājet.

فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَأَشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُنتُمْ إِيَّاهُ
تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ لِغَيْرِ
اللَّهِ بِهِ ۖ فَمَنْ أَضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Hranite se dopuštenim i lijepim jelima koja vam Allāh daruje i budite zahvalni Allāhu na blagodatima Njegovim, ako samo Njega obožavate. On vam zabranjuje jedino strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo, a ne u Allāhovo ime. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo toliko da utoli glad, - pa, Gospodar tvoj će, zaista, oprostiti i samilostan biti." ¹⁰⁰

Zatim je objavljen ājet:

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ ۖ لِغَيْرِ اللَّهِ ۖ فَمَنْ
أَضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"On vam jedino zabranjuje: strv i krv i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime, a ne u Allāhovo. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. - Allāh zaista prašta i Milostiv je." ¹⁰¹

A nakon toga je objavljen ājet:

¹⁰⁰ sūra en-Nahl 114 i 115 ājet.

¹⁰¹ sūra el-Beqare 173 ājet.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالْدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلِيَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ وَالْمُنْخَنِقَةُ
 وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلَّا مَا ذُكِّرْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى
 النُّصَبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَمِ ۚ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ الْيَوْمَ يَيسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ
 دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنَ ۗ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ
 نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ۗ فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمِهِ
 فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

"Zabranjuje vam se strv, i krv, i svinjsko meso, i ono što je zaklano u
 nečije drugo, a ne u Allāhovo ime, i što je udavljeno i ubijeno; i što je
 strmoglavljeno, i rogom ubodeno, ili od zvijeri načeto - osim ako ste ga
 preklali - i što je na žrtvenicima žrtvovano, i zabranjuje vam se gatanje
 strjelicama. To je porok! - Danas su nevjernici izgubili svaku nadu da ćete
 vi otpasti od svoje vjere, zato se ne bojte njih - već se bojte Mene. Sada
 sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i
 zadovoljan sam da vam islam bude vjera. - A onome ko bude primoran -
 kad hara glad, bez namjere da učini grijeh, Allāh će oprostiti i samilostan
 biti." ¹⁰²

2. Prvo što je objavljeno po pitanju pića:

Prvo što je objavljeno po pitanju pića je ājet:

¹⁰² sūra el-Māide 3 ājet.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ
وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا

"Pitaju te o vinu i kocki. reci: "Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi." ¹⁰³

Zatim ājet:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ

"O vjernici, pijani nikako namaz ne klanjajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate." ¹⁰⁴

A nakon toga je objavljeno:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ
الشَّيْطَانِ فَأَجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ
الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ

فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

"O vjernici, vino i kocka i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od

¹⁰³ sūra el-Beqare 219 ājet.

¹⁰⁴ sūra en-Nisā' 43 ājet.

sjećanja na Allāha i od obavljanja namaza odvрати. Pa hoćete li se okaniti."

105

Prenosi se od Ibn Omera, radijallāhu anhumā da je rekao: "O vinu su objavljena tri ājeta. Prvi je: **"Pitaju te o vinu i o kocki..."** Pa je rečeno da je zabranjeno, pa su rekli: "O Allāhov Poslaniče pusti nam da se koristimo njime, kao što je Allāh rekao!" Pa je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem šutio. Zatim je objavljen ājet: **"Pijani nikako namaz ne klanjajte!"** Rečeno je da je vino zabranjeno, ali su ljudi rekli: "O Allāhov Poslaniče, zar ne možemo piti prije namaza?" Pa je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem šutio, a zatim je objavljeno: **"O vjernici vino i kocka..."** Tada je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem rekao: "Vino je zabranjeno."

3. Prvo što je objavljeno o borbi:

Prenosi se od Ibni Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: "Prvi ājet koji je objavljen o borbi je:

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقْتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ

"Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini – a Allāh je, doista, kadar da ih pomogne." ¹⁰⁶

KORISTI POZNAVANJA REDOSLJEDA OBJAVE ĀJETA

U poznavanju prvog i posljednjeg što je objavljeno nalaze se velike koristi a one su:

1. Objašnjenje velike brige koja je posvećena Qur'ānu i njegovoj zaštiti. Ashabi su shvatali Qur'ān, ājet po ājet i znali su kada je i gdje šta objavljeno. Oni su primali znanje od Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem o

¹⁰⁵ sūra el-Māide 90 i 91 ājet.

¹⁰⁶ sūra el-Hadždž 39 ājet.

onome što mu je objavljeno od Qur'āna i na taj način spoznali osnove vjere i izvor imana, veličine i slave. Tako je Qur'ān očuvan i spašen od iskrivljenja.

Uzvišeni Allāh kaže:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ

"Mi, uistinu, Qur'ān objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!" ¹⁰⁷

2. Spoznaja tajni islamskog zakonodavstva u njegovom originalnom izvoru. Qur'ān liječi dušu uputama sa neba. On se obraća ljudima na mudar način kojim ih uzdiže do savršenstva postepeno im pojašnjavajući propise koji uređuju njihov život.

3. Raspoznavanje ājeta koji derogiraju i derogiranih ājeta. Postoje dva ili više ājeta koji obrađuju istu temu i razlikuje se propis jednog od drugog, pa kada je poznato šta je prvo a šta posljednje objavljeno pravilo je da je ono što je prvo objavljeno derogirano onim što je poslije njega objavljeno.

¹⁰⁷ sūra el-Hidžr 9 ājet.

ESBABUN-NUZUL (POVODI OBJAVE)

Qur'ān je objavljen da bi izveo ljude na pravi put i da bi osnovao ljudsku zajednicu na temeljima imana u Allāha i onoga što se objavljuje. On potvrđuje događaje iz prošlosti, sadašnjosti i ukazuje na budućnost. Većina qur'ānskih ājeta se temelji na ovim opštim osnovama a ashabi u svome životu sa Allahovim Poslanikom, sallallāhu 'alejhi we sellem su bili svjedoci tih zbivanja a ponekad bi se dogodilo nešto što je vezano za njih a što zahtijeva šeri'atski stav o tome. Zato su oni pitali Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem o šeri'atskom stavu po određenom pitanju i Qur'ān bi silazio kao odgovor na taj događaj ili na to pitanje. Takvi događaji se nazivaju esbabu - nuzul (povodi objave).

PAŽNJA KOJU JE ULEMA POSVETILA TOME

Veliku brigu je ulema posvetila povodima objave. Neki od njih su se dotakli toga u svojim tefsirima Qur'āna a neki su napisali zasebna djela na tu temu a najpoznatiji među njima je Alij b. el-Medinijj, el-Vahidi, Ibn Hadžer, te es-Sujuti koji je napisao poznato djelo na tu temu "*Lubabu-l-menkuli fi ebabi-nuzul*".

**NA ŠTA SE MOŽE OSLOMITI U POZNAVANJU
POVODA OBJAVE**

Ulema se u poznavanju povoda objave oslanja na ispravnost rivajeta od Allahovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem ili od ashaba, radijallāhu anhum edžme'in. El-Vahidi iznosi svoj stav o tome i kaže: "*Nije ispravan govor o povodima objave osim sa rivajetom i slušanjem od onoga koji je bio svjedok objave i koji su poznavali povode i tražili znanje o tome i bili uporni u tome.*" Ovakav je bio put uleme, naših prethodnika, koji su se bojali da kažu nešto sve dok ne budu sigurni u to.

DEFINICIJA SEBEBI NUZULA

Sebebi nuzul obuhvata dvije stvari:

1. Da se dogodi neka stvar koja biva povodom objave Qur'āna. Na primjer prenosi se od Ibni Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: "Kada je objavljeno: **"I opominji svoju bližnju rodbinu"** ¹⁰⁸ izišao je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem na Saffu pa je povikao: "O ljudi!", pa su se oni sakupili. A on je rekao: "Šta mislite kada bih vas obavijestio da konjica dolazi iza ovog brda da li bi povjerovali?" Rekoše: "Ne poznajemo te kao lašca." Reče: "Ja vas upozoravam na tešku kaznu." A ebū Leheb reče: "P roklet da si, samo si nas zbog toga zvao?" Zatim je ustao i objavljena je sūra: **"Neka propadne ebū Leheb i propao je!"**

2. Da bude Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem upitan o nečemu i da to bude povod objave Qur'āna koji pojašnjava šeri'atski stav po tom pitanju, kao što je objavljeno po pitanju Havle bint Sa'lebe kojoj je dao razvod njen muž Evs b. es-Samit, a ona se žalila zbog toga. Prenosi se od Aiše, radijallāhu anha da je rekla: "Blagoslovljen neka je Onaj čiji sluh sve dotiže. Čujem glas Havle bint Sa'lebe, a dio njega nije dopro do mene, a ona se žali na svoga muža Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem i kaže: "Allahov Poslaniče, uništio je moju mladost, a svoju utrobu sam mu otvorila, a kada sam ostarila i postala nerotkinja on me je otpustio! Allāhu ja Ti se jadam!" Kaže: "Samo što se to desilo kad dođe Džibril sa ovim ājetima: **"Allāh je čuo riječi one koja se s tobom o mužu svome raspravljala i Allāhu se jadala."** ¹⁰⁹ Ovo ne znači da čovjek treba da traži za svaki ājet neki povod. Objava Qur'āna nije samo bila na osnovu događaja ili pitanja i traženja tumačenja, već je objava Qur'āna počela sa aqidom i imanom, sa dužnostima i Allāhovim odredbama pojedincu i zajednici.

¹⁰⁸ sūra eš-Šuara 214 ājet.

¹⁰⁹ sūra el-Mudžadele 1 ājet.

KORISTI POZNAVANJA POVODA OBJAVE

Najvažnije koristi poznavanja objave su:

1. Objašnjenje mudrosti koja je dovela do propisivanja određenog propisa i spoznaje brižnosti šeri'ata za opštim interesima u liječenju društvenih bolesti a u svemu tome je Allāhova milost prema Svojim stvorenjima.

2. Ograničavanje propisa na događaj zbog kojeg je objavljen ājet u slučaju kada je taj ājet objavljen sa opštom formom kako bi uzeli pouku oni koji smatraju da je mudrost u povodu a ne u opštoj formi. To je pitanje razilaženja a primjer toga je ājet:

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَتُحِبُّونَ أَنْ تَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

"Ne misli nikako da će oni koje veseli ono što rade i kojima je drago da budu pohvaljeni i za ono što nisu učinili – nikako ne misli da će se kazne spasiti; njih čeka teška patnja." ¹¹⁰

Prenosi se da je Mervan rekao svome ispomoćniku: "O Rafi' idi Ibni Abbasu i reci: "Kada bi se svaki čovjek veselio onim što mu je dato i kada bi volio da se hvali onim što nije uradio, svi bi mi bili kažnjeni." Ibni Abbas reče: "Vi nemate ništa sa ovim ājetom koji je objavljen o kršćanima", a zatim je proučio ājet: "A kada je Allāh uzeo obavezu od onih kojima je Knjiga data da će je sigurno ljudima objašnjavati, da neće iz nje ništa kriti..." ¹¹¹ Pa Ibni Abbas, radijallāhu anhumā reče o ovom ājetu: "Pitao ih je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem o nečemu pa su oni sakrili to od njega a ukazivali su na nešto drugo. Otišli su nakon što su mu odgovorili na ono što ih je pitao, te su tražili da ih pohvali i veselili su se sa onim što su uradili sakriši ono što ih je pitao."

¹¹⁰ sūra Ālu 'Imrān 188 ājet.

¹¹¹ sūra Ālu 'Imrān 187 ājet.

3. Kada tekst sadrži uopšteno značenje onoga što je objavljeno a postoji dokaz koji ga ograničava, u tom slučaju poznavanje povoda objave ukazuje na stvarno značenje ājeta. Primjer toga je ājet:

إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٤﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ
بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ يَوْمَئِذٍ يُوفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ
الْحَقُّ الْمُبِينُ

"Oni koji okrive čestite, bezazlene vjernice, neka budu prokleti i na ovom i na onom svijetu; njih čeka patnja nesnosna. Na dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili. Toga dana Allāh će ih kazniti kaznom koju su zaslužili i oni će saznati da je Allāh, doista, oličena istina."¹¹² Ovaj ājet je objavljen o Aiši ili o svim ženama Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem. Prenosi se od Ibni Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: "Ājet: "Oni koji okrive čestite, bezazlene vjernice..." objavljen je samo o Aiši."

Takođe se od Ibni Abbasa prenosi da je ovaj ājet objavljen o Aiši i ostalim Poslanikovim, sallallāhu 'alejhi we sellem ženama i ko to uradi Allāh mu ne pruža mogućnost tewbe, a onaj koji okrivi neku drugu ženu mimo Poslanikovih, sallallāhu 'alejhi we sellem žena ima pravo na tewbu, zatim je proučio: "One koji okrive poštene žene... osim onih koji se poslije toga pokaju."¹¹³ Na osnovu toga iako je prethodni ājet: "Oni koji okrive čestite, bezazlene vjernice.." opšteg značenja, ne prima se tewba onome koji okrivi jednu od Poslanikovih, sallallāhu 'alejhi we sellem žena, jer se povod ājeta koji ima opšte značenje ograničava na Aišu, radijallāhu anha.

¹¹² sūra en-Nūr 23-25 ājeta.

¹¹³ sūra en-Nūr 4 i 5 ājet.

4. Poznavanje povoda objave je najbolji put za razumijevanje značenja Qur'āna i otkrivanje nejasnoća koje skrivaju pojedini ājeti. Kaže Ibn Tejmije, rahimehullah: "Poznavanje povoda objave pomaže razumijevanju ājeta. Znanje o povodima daje znanje o onome što je nastalo povodom toga." Primjer toga je prethodno spomenuti ājet koji je bio nejasan Mervanu b. Hakemu:

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا آتَوْا وَتُحِبُّونَ أَنْ تَحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا
تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

"Ne misli nikako da će oni koje veseli ono što rade i kojima je drago da budu pohvaljeni i za ono što nisu učinili – nikako ne misli da će se kazne spasiti; njih čeka teška patnja." ¹¹⁴ pa mu je Ibni Abbas ukazao na povod objave ovog ājeta.

5. Povodom objave se saznaje u vezi koga je objavljen određeni ājet kako se ne bi pripisalo nekome drugome na osnovu mržnje ili ljubavi. Primjer toga je ājet:

وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُمْ أَتَعِدَانِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي
وَهُمَا يَسْتَعْثِمَانِ اللَّهَ وَيَلْتَكِءَ آمِنِينَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَذَا إِلَّا أَسْطِيرٌ
الْأُولَئِكَ

"A onaj koji roditeljima svojim kaže: "Uf, što mi prijetite da ću biti oživiljen kad su prije mene toliki narodi bili i nestali!" – a oni, zazivajući Allāha u pomoć, govore: "Teško tebi, vjeruj, Allāhova prijetnja će se,

¹¹⁴ sūra Ālu 'Imrān 188 ājet.

zaista, obistiniti!" On odgovara: "To su izmišljotine naroda drevnih!"¹¹⁵ Muavija je želio da svoga sina Jezida postavi za halifu pa je napisao svome predstavniku u Medini, Mervanu, koji je sakupljao ljude i držao im govor kako bi glasali za Jezida, a AbdurRahman b. ebi Bekr odbi da glasa za njega. Mervan je želio da mu nanese štetu ali su oni ušli u kuću Aiše, radijallāhu anha. Mervan reče: "Zaista je on onaj o kome je Allāh objavio ājet: "Uf, što mi prijetite da ću biti oživljen kad su prije mene toliki narodi bili i nestali!" Ali Aiša mu je odgovorila i objasnila mu povod objave toga ājeta.

POUKA JE U OPŠTOJ FORMI, A NE U POSEBNOM POVODU

Kada se slaže ono što je objavljeno sa povodom po uopštenosti ili po posebnosti uzima se uopšteno sa uopštenim a posebno sa posebnim. Primjer uopštenosti je u riječima Uzvišenog:

وَسَأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَىٰ فَأَعْتَرِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهَرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

"I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: "To je neprijatnost." Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allāh naredio. – Allāh zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste."¹¹⁶ Prenosi se od Enesa, radijallāhu anhu da je rekao: "Zaista bi Jevreji istjerivali ženu iz kuće kada bi bila u hajzu i ne bi sa njom jeli, niti pili, niti se družili sa njom u kući, pa je upitan Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem o tome i

¹¹⁵ sūra el-Ahkaf 17 ājet.

¹¹⁶ sūra el-Beqare 222 ājet.

Allāh je objavio ājet: **"I pitaju te o mjesečnom pranju."** – pa je rekao Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem*: "Družite se sa njima i radite sve osim spolnog općenja!"

Primjer posebnosti su Allāhove riječi:

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ﴿١٨﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ
نِعْمَةٍ تُجْزَى ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَى

"A od nje će daleko biti onaj koji se bude Allāha bojao, onaj koji bude dio imetka svoga udjeljivao, da bi se očistio, ne očekujući da mu se zahvalnošću uzvрати, već jedino da bi naklonost Gospodara svoga Svevišnjeg stekao, i on će, zbilja, zadovoljan biti!" ¹¹⁷ Ovaj ājet je objavljen o ebū Bekru i na njega se odnose riječi: **"Onaj koji se bude Allāha bojao..."**

Ukoliko povod bude poseban a ājet je objavljen u opštoj formi ulema se razišla po pitanju pouke, da li je ona u opštoj formi ili u posebnom povodu.

1. Stav većine uleme je da je pouka u opštoj formi a ne u posebnosti povoda i propis koji se uzima iz opšte forme prelazi oblik posebnosti povoda ka sličnim povodima, kao što je slučaj sa ājetom "proklinjanja" koji je objavljen po pitanju Hilal b. Umejjeta koji je optužio svoju ženu za blud. Prenosi se od Ibni Abbasa, radijallāhu anhuma: "Hilal b. Umejje je otišao Allahovom Poslaniku, *sallallāhu 'alejhi we sellem* i optužio svoju ženu za blud sa Šerikom b. Suhama'om. Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem* je rekao: "Dokaz mi daj, a ako ne, onda ti slijedi kazna po leđima." On je rekao Poslaniku, *sallallāhu 'alejhi we sellem*: "O Allahov Poslaniče kada neko od nas vidi nekoga na svojoj ženi da li da traži dokaz za to?" Poslanik, *sallallāhu 'alejhi we sellem* mu odgovori: "Daj mi dokaz ili te slijedi kazna po leđima." Hilal mu reče: "Tako mi Onoga Koji te je poslao sa istinom ja sigurno istinu govorim i Allāh će sigurno objaviti ono što će

¹¹⁷ sūra el-Lejl 17-21 ājeta.

zaštiti leđa od kazne.'" Džibril silazi i donosi ājet: "A oni koji okrive svoje žene" – pa do riječi – "ako On govori istinu."¹¹⁸

Ovo je ispravno mišljenje i to je put koji su slijedili ashabi i mudžtehidi ovog ummeta. Ovakve ājete su oni ubrajali u one koji prelaze oblik posebnosti svoga povoda. Ājet je objavljen povodom određene osobe ali on obuhvata tu osobu, kao i sve takve osobe i slučajeve i ako određeni ājet hvali ili kudi određenu osobu on nju obuhvati kao i druge koje su takve.

2. Stav nekih je da je pouka u posebnosti povoda a ne u opštoj formi. Opšta forma je dokaz oblika posebnosti povoda i neophodno je da postoji drugi dokaz za ostale oblike, kao kijas npr. kako bi ostala korist od prenošenja posebnog povoda.

OBLICI POVODA OBJAVE

Oblik povoda može biti:

1. jasan tekst ili
2. dvosmislena forma.

Jasan tekst je npr. kada ravija kaže: "Povod objave ājeta je to." Ili kada u rečenici ima veznik 'pa' koji slijedi nakon spominjanja nekog događaja ili pitanja; kao kada kaže: "Desilo se to." Ili: "Upitan je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem o tome pa je objavljen ājet." Ova dva oblika su jasni tekstovi o povodu objave ājeta.

Dvosmislena forma povoda objave jeste kada ravija kaže: "Ovaj ājet je objavljen povodom toga." – pa se želi time ukazati na povod objave ājeta a drugi put na značenje samog ājeta. Ili da kaže ravija: "Mislim da je ovaj ājet objavljen o tome." Ili: "Ne mislim da je ovaj ājet objavljen osim povodom toga." Oba ova oblika imaju dvosmisleno značenje i mogućnost da ājet bude objavljen povodom toga kao i povodom nečega drugog.

¹¹⁸ sūra en-Nūr 6-9 ājeta.

VIŠE RIVAJETA O JEDNOM POVODU

Kada postoji više rivajeta o povodu objave nekog ājeta mufessir će postupiti na sljedeći način:

1. Kada postojeća forma ne bude jasna, poput: "Ovaj ājet je objavljen povodom toga." Ili: "Mislim da je ovaj ājet objavljen povodom toga." Tu nema protivrječnosti i cilj toga jeste tumačenje, tefsir i objašnjenje da se time ukazuje na ājet i ono što on sadrži a ne želi se ukazati na povode objave, osim ako postoji nešto što upućuje da se želi ukazati na povod objave.

2. Kada je jedan od oblika nejasan, poput: "Objavljen je o tome." – a drugi jasno ukazuje na sebeb koji je različit njemu. U tom slučaju će se uzeti onaj oblik koji govori o sebeb a drugi će se uzeti kao tefsir toga ājeta. Primjer toga je ājet:

نَسَاؤُكُمْ حَرَّتْ لَكُمْ فَأَتَوْا حَرَّتْكُمْ أَنِي شِعْتُمْ

"Žene vaše su njive vaše, i vi njivama vašim prilazite kako hoćete." ¹¹⁹

Prenosi se od Nafi'a da je rekao: "Pročitao sam jednog dana: **"Žene vaše su njive vaše"** – pa je rekao Ibn Omer, radijallāhu anhumā: "Znaš li o čemu je objavljen ovaj ājet?" Rekao sam: "Ne znam." Rekao je: "Objavljen je o prilasku ženama od zada." ¹²⁰ Ova forma od Ibni Omera je nejasna po pitanju povoda objave a postoji jasna forma koja spominje povod različit tome. Prenosi se od Džabira, radijallāhu anhu da je rekao: "Jevreji kažu da kada čovjek priđe ženi od zada da će se roditi razroko dijete, pa je objavljeno: **"Žene vaše su njive vaše, i vi njivama vašim prilazite kako hoćete."** ¹²¹ Predaja od Džabira se uzima po pitanju povoda objave ājeta jer je njegov govor jasan, dok je govor Ibni Omera dvosmislen i uzima se kao tefsir toga ājeta.

3. Kada postoji više predaja i svi ti rivajeti govore o povodu ali je jedna od predaja vjerodostojnija, tada će se dati prednost vjerodostojnijoj

¹¹⁹ sūra el-Beqare 223 ājet.

¹²⁰ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

¹²¹ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

predaji. Imāmi el-Buhari, Muslim i drugi bilježe od Džunduba el-Bedželija, radijallāhu anhu da kaže: "Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je bio bolestan i nije prošlo dva ili tri dana kada dođe neka žena i reče: "O Muhammede vidim da te tvoj šejtan napustio i ne prilazi ti dva ili tri dana." I Allāh objavljuje: **"Tako mi jutra i noći kada se utiša, - Gospodar tvoj nije te napustio, niti omrznuo."**

Bilježi imām et-Taberani od sluškinje Allahovog Poslanika da je rekla: "Malo pseto je ušlo u kuću Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem i zavuklo se ispod kreveta i tamo krepalo. Prošlo je četiri dana a Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem nije silazila objava, pa je rekao: "O Havla, šta se to desilo u kući Resulullaha, sallallāhu 'alejhi we sellem? Džibril mi ne dolazi!" Pa sam u sebi rekla: "Da sam spremila kuću i pomela je. Pa sam uzela metlu i pomela ispod kreveta, te iznijela pseto." Došao je Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem a brada mu se tresla, a on bi se tresao kada bi mu objava dolazila. I Allāh mu objavi: **"Tako mi zore."** – do riječi: **"Pa ćeš zadovoljan biti!"** Kaže Ibn Hadžer u komentaru Buharije: "Kazivanje o nedolasku Džibrila zbog pseta je poznato ali uzimanje toga kao sebeb ājeta je čudno, a u njegovom senedu nsu nepoznati. Zbog toga se uzima vjerodostojnijom predaja koju bilježe imāmi el-Buhari i Muslim.

4. U slučaju kada postoji više predaja koje su izjednačene po vjerodostojnosti ali postoji nešto što daje prednost određenoj predaji nad drugima, kao kazivanje ili je jedna vjerodostojnija od druge, daće se prednost vjerodostojnijoj predaji. Primjer toga je predaja koju bilježi imām el-Buhari od Ibn Mes'uda, radijallāhu anhu koji je rekao: "Išao sam sa Poslanikom, sallallāhu 'alejhi we sellem u Medini a on se naslanjao na štap. Prošao je pored grupe Jevreja i neki od njih rekoše: "Kada bi ga upitali." Pa rekoše "Pričaj nam nešto o duši!" Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je stao jedan trenutak i podigao je glavu. Znao sam da mu se objavljuje i sišla mu je objava pa je rekao: **"Reci!" "Samo moj Gospodar zna o duši a vama je dato samo malo znanja."**¹²²

¹²² sūra el-'Isra 85 ājet.

Bilježi imām et-Tirmidhi sahih hadith od Ibni Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: "Rekoše Kurejšije Jevrejima: "Dajte nam nešto da pitamo ovog čovjeka!" Rekoše: "Pitajte ga o duši!" Oni su ga pitali i Allāh objavljuje: **"I pitaju te o duši. Reci: "Samo moj Gospodar zna o duši a vama je dato samo malo znanja."** Ova predaja ukazuje da je objava bila u Mekki gdje su živjele Kurejšije a prva predaja je iz Medine i njoj se daje prednost zbog prisutnosti Ibn Mes'uda sa Poslanikom, sallallāhu 'alejhi we sellem, a pored toga daje se prednost predajama imāma el-Buharija nad ostalim sahih predajama.

5. U slučaju kada se izjednače rivajeti po svojoj autentičnosti tada će se predaje uskladiti, ukoliko je to moguće a sami ājet biva objavljen nakon jednog ili više sebeba koji su se desili u bliskom vremenskom razdoblju. Primjer toga je ājet potvore žene za učinjeni blud:

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ

"A oni koji okrive svoje žene" – pa do riječi – **"ako On govori istinu."**¹²³ Imāmi el-Buhari, Tirmidhi i Ibn Madže bilježe da je ovaj ājet objavljen povodom Hilala b. Umejje koji je optužio svoju ženu da je učinila blud sa Šerikom b. Suhamā'om. Bilježi imāmi el-Buhari, Muslim i drugi od Sehla b. S'ada da kaže: "Došao je 'Uvejmir Asimu b. 'Adijju i rekao: "Pitaj Allahovog Poslanika o čovjeku koji je zatekao sa svojom ženom drugog čovjeka, da li će ga ubiti ili kako da postupi...?" Ove dvije predaje su usklađene i ājet je objavljen nakon događaja sa Hilalom i događajem sa 'Uvejmirom. Ibn Hadžer kaže: "Nema smetnje u mnogobrojnosti sebeba."

6. U slučaju kada je nemoguće uskladiti između rivajeta zbog velikog vremenskog razdoblja ājet ćemo shvatiti da je objavljen i ponavljan više puta. Bilježe imāmi el-Buhari i Muslim od Musejjeba da je rekao: "Kada je ebū Talibu nastupila smrt Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je ušao kod njega a tamo su bili ebū Džehl i Abdullah b. ebi Umejjet. Rekao je, tj. amidži: "Reci La ilahe illallāh, sa time ću imati dokaz za tebe kod Allāha."

¹²³ sūra en-Nūr 6-9 ājeta.

Ebū Džehl i Abdullah rekoše: "O ebū Talibe zar želiš napustiti vjeru Abdulmuttaliba?" Nепrestano su ga nagovarali tako da je rekao: "Na vjeri Abdulmuttaliba." Reče Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Tražiću za tebe oprosta sve dok mi ne bude zabranjeno." I objavljeno je:

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا

أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ

"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u džehennemu biti."¹²⁴

Bilježi imām et-Tirmidhi od Alije, radijallāhu anhu da je rekao: "Čuo sam nekog čovjeka kako traži oprosta za svoje roditelje a oni su mušrici." Rekao sam: "Tražiš oprosta za svoje roditelje a oni su mušrici?" Rekao je: "I Ibrahim je tražio oprosta za svoga oca koji je mušrik." Spomenuo sam to Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem pa je objavljen (prethodni) ājet.

Bilježi imām el-Hakim i drugi od Ibn Mes'uda da kaže: "Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je otišao jednog dana na kaburove pa je sjeo pored jednog kabura i dugo se molio Allāhu, zatim je zaplakao i rekao: "Kabur pored koga sam sjedio je kabur moje majke. Dovom sam tražio od svoga Gospodara da joj oprosti pa mi nije dozvolio. I objavljeno mi je: "Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce..." Svi ovi rivajeti su objedinjeni u ovom ājetu.

Primjer toga je i ono što prenosi ebū Hurejre, radijallāhu anhu: "Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je stao nad Hamzom kada je postao šehidom a bio je izmasakriran, pa je rekao: "Ja ću umjesto njega sigurno izmasakrirati njihovih sedamdeset." Pa je sišao Džibril a Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je učio kraj sūre 'en-Nahl': "Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je

¹²⁴ sūra et-Tewbe 113 ājet.

učinjeno."¹²⁵ Ovaj događaj ukazuje da je ājet objavljen na Uhudu. Drugi rivajet potvrđuje da je objavljen pri osvojenju Mekke a sūra je mekkanska. Usklađeno je između rivajeta: da je objavljen u Mekki prije hidžre sa samom sūrom, zatim da je objavljen na Uhudu, te pri osvojenju Mekke. Nema smetnje u tome da se napomene Allāhova blagodat robovima i ukazivanje ne šeri'at a ez-Zerkeši kaže: *'Nešto je objavljeno dva puta zbog veličine toga i kao opomena kada se desi određeni povod kako se ne bi zaboravilo. Tako se kaže i za 'el-Fatihū' da je objavljena dva puta: jednom u Mekki a drugi put u Medini.'* Na ovaj način ulema spominje mnogobrojnost objave ājeta i njihovo ponavljanje. Ali ja¹²⁶ ne vidim to kao prihvatljivo jer ostaje nejasna mudrost ponavljanja objave ājeta a nemoguće je uskladiti između rivajeta kada postoji davanje prednosti određenim predajama nad drugim. U povodu objave ājeta: **"Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprosta za mnogobošce..."** daje se prednost prvom nad ostala dva rivajeta, jer se on nalazi u Buhariji i Muslimu i najispravnije je da je ājet objavljen o ebū Talibu. Tako je i po pitanju kraja sūre 'en-Nahl' i svi rivajeti nisu na istom stepenu, a uzimanje najispravnijeg mišljenja je bolje od govora o mnogobrojnosti objave ājeta i njegova ponavljanja.

Ukratko: Kada postoji više povoda objave oni mogu biti:

- u potpunosti nejasni
- u potpunosti jasni
- djelimično nejasni
- djelimično jasni.

1. Kada su svi rivajeti nejasni u povodu, nema smetnje da se to odnosi na tefsir i ulazi u ājet.

2. Ukoliko su neke predaje jasne a neke nejasne u obzir će se uzeti jasna predaja.

3. Ukoliko su sve predaje jasne sve se uzimaju u obzir. A ukoliko bi jedne predaje bile sahih a druge ne, uzet će se u obzir one koje su sahih.

¹²⁵ sūra en-Nahl 126-128 ājeta.

¹²⁶ Menna' el-Kattan.

4. Ukoliko su sve predaje sahih, daće se prednost onoj predaji koja je najvjerodostojnija.
5. Ili će se pokušati uskladiti između predaja.
6. Ili će se smatrati da je ājet više puta objavljivani i ponavljan.

MNOGOBROJNOST OBJAVE SA JEDNIM POVODOM

Moguće je da bude više ājeta objavljeno sa jednim povodom i da o jednom događaju biva objavljeno više ājeta u različitim sūrama. Bilježi Se'id b. Mensur i AbdurRezzak, et-Tirmidhi i drugi od Ummi Seleme, radijallāhu anha da je rekla: "O Allahov Poslaniče ne čujem da i sa čim Allāh spominje žene u hidžri." Pa je Allāh objavio:

فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَمَلٍ مِّنْكُمْ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْتَىٰ

"I Gospodar njihov im se odaziva: "Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi..."¹²⁷

Bilježi imām Ahmed, en-Nesāi i drugi od Ummi Seleme, radijallāhu anha da je rekla: "Rekla sam: "O Allahov Poslaniče, šta je s nama pa se ne spominjemo u Qur'ānu kao što se muškarci spominju? I toga dana me ništa nije zastrašilo kao Poslanikov poziv na minberu kada je rekao: "**Muslimanima i muslimankama, i vjernicima i vjernicama...** - pa do kraja ājeta." sūra el-Ahzab 35 ājet.

Bilježi el-Hakim od Ummi Seleme da kaže: "Ljudi idu u borbu, a žene ne idu u borbu, pripada li nama pola plijena?" Pa je Allāh objavio: "**I ne poželite ono čime je Allāh neke od vas odlikovao. Muškarcima pripada nagrada za ono što oni urade, a ženama nagrada za ono što one urade...**" sūra en-Nisā' 32 ājet. I objavljeno je: "**Muslimanima i muslimankama...**" Sva ova tri ājeta su objavljena sa jednim povodom.

¹²⁷ sūra Ālu 'Imrān 195 ājet.

OBJAVLJIVANJE ĀJETA PRIJE PROPISA

Ez-Zerkeši spominje vrstu povoda objave koju naziva: objavljivanje ājeta prije propisa.¹²⁸ Primjer koji on navodi ne znači da nosi u sebi poseban propis koji će tek kasnije stupiti na snagu, već ukazuje da je ājet objavljen govorom koji nosi u sebi više značenja a jedno od tih značenja biva dokazom za propis koji će kasnije nastupiti. Primjer toga je ājet:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى

"Spašen je onaj koji se očisti."¹²⁹ Ovaj ājet se uzima kao dokaz za zekatul-fitru a el-Bejheqi prenosi sa senedom koji vodi do Ibn-Omera da je ājet objavljen o zekatul-fitru. Neki će reći da ne znaju tumačenje tog ājeta jer sūra je mekkanska a u Mekki nije bilo Bajrama, niti zekata.

El-Begavi u svome tefsiru odgovara da je dozvoljeno da objava prethodi propisu kao kod riječi:

لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ

"Kunem se gradom ovim, a tebi će biti dopušteno sve u gradu ovom."¹³⁰ Ova sūra je mekkanska, a tek na dan osvojenja Mekke je dopuštenje postalo vidljivo, tako da je Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem rekao: "Dozvoljen mi je ihlal¹³¹ u jednom dijelu dana."

Poput toga je i ājet koji je objavljen u Mekki:

سَيَهْرَمُ الْجَمْعُ وَيُولُونَ الدُّبُرَ

¹²⁸ "El-Burhan" 1 dio 32 strana.

¹²⁹ sūra el-E'ala 14 ājet.

¹³⁰ sūra el-Beled 1 i 2 ājet.

¹³¹ ihlal: "Dopuštanje Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem da u tom periodu radi ono što je inače zabranjeno – ubijanje i hapšenje..."

"Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati!"¹³² Kaže Omer b. el-Hattab, radijallāhu anhu: "Nisam znao koja je to skupina, a kada je bio dan Bedra vidio sam Allahovog Poslanika kako uči: "Skup će sigurno poražen biti, a oni će se u bijeg dati!"

Objavljivanje više ājeta o jednoj osobi

Nekada se desi više događaja koji su vezani za jednog ashaba, tako da za svaki slučaj biva objavljen ājet. Primjer toga bilježi imām el-Buhari u knjizi "*El-Edebu-l-mufred*" o dobročinstvu prema roditeljima od Sa'da b. ebi Vekkasa, radijallāhu anhu da je rekao: "O meni su objavljena četiri ājeta Allāhove Knjige: Moja majka se zaklela da neće jesti, niti piti sve dok ne napustim Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem pa je Allāh objavio: "**A ako te budu nagovarali da drugog Meni ravnim činiš, onoga o kome ništa ne znaš, ti ih ne slušaj i prema njima se, na ovom svijetu, velikodušno ponašaj.**"¹³³ Drugi: Uzeo sam mač koji mi se dopao, pa sam rekao: "O Allāhov Poslanice pokloni mi ovaj mač!" – pa je objavljeno: "**Pitaju te o ratnom plijenu.**"¹³⁴ Treći: Razbolio sam se, pa mi je došao Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem. Rekao sam mu: "O Allāhov Poslanice želim da raspodijelim svoj imetak i njegovu polovinu vasijjetim." Rekao je: "Ne!" Rekao sam: "Trećinu?" Pa je ušutio i trećina je nakon toga bila dozvoljena. O vasijjetu su bile objavljene riječi: "**Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allāha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima.**"¹³⁵ Četvrti: Pio sam vino sa grupom ensarija i jedan od njih me udari po nosu kožom od deve. Otišao sam do Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem i Allāh je objavio zabranu vina." U ovu grupu povoda spadaju i ājeti koji su objavljivani u skladu sa mišljenjem Omera, radijallāhu anhu.

¹³² sūra el-Qamer 45 ājet.

¹³³ sūra Luqman 15 ājet.

¹³⁴ sūra el-Enfal 1 ājet.

¹³⁵ sūra el-Beqare 180 ājet.

OBJAVLJIVANJE QUR'ĀNA

Allāh je objavio Qur'ān našem Poslaniku Muhammedu, sallallāhu 'alejhi we sellem kao uputu ljudima. To je bio veličanstven događaj koji je uzbudio stanovnike nebesa i Zemlje. Njegovo prvo objavljivanje je bilo u noći Kadra, kada su stanovnici nebesa osjetili Allāhovu milost koja je obasula Muhammedov ummet kojeg je Allāh time počastio iznad drugih. Njegovo drugo objavljivanje je bilo postepeno u periodu objave, za razliku od prijašnjih objavljenih Knjiga, što je izazvalo čuđenje i sumnju kod naroda. Ali ubrzo im je postala jasna tajna božanske mudrosti. Poslanik nije primio objavu odjednom, a narod je bio uporan u odbijanju istine. Zato je objava silazila povremeno kako bi prodrla u njihova srca. Na taj način je prema događajima Qur'ān objavljivan sve dok Allāh nije upotpunio vjeru i Svoju blagodat ljudima.

Objavljivanje Qur'āna odjednom

Kaže Uzvišeni Allāh u Svojoj Knjizi:

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ

وَالْفُرْقَانِ

"U mjesecu ramadanu počelo je objavljivanje Qur'āna, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla." ¹³⁶

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

"Mi smo ga počeli objavljivati u noći Kadr." ¹³⁷

¹³⁶ sūra el-Beqare 185 ājet.

¹³⁷ sūra el-Qadr 1 ājet.

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبْرَكَةٍ

"Mi smo ga objavili u blagoslovljenoj noći." ¹³⁸

Između ovih ājeta nema oprečnosti. Blagoslovljena noć je noć Kadra koja je u mjesecu ramadanu. Jedino je protivrječnost u tome što je objava trajala 23 godine. Zbog toga se ulema podijelila na dva pravca:

1. Njemu pripadaju Ibn-Abbas i džumhur uleme. Oni su na stanovištu da se sa objavom Qur'āna spomenutom u tri ājeta želi ukazati da je Qur'ān odjednom objavljen do Bejtu-l-'Izze na zemaljskom nebu, zbog njegove veličine kod meleka, a odatle je postepeno u skladu sa događajima objavljivan Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem u periodu od 23 godine, od početka poslanstva pa do njegove smrti. U Mekki je objava trajala 13, a u Medini 10 godina. Prenosi se od Ibn-Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: '*Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem je objava sišla kada je imao 40 godina. Umro je u svojoj 60-oj godini.*' ¹³⁹ Ovo mišljenje je najispravnije, a podupiru ga sahih predaje sa više rivajeta od Ibn-Abbasa, radijallāhu anhumā.

2. Drugom pravcu pripada eš-Ša'bij ¹⁴⁰. Prenosi se od njega da se objavljivanje u spomenuta tri ājeta odnosi na početak objavljivanja Qur'āna Allāhovom Poslaniku. Početak je bio u noći Kadra u mjesecu ramadanu, a to je blagoslovljena noć. Nakon toga je slijedilo postepeno objavljivanje u skladu sa zbivanjima i događajima u periodu od približno 23 godine. Za to on navodi dokaz:

وَقُرَّأْنَا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتَبٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا

¹³⁸ sūra ed-Duhān 3 ājet.

¹³⁹ hadith bilježi imām el-Buhari.

¹⁴⁰ eš-Ša'bij je Amir Šerahil, tabi'in - najstariji šejh ebū-Hanife. Bio je imām u hadithu i fikhu. Umro je 109 godine po hidžri.

"I kao Qur'ān, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo." ¹⁴¹

3. Postoji i treći pravac, a to je da je Qur'ān objavljivan u 23 noći Kadra, u svakoj noći od njih bi bilo objavljeno onoliko koliko je Allāh odredio da objavi u toj godini. Ono što bi bilo objavljeno u noći Kadra Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem bi silazilo tokom cijele godine. Ovo je samo idžtihad nekih mufessira koji nemaju dokaza za ovaj svoj stav.

Što se tiče drugog pravca koji se bilježi od eš-Ša'bija, njegove predaje su sahih i ne kose se sa prvim pravcem koji se prenosi od Ibn-Abbasa, radijallāhu anhumā.

Najispravnije je mišljenje da je Qur'ān imao dva objavljivanja:

1. Njegovo objavljivanje u cjelosti u noći Kadra do Bejtu-l-'Izze na dunjalučkom nebu.

2. Njegovo objavljivanje sa dunjalučkog neba u razdoblju od 23 godine.

Neka ulema je pokušala dokučiti mudrost objavljivanja Qur'āna iz Levhi-Mahfudha do Bejtu-l-'Izze, a zatim na njegovo povremeno objavljivanje u periodu od 23 godine pa kažu da je to zbog njegove veličine i časnosti. Kaže es-Sujūti: "Tajna objave Qur'āna u cjelosti na zemaljsko nebo je njegovo veličanje i veličanje onih kojima se on objavljuje. Zbog toga je Allāh htio da upozori stanovnike sedam nebesa da je to posljednja Knjiga koja se objavljuje posljednjem Poslaniku naodabranijeg ummeta. I kao da je Allāh htio da kaže: "Približili smo vam ga da bi vam ga objavili." Da Allāh nije želio da objavi Qur'ān postepeno, objavio bi kao i prethodne Knjige odjednom na Zemlju. Ali, Allāh je to oboje objedinio u Qur'ānu: objavljivanje u cjelosti, a zatim postepeno objavljivanje, iz počasti prema onome kome se on objavljuje."

¹⁴¹ sūra el-'Isra 106 ājet.

POSTEPENO OBJAVLJIVANJE QUR'ĀNA

Kaže Uzvišeni Allāh:

وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ

مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ

"I Qur'ān je sigurno objava Gospodara svjetova; donosi ga povjerljivi Džibril na srce tvoje, da opominješ na jasnom arapskom jeziku." ¹⁴²

قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَهُدًى

وُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ

"Reci: "Od Gospodara tvoga objavljuje ga melek Džibril kao istinu, da još više učvrsti vjernike u vjerovanju, i da bude putokaz i radosna vijest svim muslimanima." ¹⁴³

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ

"A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu Svome, načinite vi jednu sūru sličnu objavljenim njemu." ¹⁴⁴

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا

بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ

¹⁴² sūra eš-Šu'arā 192-195 ājeta.

¹⁴³ sūra en-Nahl 102 ājet.

¹⁴⁴ sūra el-Beqare 23 ājet.

"Reci: "Ko je neprijatelj Džibrilu? a on, Allāh ovom voljom, tebi spušta na srce Qur'ān – koji potvrđuje da su i prijašnje objave istinite – kao putokaz i radosnu vijest vjernicima." ¹⁴⁵

Ovi nam ājeti potvrđuju da je Qur'ān Allāhov govor na arapskom jeziku i da ga je Džibril spustio na Poslanikovo srce. Ovaj način objave, koji je postepeni, razlikuje se od prethodnog načina. U Qur'ānu se upotrebljavaju dva izraza za objavljivanje:

- inzāl, kojim se želi ukazati na postepenost objavljivanja i
- tenzil, koji označava općenitost u objavljivanju.

Qur'ān je postepeno objavljivao u periodu od 23 godine. 13 godina je objava trajala u Mekki a 10 u Medini. Sam Qur'ān nam potvrđuje njegovo postepeno objavljivanje:

وَقُرْءَانًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا

"I kao Qur'ān, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo pomalo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo." ¹⁴⁶ tj. učinili smo njegovo objavljivanje postepenim kako bi mogao da ga polahko uči ljudima i da postaneš čvrst, a objavljujemo ga postepeno prema događajima.

Prijašnje Knjige Tevrat, Zebur i Indžil objavljene su odjednom a ne postepeno. Na to nam ukazuju sljedeće riječi:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْءَانُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ

فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا

¹⁴⁵ sūra el-Beqare 97 ājet.

¹⁴⁶ sūra el-'Isra 106 ājet.

"Nevjernici govore: "Trebalo je da mu Qur'ān bude objavljen čitav, i to odjednom!" A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i mi ga sve ājet po ājet objavljujemo."¹⁴⁷

Ovaj ājet potvrđuje da su prijašnje objave odjednom objavljene i to je stav džumhur uleme. A da su one bile postepeno objavljivane, onda se ne bi nevjernici čudili postepenosti objave Qur'āna. Zato su se oni pitali zašto je Qur'ān postepeno objavljivan, a Allāh im ne odgovara na to njihovo pitanje, kao u drugim ājetima već im pruža dokaz koji objašnjava mudrost postepenosti objave Qur'āna: **"A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili."**, tj. mudrost takve objave je učvršćivanje srca Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem. I ājet se nastavlja: **"I mi ga sve ājet po ājet objavljujemo."**, tj. spuštamo ti ājet po ājet, jedan nakon drugog; odnosno pojašnjavamo ti ājet po ājet, a njegovo postepeno objavljivanje prema događajima jača pamćenje i razumijevanje, a time se najbolje učvršćuje srce.

Onaj ko prati sahih predaje naći će da je Qur'ān objavljivan prema potrebi po pet ili deset ājeta, manje ili više od toga. Bilježe se sahih predaje da je deset ājeta objavljeno o kazivanju o "ifku", kao i prvih deset ājeta sūre 'el-Mu'minun'. A sahih je predaja da je samo objavljeno: **"osim onih koji su za borbu nesposobni"**¹⁴⁸, a to je dio ājeta.

MUDROST POSTEPENOSTI OBJAVE QUR'ĀNA

Iz mnogih ājeta koji nam govore o postepenosti objavljivanja Qur'āna mogu se izvući mudrosti:

1. Učvršćivanje srca Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem

Allahov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je pozivao ljude u vjeru, ali je naišao na jak otpor i protivljenje. I pored njegove jake želje da im dostavi objavu, ostali su uporni u odbijanju istine, tako da Allāh kaže:

¹⁴⁷ sūra el-Furqan 32 ājet.

¹⁴⁸ sūra en-Nisā' 95 ājet.

فَلَعَلَّكَ بِنِخَعِ نَفْسِكَ عَلَىٰ ءَاثَرِهِمْ إِن لَّمَّ يُؤْمِنُوا بِهَذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا

"Pa zar ćeš ti za njima od tuge svisnuti, ako oni u govor ovaj neće da povjeruju?" ¹⁴⁹ I vahj je silazio Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem postepeno kako bi mu se srce učvrstilo u istini i kako bi postao odlučan na putu da'we, ne obraćajući pažnju na neznanje koje prisutno kod njegovog naroda jer je on poput ljetnjih oblaka koji se brzo razidu.

Allāh mu ukazuje na život prijašnjih poslanika koji su utjerivani u laž i koji su stavljeni na muke, a osaburili su sve dok im nije došla pomoć od Allāha. Ni Poslanikov narod ne poriče istinu, osim iz oholosti. U tome Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem nalazi utjehu na sve napade njegovog naroda. Allāh kaže:

قَدْ نَعَلِمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ

بِآيَاتِ اللَّهِ تَجْحَدُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا

وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا

"Mi znamo da tebe zaista žalosti to što oni govore. oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allāhove riječi. A poslanici su i prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša." ¹⁵⁰

فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ

الْمُنِيرِ

¹⁴⁹ sūra el-Kehf 6 ājet.

¹⁵⁰ sūra el-En'am 33 i 34 ājet.

"A ako i tebe budu lašcem smatrali – pa, i prije tebe su smatrani lašcima poslanici koji su jasne dokaze i listove i Knjigu svjetilju donosili." ¹⁵¹

Qur'añ mu naređuje sabur, kao što saburili poslanici prije njega:

فَأَصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ

"Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici." ¹⁵²

Na mudrost qur'añskih kazivanja o poslanicima ukazuje nam sljedeći ājet:

وَكُلًّا نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ

"A sve ove vijesti koje ti o pojedinim događajima o poslanicima kazujemo zato su da njima srce tvoje učvrstimo." ¹⁵³

I kada god bi se povećala bol kod Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem zbog nevjerovanja njegovog naroda i kada god bi Poslanika obuzela tuga zbog njihovih napada silazio bi Qur'añ kao utjeha njemu i to sa prijeljnom onima koji poriču istinu:

فَلَا تَحْزَنْكَ قَوْلُهُمْ إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ

"I nek te ne žaloste riječi njihove; Mi, doista, znamo i ono što kriju i ono što pokazuju." ¹⁵⁴

I mnogi drugi ājeti su objavljeni Poslaniku kao podrška, kako ga ne bi obuzela žalost i tuga. I kad god bi se povećali napadi na Poslanika, ponovo bi dolazili ājeti koji su ga podržavali i učvršćivali na putu da'we. Kazivanja o poslanicima su bila uzor Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem,

¹⁵¹ sūra Ālu 'Imran 184 ājet.

¹⁵² sūra el-Ahqaf 35 ājet.

¹⁵³ sūra Hud 120 ājet.

¹⁵⁴ sūra Ja-sin 76 ājet.

utjeha mu je bila u ishodu onih koji poriču istinu a radost je nalazio u podršci, u pomoći koja mu je pružana. To je mudrost na koju Allāh ukazuje onima koji poriču postepenost objave Qur'āna:

كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا

"A tako se objavljuje da bismo njime srce tvoje učvrstili, i Mi ga sve ājet po ājet objavljujemo." ¹⁵⁵

2. Izazov i i'džaz

Mušrici su bili uporni u svojoj zabludi i pretjerali su u tome. Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem su postavljali pitanja tražeći izazov i mu'džize, želeći da ispitaju njegovo poslanstvo. Pitali su ga o Sudnjem danu:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ

"Pitaju te o Smaku svijeta." ¹⁵⁶

i požurivali su kaznu:

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ

"Oni od tebe traže da ih kazna što prije stigne." ¹⁵⁷

Allāh odgovara na njihova pitanja, objašnjavajući im istinu:

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا

"Oni ti neće nijedan prigovor postaviti, a da ti Mi nećemo odgovor i najljepše objašnjenje navesti." ¹⁵⁸ tj. oni ti neće postaviti ni jedno od svojih

¹⁵⁵ sūra el-Furqan 32 ājet.

¹⁵⁶ sūra el-E'araf 187 ājet.

¹⁵⁷ sūra Hadždž 47 ājet.

¹⁵⁸ sūra el-Furqan 33 ājet.

čudnih pitanja a da ti Mi nećemo dati najljepši odgovor. Čudili su se Qur'ānu koji je postepeno objavljan, pa im Allāh navodi objašnjenje za to. Izazov njima i njihova nemogućnost da dođu sa nečim poput Qur'āna je veći dokaz od samog objavljanja odjednom. I kada god bi se oni suprotstavljali istini silazila bi objava koja bi im ukazivala na mudrost onoga čemu se oni suprotstavljaju.

3. Olakšanje pamćenja i razumijevanja Qur'āna

Qur'ān je objavljen nepismenom narodu koji ne zna čitanje ni pisanje:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ ۖ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

"On je neukima poslao Poslanika, jednog između njih, da im ajete Njegove kazuje i da ih očisti i da ih Knjizi i mudrosti nauči, jer su prije bili u očitoj zabludi." ¹⁵⁹

الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ

"Onima koji će slijediti Poslanika, vjerovjesnika, koji neće znati ni da čita ni da piše." ¹⁶⁰ Ummetu koji je nepismen ne bi bilo lahko očuvati Qur'ān da je odjednom objavljen, niti bi razumjeli njegovo značenje. Njegovo postepeno objavljanje je najviše pomoglo njegovom očuvanju u njihovim prsima i njegovu razumijevanju. Kad god bi bio objavljen ajete ashabi bi ga pamtili, razumjeli bi njegovo značenje i pridržavali bi se propisa u njemu. Taj metod je bio prisutan i u vrijeme tabi'ina, a prenosi se od Omera da je rekao: "Učite Qur'ān po pet ajeta jer je Džibril objavljivao Qur'ān Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem po pet ajeta." ¹⁶¹

¹⁵⁹ sūra el-Džumu'a 2 ājet.

¹⁶⁰ sūra el-E'araf 157 ājet.

¹⁶¹ hadith bilježi imām Bejheqi.

4. Praćenje događaja i postepenost u donošenju zakona

Ljudi se ne bi mogli u potpunosti predati Qur'ānu da im on bude vodič da im se nije sa mudrošću obraćao i da im nije davao odgovarajuće upute koje su ih odvratile od razvrata i poniženosti. Kad god bi se desio neki događaj među njima Allāh bi objavio presudu koja bi ih uputila na pravi put. Time bi bile uspostavljene osnove zakonodavstva, jedne za drugima i to bi liječilo njihova srca. U samom početku Qur'ān je ukazivao na iman u Allāha, Njegove meleke, Knjige, Poslanike, Sudnji dan, u proživljenje nakon smrti, u Džennet i Džehennem. Za sve to bi Qur'ān davao dokaze kako bi se iskorijenilo mnogoboštvo iz duša mušrika i kako bi se usadio iman u njihova srca. Qur'ān je naređivao pohvalna svojstva koja čiste dušu. Zabranjivao je razvrat i ružna djela, objašnjavao halal i haram na kojima se gradi vjera. Zatim su postepeno donošeni zakoni koji su liječili društvene bolesti koje su bile ukorijenjene u dušama ljudi. Ta postepenost je bila u objavljivanju ajeta u skladu sa događajima kroz koje su muslimani prolazili u svome džihadu, u uzdizanju Allāhove riječi.

U svemu ovome imamo dokaz u medinskim i mekanskim ajetima. U Mekki je propisan namaz, kao i opšta osnova zekata u uporedbi sa kamatom:

فَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ

وَجَهَ اللَّهُ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢١٥﴾ وَمَا آتَيْتُم مِّن رَّبًّا لَّيْرُبُوا فِي أَمْوَالِ

النَّاسِ فَلَا يَرْبُوا عِنْدَ اللَّهِ ۖ وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجَهَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ

هُمُ الْمُضْعِفُونَ

"Zato podaj bližnjemu pravo njegovo, i siromahu i putniku-namjerniku! To je bolje za one koji nastoje da se Allāhu umile; ti će postići šta žele. A novac koji dajete da se uveća novcem drugih ljudi neće se kod Allāh

uvećati, a za zekat koji udjelite da biste se Allāhu umilili – takvi će dobra djela svoja umnogostručiti." ¹⁶²

Objavljena je sūra 'el-En'am' koja sadrži osnove imana, tewhida. Ona prijete širku i mušricima, objašnjava halal i haram u jelu, poziva ka čuvanju imetka, časti i krvi. Nakon toga je objavljeno objašnjenje svega toga, tako da su osnove međuljudskih odnosa objavljene u Mekki, dok su objašnjenja toga objavljena u Medini, poput ājeta o dugu i kamati.

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّيَ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ
 إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ أَمْلَقْنَا نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا
 تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ
 اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ
 إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ
 لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ وَبِعَهْدِ اللَّهِ
 أَوْفُوا ذَلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

"Reci: "Dođite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje; da Mu ništa ne pridružujete, da roditeljima dobro činite, da djecu svoju, zbog neimaštine, ne ubijate – Mi i vas i njih hranimo – ne približujte se nevaljaštinama, bile javne ili tajne; ne ubijajte onoga koga je Allāh zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva, - eto to vam On preporučuje da biste razmislili - i da se imetku siročeta ne približavate, osim na

¹⁶² sūra er-Rūm 38 i 39 ājet.

najljepši način, sve dok punoljetno ne postane, i da krivo na litru i na kantar u ne mjerite, - Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo -, i kad govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika, i da obaveze prema Allāhu ne kršite, - eto to vam On naređuje da biste to na umu imali." ¹⁶³

Osnove bračnog prava su objavljene u Mekki, dok su prava, dužnosti bračnih drugova i onoga što proizilazi iz toga, ustrajnost života, razvod ili kraj braka koji se završava smrću, te nasljedstvo objavljeno sa objašnjenjem u Medini. Zinaluk je zabranjen u Mekki:

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّيْنَىٰ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا

"I što dalje od bluda, jer to je razvrat, kako je to ružan put!" ¹⁶⁴

- dok su kazne koje slijede za zinaluk objavljene u Medini.

Svetost krvi je objavljena u Mekki:

وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ

"I ne ubijajte nikoga koga je Allāh zabranio, osim kad pravda zahtijeva!"

¹⁶⁵

- a objašnjenje kaznenog zakona koji proizilazi iz toga objavljeno je u Medini.

Najjasnije od svega toga jeste postepenost u zakonu zabrane vina:

وَمِنْ ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا إِنَّ فِي

ذَلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

¹⁶³ sūra el-En'am 151 i 152 ājet.

¹⁶⁴ sūra el-'Isra 32 ājet.

¹⁶⁵ sūra el-'Isra 33 ājet.

"A od plodova palmi i loze pripremate piće i hranu prijatnu. To je, doista, dokaz onima koji pameti imaju." ¹⁶⁶

Sa pićem se u ovom ājetu želi ukazati na ono što opija, a sa lijepom opskrbom na ono što se jede od plodova dva drveta, hurmi i suhog grožđa – i ovaj stav zastupa džumhur uleme – jer je opskrba opisana lijepom za razliku od opisa pića. Time je uočljiva pohvala opskrbe, koja je izostavljena kod opisa pića.

Zatim je objavljeno:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْتَفِعٌ لِلنَّاسِ
وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا

"Pitaju te o vinu i kocki. Reci: "Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi." ¹⁶⁷

U ovom ājetu se upoređuju koristi vina koje proizilaze iz samog konzumiranja, kao i prodaje vina, sa štetnošću koje su prije svega grijeh, kao i štetnošću po organizam, razum, gubljenje imetka, buđenje razvrata i neposlušnosti. A ājet ukazuje na veliku štetnost u odnosu na korist.

Zatim je objavljeno:

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ وَأَنْتُمْ سُكَرَىٰ

"O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte." ¹⁶⁸

Ovim ājetom se zabranjuje pijenje vina u vaktovima u kojima će trag vina biti primjetan u vrijeme namaza. Zato dolazi zabrana približavanja

¹⁶⁶ sūra en-Nahl 67 ājet.

¹⁶⁷ sūra el-Beqare 219 ājet.

¹⁶⁸ sūra en-Nisā' 43 ājet.

namazu u stanju opijenosti sve dok ne nestane njegova traga i dok se ne bude svjesno onoga šta se uči u namazu.

Nakon toga je objavljeno:

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ
 الشَّيْطَانِ فَأَجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩١﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ
 الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ
 فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

"O vjernici, vino i kocka i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allāha i od obavljanja namaza odvрати. Pa hoćete li se okaniti?" ¹⁶⁹

Ovim ājetom je definitivno zabranjeno vino u svim vremenima.

Na mudrost ovoga ukazuje Aiša, radijallāhu anha koja kaže: "*Provo što je objavljeno od Qur'āna je sūra u kojoj se detaljno spominje Džennet i Džehennem. I kada su ljudi prihvatili islam objavljen je halal i haram. Da je kao provo objavljeno: "Ne pijte vino!" – rekli bi: "Nikada nećemo ostaviti vino!" Da je objavljeno: "Ne činite zinaluk!" – rekli bi: "Nikada nećemo napustiti zinaluk!"*" ¹⁷⁰

Na takav način u skladu sa događajima je bila postepenost u odgajanju ummeta. Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je tražio mišljenje od svojih ashaba po pitanju zarobljenika na Bedru. Omer je rekao: "Udri ih po njihovim vratovima!" A ebū Bekr je rekao: "Vidimo da bi bilo

¹⁶⁹ sūra el-Māide 90 i 91 ājet.

¹⁷⁰ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

bolje da im oprostiš i da od njih primiš otkup." Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je prihvatio mišljenje ebū Bekra pa je Allāh objavio:

مَا كَانَ لِنَبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُشْخَبَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ

عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَوْلَا كَتَبَ مِنَ اللَّهِ

سَبَقَ لِمَسْكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

"Ni jednom vjerovjesniku nije dopušteno da drži sužnje dok ne izvojuje pobjedu na Zemlji; vi želite prolazna dobra ovog svijeta, a Allāh želi onaj svijet. – Allāh je Silan i Mudar. Da nije ranije Allāhove odredbe, snašla bi vas patnja velika zbog onoga što ste uzeli." ¹⁷¹

Muslimani su se oduševili svojom brojnošću na danu Hunejna tako da je jedan od njih rekao: "Nećemo biti poraženi od male skupine!" – pa su dobili žestoku lekciju zbog toga pa je Allāh objavio:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ

كَثَرْتَكُمْ فَلَمْ تَغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ

ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُدْبِرِينَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى

الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ

الْكَافِرِينَ ﴿٦٩﴾ ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ

¹⁷¹ sūra el-Enfal 67 i 68 ājet.

"Allāh vas je na mnogim bojištima pomogao, a i onog dana na Hunejnu kada vas je mnoštvo vaše zanijelo, ali vam ono nije ni od kakve koristi bilo, nego vam je Zemlja, koliko god da je bila prostrana, tijesna postala, pa ste se u bijeg dali. Zatim je Allāh na Poslanika Svoga i na vjernike milost Svoju spustio, i vojske koje vi niste vidjeli poslao i one koji nisu vjerovali na muke stavio; i to je bila kazna za nevjernike. Allāh je poslije toga onome kome je htio oprostio, a Allāh prašta i Samilostan je." ¹⁷²

Kada je umro Abdullah b. Ubejj, vođa munafika Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem su pozvali da mu klanja dženaze namaz pa je ustao. Kada je stao pred njega rekao mu je Omer b. el-Hattab: "Zar da Allāhovom neprijatelju, Abdullahu b. Ubejju koji je govorio to i to i govorio to i to? – nabrajajući šta je radio u svome životu." Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem se nasmiješio, a zatim mu rekao: "Ja sam izabrao, a rečeno mi je: **"Molio ti oprost za njih ili ne molio, molio čak i sedamdeset puta, Allāh im neće oprostiti."** ¹⁷³ I kada bih znao da ako tražim oprost više od sedamdeset puta da će mu biti oprašteno to bih uradio. Zatim je Allāhov Poslanik klanjao njemu i stajao na njegovom kaburu dok su se ostali razišli od njega. Kaže Omer b. el-Hattab: "Začudio sam se samom sebi i mojoj hrabrosti prema Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem a Allāh i Njegov Poslanik najbolje znaju. Tako mi Allāha nije dugo potrajalo a objavljena su ova dva ājeta: **"I nijednom od njih, kad umre, nemoj namaz obavljati, niti sahrani njegovoj prisustovati..."** ¹⁷⁴ - te nakon toga sve dok ga Allāh, azze we dželle nije usmrtio Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem nije ni jednom munafiku klanjao dženazu." ¹⁷⁵

Kada je grupa istinskih vjernika izostala iz bitke na Tebuku, boraveći u Medini i kada nisu našli opravdanje za svoj izostanak Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem ih odstranjuje od sebe i odvaja ih iz svoga društva. Njima je život postao težak, a zatim silazi objava koja ukazuje na prihvatanje njihove tewbe:

¹⁷² sūra et-Tewbe od 25 – 27 ājeta.

¹⁷³ sūra et-Tewbe 80 ājet.

¹⁷⁴ sūra et-Tewbe 84 i 85 ājet.

¹⁷⁵ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي
سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ
بِهِمْ رءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خَلَفُوا حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ
الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا
إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

"Allāh je oprostio vjerovjesniku, i muhadžirima i ensarijama, koji su ga u teškom času slijedili, u vrijeme kada se srca nekih od njih zamalo nisu pokolebala; On je poslji i Njima oprostio, jer je On prema Njima Blag i Milostiv. I onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je Zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kada su uvidjeli da nema utočišta od Allāha nego samo u Njega. On je poslji i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allāh, uistinu prima pokajanje i Milostiv je." ¹⁷⁶

Na ovo ukazuje predaja od Ibni Abbasa, radijallāhu anhumā o objavi Qur'āna: "Džibril ga je objavio sa odgovorom na govor robova i njihovih djela." ¹⁷⁷

5. Neosporni dokaz da je Qur'ān objava od Allāha

Qur'ān koji je postepeno objavljivān Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem u periodu od dvadeset tri godine. Objavljivān je ājet po ājet ili više ājeta odjednom u određenim vremenima. Kada čovjek uči qur'ān naći će u njemu potpuni sklad, povezanost značenja, ljepotu stila, povezanost

¹⁷⁶ sūra et-Tewbe 117 i 118 ājet.

¹⁷⁷ hadith je zabilježio imām et-Taberani.

između ājeta i sūra kao da su oni jedna cjelina što se ne može naći u ljudskom govoru.

كَتَبَ أَحْكَمَتَّ آيَاتُهُ ثُمَّ فَصَّلَتْ مِنْ لَدُنِّ حَكِيمٍ خَبِيرٍ

"Ovo je Knjiga čiji se ājeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg." ¹⁷⁸

Da je Qur'ān ljudski govor koji je izrečen u različitim prilikama i događajima koji su slijedili jedni nakon drugih vidjeli bi u njemu nepovezanost.

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا

كَثِيرًا

"Da je On od nekog drugog, a ne od Allāha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti." ¹⁷⁹

¹⁷⁸ sūra Hud 1 ājet.

¹⁷⁹ sūra en-Nisā' 82 ājet.

SAKUPLJANJE QUR'ĀNA I NJEGOVO RASPOREĐIVANJE

Neka ulema pod sakupljanjem Qur'āna smatra njegovo čuvanje, pa će reći za sakupljače Qur'āna da su njegovi čuvari. To značenje nalazimo u Allāhovom govoru upućenom Allāhovom Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem koji je pokretao svoj jezik i usne izgovarajući Qur'ān prije nego što bi Džibril završio sa prenošenjem vahja, težeći time da ga zapamti:

لَا تُحْرِكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ۚ (١٦) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ۚ فَإِذَا

قُرْآنَهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ۚ (١٧) ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ۚ

"Ne izgovaraj Qur'ān jezikom svojim da bi ga što prije zapamtio, Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao. A kada ga čitamo, ti prati čitanje njegovo, a poslije, Mi smo dužni da ga objasnimo." ¹⁸⁰

Drugo značenje sakupljanja Qur'āna je njegovo pisanje u cjelini, razdvajanje ājeta i sūra ili redosljeda ājeta i svih sūra kao i raspoređivanje ājeta na određenu stranicu i sakupljanje njih u sūre, jedne iza drugih.

SAKUPLJANJE QUR'ĀNA U ZNAČENJU NJEGOVA UČENJA NA PAMET U VRIJEME ALLĀHOVOG POSLANIKA, sallallāhu 'alejhi we sellem

Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je bio mnogo vezan za vahj i svim srcem je iščekivao dolazak Džibrila. On je pamti i razumijevao Qur'ān kao što i Qur'ān potvrđuje:

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ۚ

¹⁸⁰ sūra el-Qijame 16 – 19 ājeta.

"Mi smo dužni da ga saberemo da bi ga ti čitao." ¹⁸¹

Time je on bio prvi hafidh i u tome uzor svojim ashabima. Nekada bi bio objavljen samo jedan ājet a nekada i po deset ājeta a ashabi bi sve to pamtili i prihvatili u svom životu. Naići ćemo na hadithe koji spominju sedmericu ili osmoricu hafidha. Međutim, to ne znači ograničavanje samo na njih jer postoje spisi u sunnetu i knjigama sire koji dokazuju da su se ashabi natjecali u pamćenju Qur'āna a učili su i svoje žene i djecu hifdh. U noćnim namazima bi oni učili Qur'an i kada bi prošli Medinom iz njihovih kuća bi se čulo zujanje poput zujanja pčela. Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem bi prolazio pored kuća ensarija i slušao njihovo učenje.

Pored toga što su ashabi težili da što više pamte Qur'āna i Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem ih je podsticao na to i odabirao im je onoga ko ih je poučavao. Ograničavanje hafidha na sedmoricu spomenutih u hadithu koji bilježi imām el-Buhari u tri rivajeta se odnosi na one koji su naučili čitav Qur'ān na pamet i proučili ga pred Allāhovim Poslanikom, sallallāhu 'alejhi we sellem i to je do nas senedima preneseno za razliku od ostalih hafidha koji su bili u vrijeme Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem koji ne ispunjavaju ove uslove a većina njih je bila raseljena po različitim pokrajinama i jedni od drugih su pamtili. Dovoljan dokaz da je bilo više hafidha jeste bitka kod bunara Me'une u kojoj su ubijeni učači Qur'āna a bilo ih je sedamdeset.

Iz svega ovoga možemo zaključiti da je u vrijeme Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem bio veliki broj hafidha i da je hifdh jedna od najupečatljivijih odlika ovog ummeta kojom nas je Allāh obdario iznad drugih naroda.

¹⁸¹ sūra el-Qijame 17 ājet.

SAKUPLJANJE QUR'ĀNA U ZNAČENJU NJEGOVA ZAPISIVANJA U VRIJEME ALLĀHOVOG POSLANIKA, sallallāhu 'alejhi we sellem

Qur'ān nije do nas prenesen samo putem pamćenja nego je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem odabrao pisare Objave između svojih ashaba poput: Alije, Mu'avije, Ubejja b. Ka'ba i Zejda b. Sabita. Kada god bi neki ājet bio objavljen on bi im naređivao da ga zapišu i ukazivao bi im na njegovo mjesto u sūri, tako da je njegovo pisanje bilo u redovima, a njegovo pamćenje je bilo u srcima ashaba.

Neki ashabi bi pisali Qur'ān a da im prethodno Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem nije to naredio. Njihovo pisanje je bilo na kori od drveta, listovima, pločicama. Sve to ukazuje na njihovu veliku ljubav koju su posvećivali pisanju Qur'āna jer oni nisu imali drugih sredstava kojima bi zapisivali Qur'ān.

Džibril bi dolazio svake godine u noćima ramadana i ispitivao bi Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem Qur'ān. Takođe bi ashabi dolazili kod Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem i izlagali bi mu ono što je kod njih zapisano i ono što su zapamtili od Qur'āna. Ovo zapisivanje Qur'āna za vrijeme Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem nije bilo sakupljeno u Mushaf a prenosi se da su Alija b. ebi-Talib, Mu'az b. Džebel, Ubejj b. Ka'b, Zejd bin Sabit i Abdullah b. Mes'ud posjedovali čitav Qur'ān u vrijeme Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem.

Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem je preselio na ahiret a Qur'ān je bio sačuvan u srcima ashaba i zapisan na stranicama a nije bio sakupljan u Mushaf. Kad god bi koji ājet bio objavljen uči bi ga učili na pamet a pisari bi to zapisivali i nije bilo potrebe za njegovim sakupljanjem u Mushaf jer je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem sve to nadzirao a bilo je ājeta koji su derogirali ono što je prethodno objavljeno. Pisanje Qur'āna nije bilo redosljedom kojim je on sam objavljivao već je bio nakon njegove objave zapisivan na mjesto na koje bi Allāhov Poslanik, sallallāhu

'alejhi we sellem naredio da se zapiše, u određenoj sūri, iza određenog ājeta. Zbog toga nije bilo moguće zapisivanje Qur'āna u Mushaf za vrijeme Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem inače bi se desile promjene. Tek nekon smrti Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem to je bilo moguće jer je objava upotpunjena. Kada se završava objava Allāh nadahnjuje pravovjerne halife i time ispunjava svoje obećanje kojim garantuje očuvanje Qur'āna. To je otpočeo ebū Bekr na prijedlog Omera, radijallāhu anhumā.

Sakupljanje Qur'āna u vrijeme Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem se zove:

1. Hifdh – pamćenje Qur'āna i
2. Kitabe – pisanje (prvo sakupljanje).

SAKUPLJANJE QUR'ĀNA U VRIJEME EBU BEKRA, radijallāhu anhu

Nakon smrti Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem vođstvo muslimana preuzimaju pravovjerne halife. Prvi među njima je bio ebū Bekr koji je imao velike neprilike sa arapima koji su se odmetnuli od vjere. On je pripremio veliku vojsku koja će im se suprotstaviti. U bitci na Jemami dvanaeste godine po hidžri poginulo je sedamdeset učača Qur'āna. To je zaplašilo Omera b. el-Hattaba i on odlazi do ebū Bekra i savjetuje ga da sakupi Qur'ān koji je zapisan kako ne bi došlo do gubljenja njegovog traga jer je veliki broj hafidha poginuo na Jemami, a prijete opasnost širenju tih borbi i zaboravu Qur'āna. Ebū Bekr je u početku odbio taj predlog donio je tekbir i rekao kako on može uraditi nešto što sam Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem nije uradio. Omer je bio uporan u objašnjavanju potrebe za sakupljanjem Qur'āna sve dok Allāh nije otvorio srce ebū Bekra koji to prihvata. On šalje po Zejda b. Sabita koji je uživao ugled među pisarima, hafidhima i po svom razumijevanju Qur'āna. Zejd koji je kao i ebū Bekr u samom početku odbio takav poduhvat, nakon ebū Bekrova

nagovaranja prihvata pisanje Qur'āna u jednu zbirku. Zejd počinje sa pisanjem oslanjajući se na hifdh učača Qur'āna i na ono što su pisari posjedovali. Te stranice su ostale kod ebū Bekra, a nakon njegove smrti to preuzima Omer, a kada on umire te stranice ostaju kod njegove kćerke Hafse. U vrijeme Osmanova hilafeta te stranice on traži od Hafse.

Prenosi se od Zejda b. Sabita da je rekao: "Odmah nakon bitke na Jemami ebū Bekr me pozvao sebi. Kod njega je bio Omer b. el-Hattab. Rekao je ebū Bekr: "Došao mi je Omer i rekao: "Desila su se velika ubistva hafidha Qur'āna na Jemami i bojim se da se takva ubistva ne povećaju u drugim krajevima i da nestane dosta Qur'āna. Želim da narediš sakupljanje Qur'āna." Rekao sam Omeru: "Kako da radimo nešto što Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem nije uradio?" Kaže Omer: "U tome je tako mi Allāha hajr." i nastavio me je nagovarati sve dok mi Allāh nije otvorio srce za tim i vidio sam u tome ono što vidi i Omer." Kaže Zejd: "Rekao je ebū Bekr: "Ti si pametan mladić, u šta ne sumnjamo, pisao si vahj kod Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, pratio si i sakupljao Qur'ān. Tako mi Allāha, da su mi naredili da prenesem neko brdo bilo bi mi lakše od naredbe da sakupim Qur'ān." Rekao sam: "Kako vas dvojica možete raditi nešto što Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem nije radio?" Rekao je: "Tako mi Allāha u tome je hajr." Ebū Bekr je bio uporan u nagovaranju sve dok mi Allāh nije otvorio srce za onim što je otvorio ebū Bekru i Omeru. Sakupljaju sam Qur'ān sa listova palme i kamenih ploča i od hafidha. Našao sam zadnje ājete sūre 'et-Tewbe' kod Ubejja Huzejme el-Ensarija, a ni kod koga drugog ih nisam našao, i to od ājeta:

لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ

"Došao vam je Poslanik..."¹⁸² pa do kraja sūre. Te stranice su bile kod ebū Bekra, dok ga Allāh nije usmrtio, zatim kod Omera za njegova života, a potom kod Hafse, kćerke Omerove."

¹⁸² sūra et-Tewbe 128 ājet.

Zejd je u emanetu koji mu je povjeren u potpunosti pazio na ispravnost tako da se nije zadovoljavao sa hifdhom bez zapisivanja. On kaže: "I našao sam kraj sūre 'et-Tewbe' kod Ubejja Huzejme el-Ensarija, a nisam je našao kod drugih." Ove riječi ne negiraju da to nije tewaturom preneseno, već je značenje da on nije ni kod koga drugog to našao zapisano, a sam Zejd je znao to na pamet, kao i mnogi drugi ashabi. Zejd se oslanjao u svom radu na hifdh i na zapisivanje. Ovaj ājet je bio zapamćen kod mnogih ashaba i bili su svjedoci da je on zapisan ali kao takav nije nađen osim kod Ubejja Huzejme el-Ensarija.

Iz ovoga saznajemo da je Qur'ān bio zapisan u vrijeme Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem ali nije bio sakupljen tako da ebū Bekr naređuje njegovo sakupljanje u jedan Mushaf, sa raspoređenim sūrama i ājetima, napisan uz potpunu preciznost na sedam harfova na kojima je Qur'ān objavljen. Ebū Bekr je bio prvi koji je sakupio Qur'ān u ovom obliku, iako su se nalazili i pojedinačni mushafi kod nekog ashaba, poput mushafa Alije, mushafa Ubejja, mushafa ibn Mes'uda koji nisu bili u obliku mushafa koji je bio kod ebū Bekra kojem je on posvetio potpunu preciznost u sakupljanju i redoslijedu. Time se odlikuje ebū Bekrovo sakupljanje Qur'āna i neka ulema smatra da se Qur'ān naziva Mushafom od ebū Bekrova sakupljanja Qur'āna. Ovo sakupljanje se naziva drugim sakupljanjem Qur'āna.

SAKUPLJANJE QUR'ĀNA U VRIJEME OSMANA, radijallāhu anhu

Islamska država se mnogo proširila i učaci Qur'āna su se razišli po mnogim prostranstvima i svaki od njih je poučavao Qur'ānu na način koji je poznao. Sami načini učenja Qur'āna su bili različiti na osnovu harfova na kojima su bili objavljeni. Kada bi se ti ljudi sakupili na nekom skupu ili u jednom mjestu gdje bi se borili čudili bi se različitom učenju Qur'āna. Međutim, svi bi se zadovoljili znajući da svi ti kiraeti imaju lanac koji dopire do Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem. Međutim, to nije spriječilo uvlačenje sumnje u one koji su došli nakon Allāhovog Poslanika,

sallallāhu 'alejhi we sellem i koji ga nisu poznavali. Ashabi su uvidjeli da različito učenje Qur'āna može dovesti do svađa i razjedinjavanja muslimana koje je teško izliječiti.

Među onima koji su prisustvovali u bitci u Armeniji i u Azerbejdžanu bio je i Huzejfe b. el-Jeman koji je primijetio velike razlike u načinima učenja koje su dovele do optuživanja i smatranja nevjernicima jednih druge. O tome on obavještava Osmana, radijallāhu anhu koji je vidio da je uzrok toga u onima koji podučavaju djecu. Ashabi su strahovali da to ne dovede do izmjene Qur'āna i složili su se da umnože primjerak koji je bio kod ebū Bekra kako bi ujedinili muslimane oko potvrđenog načina učenja Qur'āna. On šalje po Hafsu koja mu šalje stranice. Nakon toga on poziva Zejda b. Sabita Ensariju, Abdullaha b. Zubejru, Se'ida b. el-'Asa, Abdurrahmana b. el-Harisa b. Hišama Kurejšiju i naređuje im da to umnože u više Mushafa, te da se zapišu razlike u čemu se razišao Zejd sa trojicom Kurejšija, jer je na njemu i objavljen Qur'ān.

Prenosi se od Enesa, radijallāhu anhu da je rekao: "Huzejfe b. el-Jeman je došao kod Osmana a borio se u Armeniji i Azerbejdžanu sa stanovnicima Iraka. Huzejfu su jako uznemirila njihova različita učenja Qur'āna pa je rekao Osmanu: "Spasi ummet prije nego se raziđu kao što su se razišli Jevreji i kršćani! Pošalji po Hafsu da nam pošalje stranice kako bi ih umnožili u Mushafe a zatim će ih njoj vratiti." Hafsa je njih poslala do Osmana a on je naredio Zejdu b. Sabitu, Abdullahu b. Zubejru, Se'idu b. el-'Asu, Abdurrahmanu b. el-Harisu b. Hišamu i oni su to umnožili u Mushafe. Osman se obratio trojici kurejšija: "Ako se vi u nečemu ne složite sa Zejdom b. Sabitom tada to zapišite jezikom kurejšija jer je Qur'ān objavljen na tom jeziku!" Oni su tako i uradili i umnožili su stranice u Mushafe a Osman je stranice vratio Hafsi, u svaku pokrajinu je poslao po jedan primjerak Mushafa. Naredio je da se svi primjerci koji su mimo toga spale. Kaže Zejd: "Kada smo umnožavali Mushaf čuo sam Allāhovog Poslanika kako uči ājet iz sūre 'el-Ahzab', tražili smo ga i našli kod Huzejme b. Sabita el-Ensarija:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رَجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ

"Ima vjernika koji ispunjavaju zavjet dat Allāhu." ¹⁸³ pa smo ga dodali u njegovu sūru u Mushafu." ¹⁸⁴

Različite predaje nam govore da se nije samo Huzejfe uznemirio zbog različitog učenja Qur'āna već su i drugi ashabi bili uznemireni zbog toga. Ono što je učinio Osman ashabi su mu odobrili. Napisan je Mushaf na jednom harfu (dijalektu) od sedam harfova na kojima je Qur'ān objavljen kako bi okupio ljude oko jednog učenja Qur'āna. Osman vraća Hafsi stranice a šalje u svaku pokrajinu po jedan Mushaf. On u Medini zadržava jedan primjerak kojeg naziva 'Imām', njegov naziv se navodi u hadithu u kome Osman kaže: "Okupite se o ashabi Muhammeda i napišite ljudima Imām!" Naredio je da se zapale svi ostali Mushafi koji su izuzev stranica Hafse i Mushafa. To je ummet prihvatio sa poslušnošću i ostavio je učenje na šest ostalih harfova, kiraeta.

RAZLIKA IZMEĐU EBU BEKROVA I OSMANOVA SAKUPLJANJA

Iz prethodnog izlaganja nam postaju vidljive razlike između ebū Bekrova i Osmanova sakupljanja u povodu i načinu. Ebū Bekra je na sakupljanje Qur'āna podstakao strah i bojazan da se ne izgubi da se ne zagubi sa nestankom hafidha čija se pogibija povećala u mnogim borbama.

Osmana je na sakupljanje Qur'āna podstakla velika razlika u učenju Qur'āna koja je bila primijećena u različitim pokrajinama, kada je svako smatrao svoje mišljenje najispravnijim a ostala mišljenja pogrešnim.

¹⁸³ sūra el-Ahzab 23 ājet.

¹⁸⁴ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

Ebū Bekr je sakupio Qur'ān koji je bio zapisan na listovima palme i kamenim pločama. On je rasporedio sūre i ājete u jedan Mushaf koji je sadržao sedam harfova na kojima je objavljen Qur'ān.

Osmanovo sakupljanje Qur'āna je bilo na jednom harfu kako bi se muslimani okupili oko zajedničkog učenja. Učenje je bilo samo na tome harfu, bez učenja na šest ostalih harfova. Na taj način je Osman izbjegao razdor i mimoilaženje među muslimanima. Time su muslimani zaštićeni od činjenja bilo kakve izmjene u samom Qur'ānu.

Ulema se razišla po pitanju broja Mushafa koje je Osman poslao u različite pokrajine. Neki kažu da se radi o sedam mushafa koji su poslani u Mekku, Šam, Basru, Kufu, Jemen, Bahrejn i Medinu. Kaže se da je bilo četiri mushafa koji su poslani u Kufu, Basru, Šam i četvrti koji je Osman zadržao kod sebe. Treći kažu da je bilo pet mushafa a es-Sujuti smatra da je ovo najispravnije mišljenje.

Stranice koje su bile kod Hafse ostaju kod nje sve do njene smrti a kaže se da ih je nakon toga Mervan b. Hakem spalio.

O mushafima koji su bili kod Osmana teško je reći gdje se nalaze. Ibn Kethir bilježi u knjizi ''*Fedāilu-l-Qur'ān*'' da je vidio jedan od tih Qur'āna u džamiji u Damasku u Šamu. Prenosi se da je ovaj mushaf prenesen u Englesku nekon što je bio pod okriljem ruskog carstva u Lenjingradu. Kaže se da je zapaljen u mesdžidu u Damasku 1310 godine po hidžri.

Osmanovo sakupljanje Qur'āna se naziva treće sakupljanje Qur'āna a to je bilo 25 godine po hidžri.

REDOSLJED ĀJETA I SŪRA

Qur'ān sadrži sūre i ājete koji se razlikuju po dužini, neki su dugi a neki su kratki. Ājet je rečenica koja kao Allāhov govor pripada određenoj sūri. Sūra je grupa rečenica (ājeta) u Qur'ānu koje imaju svoj početak i kraj. Redosljed ājeta u Qur'ānu je tevqifij od Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem. Džibril bi silazio Allāhovom Poslaniku donoseći mu ājete i ukazivao bi mu na njihovo mjesto u sūri ili ājetima koji su prethodno objavljeni. Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem bi naredio pisarima da te ājete zapišu na njihovo mjesto i rekao bi im: "Stavite ove ājete u sūru u kojoj se spominje to i to, ili stavite ovaj ājet na to i to mjesto!" To bi on dostavio i svojim ashabima.

Osman je prilikom sakupljanja Qur'āna svaki ājet stavio na njegovo mjesto u sūri, čak i ako je propis nekog ājeta derogiran. Ovo je dokaz da je redosljed ājeta u Qur'ānu tevqifij. Od Ibn Zubejra se prenosi da je rekao: "Rekao sam Osmanu: **Žene su dužne da čekaju četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa...**"¹⁸⁵ je derogiran drugim ājetom, pa zašto si ga upisao, ili zašto ga nisi izostavio." Rekao je: "O sine moga brata ja ne mijenjam ništa sa njegova mjesta."¹⁸⁶

Da je redosljed u Qur'ānu tevqifij dokazuju i mnogobrojni hadithi koji govore o vrijednosti ājeta u određenoj sūri, a da je dozvoljena promjena to ne bi potvrdili hadithi. Prenosi se merfuom od ebū Derdā'a: "Ko nauči prvih deset ājeta sūre el-Kehf spašen je od Dedždžala." - a u drugoj predaji: "Ko prouči zadnjih deset ājeta sūre el-Kehf..."

Poslanikovo učenje mnogih sūra u namazu potvrđuje redosljed njihovih ājeta. Takođe je Poslanik učio Qur'ān pred Džibrilom koji mu je svake godine dolazio u mjesecu ramadanu, a zadnje godine njegova života dolazio je Džibril dva puta. To učenje je bilo po redosljedu poznatom kod nas i svi mushafi koji se nalaze kod nas su po tom redosljedu.

¹⁸⁵ sūra el-Beqare 234 ājet.

¹⁸⁶ hadith je zabilježio imām el-Buhari.

REDOSLJED SŪRA

Ulema se razila po pitanju redosljeda sūra:

1. Kaže se da je redosljed sūra tevqifijj – tj. redosljed kojeg je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem preuzeo onako kako mu je Džibril naredio od njegova Gospodara. U vrijeme Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem sūre su poredane po svome redosljedu kao što su i sami ājeti bili raspoređeni. Takav redosljed mi i danas imamo a Osmanov Qur'ān je takođe bio po tom redosljedu i niko mu nije prigovorio na tome već su svi to s odobrenjem prihvatili.

2. Kaže se da je redosljed sūra u Qur'ānu na osnovu idžtihada ashaba a kao dokaz uzimaju postojanje različitog redosljeda njihovih mushafa. Mushaf koji je bio kod Alije bio je poredan sljedećim redosljedom: Ikre', el-Muddesir, Nūn, el-Qalem i tako dalje.

Mushaf koji je bio kod Ibn Mes'uda počinjao je sa el-Beqare, zatim en-Nisā', Ālu 'Imrān.

Mushaf kod Ubejja je počinjao sa el-Fatiha, el-Beqare, en-Nisā', Ālu 'Imrān.

3. Kaže se da su neke sūre napisane po redosljedu tevqifijj a neke po idžtihadu ashaba.

Kada uporedimo ova tri mišljenja, donosimo sljedeća zapažanja:

- da se drugo mišljenje koje govori o redosljedu sūra na osnovu idžtihada ashaba ne zasniva na dokazu na koji se može osloniti. Idžtihad nekih ashaba u redosljedu sūra je bio na osnovu njihovog izbora a to je bilo prije sakupljanja Qur'āna po redosljedu. Kada je Osman rasporedio ājete i sūre sav ummet je to prihvatio uz odobravanje i ashabi su napustili svoje mushafe a da je redosljed na osnovu idžtihada bio ispravan oni ne bi tako postupili.
- Treće mišljenje u kojem se neke sūre smatraju da su tevqifijj redosljeda a neke po redosljedu koji je nastao na osnovu

idžtihada nekih ashaba se zasniva na dokazima koji potvrđuju da je redosljed sūra tevqifijj a dok nema dokaza za mišljenje da je redosljed nekih sūra na osnovu idžtihada.

Na osnovu ovoga postaje nam jasno da je redosljed sūra kao i samih ājeta tevqifijj.

OBJAVLJIVANJE QUR'ĀNA NA SEDAM NARJEČJA

Arapci su govorili na više dijalekata koji su nastali na osnovu njihove prirode koja se razlikovala u glasovima, harfovima i njihovoj zvučnosti. Svako pleme je imalo svoju melodičnost u riječima koja se razlikovala od drugih plemena a kurejšije su se izdizale iznad ostalih zbog svoje blizine Ka'bi, napajanja hadžija, brige oko Harema i nadzora trgovine. Zbog toga se i jezik kurejšija uzdizao iznad drugih dijalekata i nije čudo što je Qur'ān objavljen na tom jeziku. Arapi su govorili različitim dijalektima i Allāh objavljuje Qur'ān čije različito učenje sadrži te dijalekte, time je olakšano učenje, pamćenje i razumijevanje Qur'āna.

Mnogobrojni su hadithi koji nam govore o objavi Qur'āna na sedam dijalekata, harfova. Prenosi se od Ibn Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: "Rekao je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: '*Džibril mi je učio na jednom dijalektu, pa sam mu ponovio, tražio sam da poveća pa je povećao tako da je završio na sedam dijalekata.*'"¹⁸⁷

Prenosi se od Omera b. el-Hattaba, radijallāhu anhu da je rekao: "Čuo sam Hišama b. Hakima kako uči sūru 'el-Furqan' za života Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem. Slušao sam njegovo učenje a učio je na dijalektima koje ja nisam čuo od Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem. Jedva sam ga pratio u namazu, sačekao sam ga dok preda selam, zatim sam ga povukao za košulju i upitao: "Ko te poučio ovim sūrama?" Rekao je: "Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem. Rekao sam mu: "Lažeš" - a zatim sam ga doveo do Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem. Rekao sam: "O Allāhov Poslaniče čuo sam ovoga kako uči sūru 'el-Furqan' na dijalektima kojima me ti nisi poučio, a ti si me poučio sūri 'el-Furqan'. Rekao je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Pusti ga Omere a ti Hišame uči!" On je proučio na onom dijalektu kojeg sam čuo da uči pa je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem rekao: "Ovako je objavljeno." Zatim je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem rekao: "Uči o Omere!" Učio sam sūru na način kojim me je Allāhov Poslanik,

¹⁸⁷ hadith su zabilježili imāmi el-Buhari i Muslim.

sallallāhu 'alejhi we sellem poučio i reče mi Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Ovako je objavljeno!" A zatim je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem rekao: "Ovaj Qur'ān je objavljen na sedam dijalekata i učite ono što je lahko od njega!"¹⁸⁸

MIŠLJENJA ULEME PO PITANJU SEDAM NARJEČJA

Ulema se razišla u tumačenju sedam narječja na kojimaje Qur'ān objavljen. Ta mišljenja su sljedeća:

1. Većina uleme smatra da sedam harfova (narječja) označava sedam dijalekata kojima govore arapi sa jednim značenjem. Ti dijalekti su se međusobno razlikovali u objašnjavanju značenja riječi tako da dolazi Qur'ān sa izrazima koji odgovaraju svim tim jezicima a koji obuhvataju jedno značenje. Time nestaje razlike između tih jezika i Qur'ān dolazi sa jednim ili više izraza zajedničkih za sve jezike.

2. Neki smatraju da sedam harfova označava sedam jezika arapa na kojima je Qur'ān objavljen. To znači da jezik Qur'āna, njegove riječi u svojoj cjelokupnosti ne izlaze iz tih sedam jezika.

3. Neki kažu da sedam harfova označava sedam načina: naredbu, zabranu, obećanje, prijetnju, raspravu, kazivanje i primjere.

4. Jedna grupa smatra da sedam harfova označava sedam promjena u kojima postoje razlike:

- razlike u broju i rodu imena
- razlike u analizi
- razlike u promjenama
- razlike u mjestu slova ili riječi
- razlike u promjeni vokala ili riječi

¹⁸⁸ hadith su zabilježili imāmi el-Buhari, Muslim i drugi.

- razlike u dodavanju ili oduzimanju riječi i
- razlike dijalekata u krupnoći i tankoći učenja.

5. Neki smatraju da broj sedam nije razumljiv, da nema nikakva značenja već je on pokazatelj onoga što su arapi pisali označavajući savršenstvo upotrebom tog broja. To je ujedno i pokazatelj da je Qur'ān sa svojim jezikom i stilom dostigao vrhunac savršenstva.

6. Jedna grupa kaže da sedam harfova označava sedam kiraeta.

Najispravnije od svih ovih mišljenja je prvo mišljenje. Sa sedam harfova se želi ukazati na sedam narječja arapa sa jednim značenjem gdje se sa različitim izrazima želi ukazati na jedno značenje.

MUDROST OBJAVE QUR'ĀNA NA SEDAM NARJEČJA

Mudrost objave Qur'āna na sedam narječja ogleda se u sljedećem:

1. Olakšavanje čitanja i učenja Qur'āna na pamet onima koji su nepismeni. Prenosi se od Ubejja da je rekao: "Sreo je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem Džibrila kod Ahdžāril-Merā' (Mjesto kod Kuba'a), pa mu je rekao: "*Poslan sam nepismenom ummetu, među njima su djeca, sluge, starci i nemoćni.*" *Rekao je Džibril: "Učite Qur'ān na sedam narječja."*¹⁸⁹

2. Qur'ān kao mu'džiza koja odgovara prirodi jezika kod arapa. Qur'ān je objavljen kao izazov svim arapima i on nije izazov za jedan jezik arapa već je on mu'džiza za sva narječja.

3. Qur'ān kao mu'džiza u svome značenju i propisima. Različite promjene u formama izražavanja u pojedinim riječima i harfovima čine da qur'ānski propisi odgovaraju svim vremenima. Zbog toga fakih donose dokaze u svojim rješenjima i idžtihadu na osnovu kiraeta sedam harfova.

¹⁸⁹ hadith je zabilježio imām Ahmed.

KIRAETI I UČAČI

Kiraet (čitanje, učenje) je nastalo od glagola qaree (čitati). Terminološki: kiraet označava jedan od pravaca koji slijedi imām – učač Qur'āna a koji se razlikuje od drugih pravaca. Oni su čvrstim senedom preneseni od Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem a od vremena ashaba ljudi slijede njihov put u učenju. Poznati učači među ashabima su bili: Ubejj, Alijj, Zejd b. Sabit, Ibn-Mes'ud, ebū Musa el-Eš'ari i drugi. Od njih su preuzeli učenje ostali ashabi i prenijeli ga u druge pokrajine a svi oni su povezani senedom do Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem.

I u vrijeme tabi'ina je posvećena velika pažnja kiraetima a tabi'ini su postali imāmi koji su bili uzor i kojima su hrlili ljudi. Među njima su sedmorica imāma kojima se pripisuje sedam kiraeta. Neki od njih su bili u Medini, neki u Mekki, Kufi, Basri i Šamu. Sedmorica poznatih imāma su: ebū-'Amr, Nafi', 'Asim, Hamza, el-Kisāi, Ibn-'Amir i Ibn-Kesir.

Kiraeti ne označavaju sedam narječja iako njihov isti broj dovodi do pomisli na jednakost među njima. Kiraeti su pravci imāma i oni su prisutni među ljudima a nastali su na osnovu dijalekata, načina izgovora, naglašavanja krupnoće ili tankoće, uklapanja, prekida, dužine, kratkoće i drugog. Svi oni su uvršteni u jedno narječje Kurejšija.

Sedam harfova (narječja) su za razliku od toga onakvi kakve smo ih prethodno prikazali. U vrijeme Osmana kada su se povećale borbe i strah od fitneta napisan je Mushaf na jednom narječju, kao što smo spomenuli.

ET-TEDŽVID I ADABI UČENJA QUR'ĀNA

Abdullah ibn Mes'ud je imao lijep glas a njegovo učenje je ostavljalo traga na samom učaču a i na slušaocu koji razumije značenje Qur'āna i tajne njegova i'džaza. Allāhovo Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem kaže: *"Ko želi da uči Qur'ān kao što je objavljen neka ga uči kiraetom Ibni Umme-Abda"*, tj. Abdullaha b. Mes'uda kojem je dat lijep glas i tedžvid Qur'āna.

U prošlosti a i danas ulema posvećuje pažnju učenju Qur'āna kako bi izgovor bio pravilan. Davanje harfovima njihovog prava i redosljeda, vraćanje svakog harfa na njegovo ishodište i osnovu, ljepota izgovora sa njegovom pravilnošću bez imalo pretjerivanja i nepravilnosti naziva se tedžvidom.

Tedžvid sadrži pravila koja se zasnivaju na ishodištima harfova i čuvanju veze između harfa i onoga što slijedi i onoga što mu prethodi, ali se on ne postiže učenjem već vježbom. Poželjno je da čovjek uči Qur'ān što više može, a učenje sa iskrenim nijetom se nagrađuje. Prenosi se od Ibn-Mes'uda da je rekao: *"Rekao je Allāhovo Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Ko prouči harf iz Allāhove Knjige ima jedno dobro djelo, a jedno dobro djelo je kao deset takvih!"*¹⁹⁰

ADABI UČENJA

Lijepo je da učač Qur'āna:

1. Uzme abdest, jer je to najbolji zikr, iako je učenje dozvoljeno i onome koji nije sa abdestom;
2. Da bude na čistom mjestu, iskazujući na taj način poštovanje prema onome što uči;
3. Da njegovo učenje bude sa skrušenošću i smirenošću;
4. Da upotrijebi misvak prije početka učenja;

¹⁹⁰ hadith je zabilježio imām et-Tirmidhi.

5. Da prouči e'ūzu na početku učenja, a neka ulema smatra da je učenje isti'aze vadžib;

6. Da prouči bismilu na početku svake sūre izuzev "beraeta" – sūre 'et-Tewbe';

7. Da njegovo učenje bude razgovjetno i pravilno;

8. Da razmišlja o onome što uči jer je to i cilj učenja a to je da njegovo srce bude okupirano onim što uči, te da njegovi osjećaji budu usklađeni sa ājetima koji govore o istigfaru, tewbi, milosti i kazni...

Uzvišeni Allāh kaže:

كَتَبْنَا أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبْرَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ ۖ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ

"Knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili."

¹⁹¹

9. Da djeluju na njega ājeti obećanja i prijetnje, tako da se ražalosti i plače kod ājeta koji govore o strahotama i prijetnjama;

10. Da uljepša učenje lijepim glasom jer je Qur'ān ukras lijepom glasom a lijep glas više djeluje na dušu;

11. Da uči naglas, što je bolje a ono sadrži buđenje srca i obnavljanje njegove djelatnosti, te usmjeravanje sluha na učenje Qur'āna. Sve to djeluje i na slušaoce i usmjerava ih na razmišljanje o Allāhovim ājetima. Ukoliko se učač boji da takvo njegovo učenje ne bude zbog prikazivanja drugima ili ako uznemirava klanjače onda je bolje učenje u sebi.

12. Ulema se razišla u tri grupe po pitanju učenja iz Mushafa i učenja na pamet, koje je od njih bolje? – učenje iz Mushafa je bolje, jer je gledanje u njega 'ibadet i time se objedinjuje učenje i gledanje.

¹⁹¹ sūra Sād 29 ājet.

- bolje je učenje na pamet jer se time postiže razmišljanje koje nam se naređuje u Qur'ānu a praksa pokazuje da se taj cilj ne može postići gledanjem u Mushaf.

- to zavisi samo o situaciji; ako je učaj hafidh, u tom slučaju on može razmišljati i gledati u Mushaf a time je bolje kada se objedini hifdh i učenje iz Mushafa.

JASNI I NEJASNI ĀJETI

Allāh objavljuje Svoju Knjigu, Furqan – koji razdvaja istinu od neistine, kao opomenu ljudima i objašnjenje ispravnog vjerovanja. To je Allāhov dar ljudima, jer im je objasnio osnove vjere koju treba da slijede i objasnio im pravi put. Sve to je objašnjeno jasnim ājetima koji su glavnina Knjige i u pogledu razumijevanja tih ājeta ne postoji razilaženje među muslimanima. Uzvišeni Allāh kaže:

كُتِبَ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"Knjiga čiji su ājeti jasno izloženi, Qur'ān na arapskom jeziku za ljude koji znaju." ¹⁹²

Osnove islama se na više mjesta u Qur'ānu ponavljaju i to sa različitim izrazima, jezičkim oblicima i načinima. Međutim, njihovo značenje je uvijek jedno. Ājeti liče jedni drugima i njihovo značenje se slaže. Pored toga što su spomenute osnove vjere, spomenuti su i ogranci vjere koji proizilaze iz samih osnova. Ni tu ne može doći do razilaženja kod mudžtehida koji su upućeni u znanje jer oni vraćaju te ājete na osnove i na jasne ājete.

OPĆI IHKĀM I OPĆI TEŠĀBUH

Muhkem u arapskom jeziku ima više značenja a to su: spriječiti, razdvojiti između dvije stvari. Hakim – vladar sprečava nasilnika i razdvaja one koji se sukobe, pravi razliku između istine i neistine. Muhkem označava nešto jasno, precizno.

Kada kažemo za neki govor da je muhkem to znači da on pravi razliku između istine i neistine. Allāh opisuje Qur'ān u cjelini da je muhkem:

¹⁹² sūra Fussilet 3 ājet.

الرَّ كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ

"Elif-lam-ra. Ovo je Knjiga čiji se ājeti pomno nižu i od vremena do vremena objavljuju, od Mudrog i Sveznajućeg." ¹⁹³

الرَّ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ

"Elif-lam-ra. Ovo su ājeti mudre Knjige." ¹⁹⁴

Qur'ān je u cjelosti muhkem, tj. precizan, jasan govor koji razdvaja istinu od neistine, pravdu od nepravde. Ovo je opći ihkām – jasnoća.

Mutešābih u arapskom jeziku označava sličnost jedne stvari drugoj i nemogućnost pravljenja razlike između njih zbog toga. Primjer toga imamo u qur'ānskom opisu džennetlija kojima će se donijeti plodovi za koje će oni misliti da su ih prije jeli:

وَأُتُوا بِهِ مُتَشَبِهًا

"A biće im davani samo njima slični." ¹⁹⁵

Kada kažemo za neki govor da je mutešābih to znači govor koji je sličan drugom govoru tako da jedan drugog potvrđuje. Allāh u cjelini opisuje Qur'ān da je mutešābih:

اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَبِهًا مَثَانِي

"Allāh objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju." ¹⁹⁶

¹⁹³ sūra Hūd 1 ājet.

¹⁹⁴ sūra Junus 1 ājet.

¹⁹⁵ sūra el-Beqare 25 ājet.

¹⁹⁶ sūra ez-Zumer 23 ājet.

Qur'ān je u cjelosti mutešābih, tj. njegovi ājeti liče jedni drugima u savršenstvu, potpunosti. Ovo je opći tešābuh – sličnost. Svi ājeti u Qur'ānu, muhkem i mutešābih u svome općem značenju ne niječu jedni druge. Qur'ān je u cjelini muhkem – jasan a on je i sličan – ājeti jedni druge potvrđuju. Njegov govor i značenje su jasni iako se riječi i način prikaza razlikuje. Kada Qur'ān naređuje, on ne naređuje na drugom mjestu suprotno tome, već naređuje to ili slično tome. Tako je i sa zabranama i vijestima o kojima Qur'ān govori. U njemu nema suprotnosti i razlika. Kaže Allāh, tebareke we te'āla:

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا

"Da je on od nekog drugog, a ne od Allāha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti." ¹⁹⁷

POSEBNO ZNAČENJE IHKĀMA I TEŠĀBUHA

O ovoj vrsti ihkāma i tešābuha kaže Allāh, azze we dželle:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخْرُ

مُتَشَبِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ

وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ ۗ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَأَمَّنَّا

بِهِ كُلُّ مَنْ عِنْدَ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ

"On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ājeti jasni, oni su glavnina knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog

¹⁹⁷ sūra en-Nisā' 82 ājet.

tumačenja – slijede one što su manje jasni. A tumačenje njihovo zna samo Allāh. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju." ¹⁹⁸

U značenju ovih ājeta ulema se razišla:

1. muhkem: ono čije je značenje razumljivo u potpunosti iz ājeta;
mutešābih: ono čije je značenje Allāh zadržao kod Sebe.
2. muhkem: ono čije se značenje može protumačiti samo na jedan način;
mutešābih: ono čije se značenje može protumačiti na više načina.
3. muhkem: ono što je razumljivo samo po sebi, tako da nije potrebno tražiti drugi dokaz za to, mutešābih: ono što nije razumljivo samo po sebi, tako da je potrebno tražiti drugi dokaz za to.

U muhkem ājete spadaju ājeti koji su derogirali druge ājete, te ājeti o halalu, haramu, naredbama, kaznama, prijetnjama i obećanjima.

RAZILAŽENJE ULEME U SHVATANJU MUTEŠĀBIH ĀJETA

Kao što se ulema razišla po pitanju značenja muhkem i mutešābih ājeta uopšte, razišla se i po pitanju shvatanja mutešābih ājeta. Osnova njihova razilaženja je različito shvatanje Allāhových riječi:

وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ

"A oni koji su dobro u nauku upućeni."

1. Da li su oni subjekat, a predikat je "govore", a veznik "i" označava početak nove misli? U tom slučaju je stanka na kraju prethodna govora

¹⁹⁸ sūra Ālu 'Imrān 7 ājet.

وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ

"A tumačenje njihovo zna samo Allāh."

2. Ili je to povezano "i kažu" i označava stanje, a stanka je na kraju riječi:

وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ

"A oni koji su dobro u nauku upućeni."

Prvo mišljenje zastupaju Ubejj b. Ka'b, Ibn Mes'ud, Ibn 'Abbas i drugi od ashaba, tabi'ina i ostalih. To dokazuju onim što prenosi Hakim u svom "Mustedreku" od Ibni Abbasa da je on učio:

وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِ

"A tumačenje njihovo zna samo Allāh. A oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih."

Kiraet Ibn Mes'uda je:

"Zaista je njihovo tumačenje samo kod Allāha. A oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih."

Ovaj ājet ukazuje na pokuđenost onih koji slijede samo ājete koji su manje jasni. Njih Qur'an opisuje kao one čija su srca pokvarena i koji su željni smutnje. Prenosi se od Aiše, radijallāhu anha da je rekla: "Proučio je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem ovaj ājet: "On tebi objavljuje Knjigu, pa do riječi - A samo razumom obdareni shvaćaju." Rekao je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem: "Kada vidiš one koji slijede manje jasne ājete, oni su ti na koje je Allāh ukazao, pa ih se pripazi!"

Drugo mišljenje slijedi grupa na čijem vrhu je Mudžahid. Prenosi se od njega da je rekao: "Predao sam Mushaf Ibni 'Abbasu od el-Fatihe do njegova kraja. Zaustavljao bih ga kod svakog ājeta i pitao bi ga o njegovom

tumačenju." Ove riječi je prihvatio en-Nevevi pa je tumačeći Muslima rekao: "Ovo je mišljenje tačnije, jer je neshvatljivo da se Allāh obraća Svojim robovima govorom kojeg nijedan od Njegovih stvorenja ne može spoznati."

USKLAĐIVANJE IZMEĐU OVA DVA MIŠLJENJA

Vraćajući se na značenje riječi "te'vil" postaje nam jasno da nema protivrječnosti između ova dva mišljenja. Te'vil ima tri začenja:

1. Mijenjanje značenja riječi koje izgleda najvjerovatnije, te na osnovu dokaza koji su povezani sa drugim značenjem odrediti novo značenje koje je manje vjerovatno.

2. Te'vil u značenju tefsira, a to je govor kojim se objašnjava nešto kako bi se razumjelo značenje toga.

3. Te'vil je stvarnost, suština govora. Na osnovu toga te'vil onoga što nas Allāh obavještava o Sebi i Svojim sifatima je stvarnost, suština Njegova bića i onoga što On posjeduje od sifata. Na osnovu ovoga su riječi Aiše, radijallāhu anha: "Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem bi učio na ruku'u i sedždi: "Neka Si slavljen Allāhu moj - Gospodaru naš, i radi Tvoje hvaljenosti oprosti mi Allāhu moj!" - te'vilio bi Qur'ān. A to znače Allāhove riječi: **"Ti veličaj Gospodara svoga hvaleći Ga i moli Ga da ti oprosti, On je uvijek pokajanje primao."**¹⁹⁹

Oni koji prave stanku na riječima: **"A tumačenje njihovo zna samo Allāh."** - čine riječi: **"A oni koji su dobro u nauku upućeni govore"** početkom nove misli, - smatrajući to te'vilom u njegovom trećem značenju, tj. stvarnošću na koju nam ukazuje govor. Stvarnost Allāhova bića, Njegovih sifata i imena, stvarnost našeg povratka Njemu niko ne zna do Allāh.

Oni koji prave stanku na riječima: **"A oni koji su dobro u nauku upućeni"** - smatrajući harf "vav" veznikom a ne početkom nove misli - oni to smatraju te'vilom u njegovom drugom značenju, tj. tefsirrom. O

¹⁹⁹ sūra en-Nasr 3 ājet.

Mudžahidu, poznatom mufessiru kaže Sufjan es-Sevri: "Ako imaš tefsir od Mudžahida on ti je dovoljan; a kada se spomene da on te'vili mutešābih ājete, želi se reći da on zna njihov tefsir."

Na kraju ovog izlaganja postaje nam jasno da nema razlike između dva pravca već je razilaženje u shvatanju samog značenja te'vila.

U Qur'ānu postoje riječi koje su mutešābih i njihovo značenje liči značenju riječi koje mi poznajemo, ali stvarnost njihova nije onakva kakvu mi poznajemo. Iako između Allāhovih imena i sifata postoji sličnost – tešābuh sa imenima robova i njihovih sifata u izgovoru, stvarnost Stvoritelja i Njegovih sifata se razlikuje od stvorenja i njihovih sifata. Zbog toga su Malik i drugi od prethodnika kada su upitani o Allāhovim riječima: "**Milostivi isteva na Arš**" su rekli: "Istivā" – značenje te riječi je poznato, njegova kakvoća je nepoznata, iman u to je vadžib a pitanje o tome je bid'at – novotarija."

Kada Allāh opisuje Sudnji dan On nam to prikazuje riječima čija značenja liče onome što je nama poznato s tim da je stvarnost toga drugačija od stvarnosti kakvu mi vidimo. Na ahiretu postoji mizan (vaga), džennet i džehennem:

فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ۖ وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ۚ وَمَنَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ۚ وَزَرَائِبُ

مَبْتُوثَةٌ

"U njemu su divani skupocjeni i pehari postavljeni i jastuci poredani i ćilimi rašireni." ²⁰⁰

Mi znamo šta to znači i u to vjerujemo, kao i to da je na ahiretu ljepše nego na dunjaluku, ali stvarnost odlika drugog svijeta mi ne znamo i one pripadaju te'vilu kojeg ne zna niko do Allāh uzvišeni.

²⁰⁰ sūra el-Gašije 13 – 16 ājeta.

POKUĐENI TE'VIL

Pokuđeni te'vil kao što smo prije naglasili pod brojem jedan je mijenjanje značenja riječi koje nam izgleda najvjerovatnije, te na osnovu dokaza koji su povezani sa drugim značenjem dati njemu novo značenje koje je manje vjerovatno. To mišljenje slijedi većina uleme koja dolazi nakon naših prethodnika. Oni pretjeruju u poricanju svega onoga što se može Allāhu pripisati kao sličnost stvorenjima. Ovakav njihov stav je neispravan i kada oni tumače "ruku" kao moć oni time žele izbjeći da Allāhu pripisu ruku jer stvorenja imaju ruku. Zbog toga su protumačili riječ "ruka" kao moć – kudret. Oni time sami sebi protivrječe jer oni značenju koje poriču daju novo značenje koje takođe postoji kod stvorenja, jer stvorenja imaju i moć. Ako je po njihovom mišljenju neispravno Allāhu pripisati ruku zbog sličnosti sa stvorenjima onda je neispravno da Mu pripišemo i moć. Zbog toga je neispravno da kažemo: ova riječ se tumači tako što se udaljava od njenog pravog značenja i daje joj se novo značenje koje je manje vjerovatno.

DEROGIRAJUĆI – NĀSIH I DEROGIRANI- MENSŪH ĀJETI

Allāhovi propisi koje je slao preko Svojih poslanika imali su za cilj da isprave kod ljudi njihovo vjerovanje, njihovo međusobno ophođenje sa ljudima i 'ibadete. Vjerovanje je uvijek bilo isto, nepromijenljivo i uvijek je bila jedna vjera u Gospodara i sa takvim vjerovanjem su dolazili svi poslanici:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِيَ إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ

**"Prije tebe nijednog poslanika nismo poslali, a da mu nismo objavili:
"Nema boga osim Mene, zato Mene obožavajte!"** ²⁰¹

'Ibadeti i međusobno ophođenje među ljudima ima za cilj odgajanje duše, očuvanje čiste zajednice i povezivanje ljudi u skladan odnos bratstva i ljubavi. Međutim, kroz istoriju svaki narod je imao posebne potrebe. Ono što je odgovaralo jednom narodu u njegovom vremenu nije odgovaralo narodu u drugom vremenu. Zbog toga se put da'we razlikuje u samom početku od njegova načina nakon formiranja i gradnje čvrste zajednice. Mudrost zakonodavstva se mijenja kroz vrijeme, ali mi ne smijemo zaboraviti da je to od Allāha Koji sve obuhvata Svojim znanjem:

لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ

"On neće biti pitan za ono što radi, a oni će biti pitani." ²⁰²

Zato nam ne treba biti čudno kada vidimo da se jedan propis zamijenio drugim propisom koji je u korist robovima a sve je to prethodno bilo u Allāhovom znanju.

²⁰¹ sūra el-Enbija 25 ājet.

²⁰² sūra el-Enbija 23 ājet.

DEFINICIJA DEROGACIJE I USLOVI ZA TO

Nesh u arapskom jeziku znači nešto otkloniti i izbrisati, pa se kaže: Vjetar je izbrisao tragove. Nesh znači i prenijeti nešto sa jednog mjesta na drugo, tako da se kaže da je nešto preneseno iz knjige na drugo mjesto. To značenje nalazimo u ovom ājetu:

إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"Naredili smo da se zapiše sve što ste uradili." ²⁰³ - tj. prenošenje djela u suhufe.

Terminološki 'nesh' znači derogiranje ili stavljanje van snage određenog šeri'atskog propisa na osnovu druge šeri'atske odredbe. Pod riječju "en-Nāsih" može se podrazumijevati Allāh jer je On Taj koji derogira, Zakonodavac, kao što je rekao Uzvišeni:

مَا نَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ

شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Mi nijedan propis ne promjenimo, niti ga u zaborav potisnemo, a da bolji od njega ili sličan njemu ne donesemo. Zar ti ne znaš da Allāh sve može?"

²⁰⁴

Takođe se pod riječ nāsih misli i na ājet i na ono što se zna da je u njemu nesh. Zato se kaže: ovaj ājet derogira drugi ājet, a ovaj propis derogira drugi propis.

Mensūh je propis koji je stavljen van snage, kao npr. ājeti koji govore o nasljedstvu. Da bi derogacija bila važeća postoje uslovi a oni su:

1 - Da propis na kojem se vrši bude šeri'atski propis

²⁰³ sūra el-Džasije 29 ājet.

²⁰⁴ sūra el-Beqare 106 ājet.

2 - Da dokaz za stavljanje propisa van snage bude šeri'atski tekst koji je objavljen nakon teksta derogiranog propisa

3 - Da ne bude dokaz koji stavlja propis van snage ograničen samo jednim vremenom, inače bi taj propis prestao biti punovažeći nakon isteka tog vremena i to se ne bi ubrajalo derogacijom. Kaže Mekki b. ebi-Talib: "Jedna grupa učenjaka kaže da su šeri'atski tekstovi koji su ograničeni vremenom ili ciljem muhkem ājeti koji nisu derogirani, jer su ograničeni vremenom. Oni su ograničeni vremenom i u tom slučaju derogacija nije važeća. Primjer za to je ājet:

فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ

"Ali vi oprostite i preko toga pređite dok Allāh Svoju odluku ne donese!"

²⁰⁵ Ovaj ājet je muhkem i nije derogiran jer je ograničen vremenom, a ājet koji je ograničen vremenom nema u sebi derogaciju.

NA KOJIM ĀJETIMA SE DEŠAVA DEROGACIJA

Iz prethodnog izlaganja možemo zaključiti da se derogacija ne dešava osim u ājetima naredbe ili zabrane. Ti ājeti su jasni u traženju ili su u izjavnom obliku koji imaju značenje naredbe ili zabrane, s tim da to traženje bude nevezano za vjerovanje koje govori o Allāhu, Njegovim sifatima, knjigama, poslanicima, Sudnjem danu, moralnim osobinama, osnovama 'ibadeta i međuljudskim odnosima jer se na tim temeljima zasnivaju svi Allāhovi zakoni - šeri'ati: Uzvišeni Allāh kaže:

شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ

إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ

²⁰⁵ sūra el-Beqare 109 ājet.

"On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisao Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i 'Isau: "Pravu vjeru isprovjedajte i u tome se ne podvajajte!"²⁰⁶

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن
قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili."²⁰⁷

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ
فَجٍّ عَمِيقٍ

"I oglasi ljudima hadždž!" - dolaziće ti pješke i na kamilama iznurenim; dolaziće iz mjesta dalekih."²⁰⁸

Allāh. subhanehu we te'āla kaže o odmazdi:

وَكُتِبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ
وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ
فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ^ج وَمَن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od

²⁰⁶ sūra eš-Šura 13 ājet.

²⁰⁷ sūra el-Beqare 183 ājet.

²⁰⁸ sūra el-Hadždž 27 ājet.

odmazde odustane, biće mu to od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onom što je Allāh objavio pravi su nasilnici." ²⁰⁹

Allāh, azze we dželle kaže o džihadu:

وَكَايِنَ مِّنْ نَّبِيٍّ قَتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ

"A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se mnogi iskreni vjernici borili." ²¹⁰

Allāh, tebareke we te'āla kaže o ahlaku:

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا

"I iz oholosti, ne okreći od ljudi lice svoje i ne idi zemljom nadmeno." ²¹¹

Takođe u derogaciju ne spada jasan izjavni govor koji nije u značenju traženja, poput prijetnje i obećanja.

KAKO SE POZNAJE DEROGACIJA I KAKVA JE VAŽNOST NJENOG POZNAVANJA

Nema sumnje da je u poznavanju derogirajućih i derogiranih ājeta velika važnost za svakog fakiha, pravnika i mufessira kako ne bi pomiješali propise. Zbog tog razloga postoje mnogi hadithi koji podstiču čovjeka na njihovo poznavanje.

Prenosi se od Alije, radijallāhu anhu da je prošao pored nekog kadije i rekao mu: "Poznaješ li nāsih i mensūh?" Rekao je: "Ne." Rekao mu je: "Propao si i upropastio si druge."

²⁰⁹ sūra el-Māide 45 ājet.

²¹⁰ sūra Ālu 'Imran 146 ājet.

²¹¹ sūra Lukman 18 ājet.

Prenosi se da je Ibni-Abbas, radijallāhu anhumā o riječima Uzvišenog:

وَمَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا

"A onaj kome je znanje darovano - darovan je blagom neizmjernim." ²¹² rekao da je to poznavanje nāsiha i mensūha, muhkema i mutešābiha, vremena objave i halala i harama.

Za poznavanje nasiha i mensuha postoji više načina:

1. Jasno prenošenje od Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem ili od njegovih ashaba poput haditha: "*Bio sam vam zabranio posjetu kaburova ali ih sad posjećujte!*" ²¹³ I poput toga je govor Enesa, radijallāhu anhu o stanovnicima Me'ūne: "O njima je objavljen Qur'ān kojeg smo učili dok nije uzdignut."

2. Slaganje ummeta da je određeni tekst nāsih a drugi mensūh.

3. Poznavanje vremena objavljivanja propisa, koji je prvi a koji zadnji objavljen.

U derogaciji se ne može osloniti na idžtihad, riječi nekog mufessira, vidljivu oprečnost među dokazima niti na prenosioca koji je kasno primio islam.

MIŠLJENJA O DEROGACIJI I DOKAZI NJENE ISPRAVNOSTI

Po pitanju derogacije ljude možemo podijeliti na četiri grupe:

1. Jevreji koji poriču derogaciju jer smatraju da označava saznanje nečega što se nije prije znalo, tj. otkrivanje nečega što je bilo prikriveno, a pod tim smatraju:

²¹² sūra el-Beqare 269 ājet.

²¹³ hadith je zabilježio imām Hakim.

- da derogacija nema određene mudrosti a to je nemoguće da se pripiše Allāhu

- da derogacija ima neku mudrost koja je postala vidljiva nakon svoje skrivenosti a to zahtijeva saznanje nakon neznanja, a to je takođe nemoguće pripisati Allāhu.

Ova njihova tvrdnja i dokazivanje je neispravno jer je svaka mudrost onoga koji derogira i derogirajućeg poznata Allāhu i Njegovo znanje se nije obnovilo time, a Allāh mijenja propise kod robova zbog određene mudrosti koja je Njemu i prije bila poznata jer On upravlja svim sa Svojom mudrošću.

Jevreji priznaju da Musaov šeri'at derogira ono što je bilo prije njega a i u tekstovima Tevrata postoji derogacija poput zabrane mnogih životinja sinovima Isra'ilovim nakon što su im bile dozvoljene. Allāh nas obavještava o tome:

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حَلَالًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِ ۗ مِن قَبْلِ أَنْ تُنزَلَ التَّوْرَةُ ۗ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَةِ فَاتْلُوهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ

"Svaka hrana je bila dozvoljena sinovima Isra'ilovim, osim one koju je Isra'il sam sebi zabranio prije nego što je Tevrat objavljen bio. Reci: "Donesite Tevrat pa ga čitajte, ako istinu govorite!" ²¹⁴

U drugom ājetu Uzvišeni kaže:

وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ

"Jevrejima smo sve životinje koje imaju kopita ili kandže zabranili." ²¹⁵

Potvrđeno je u Tevratu da je Adem ženio svoje sinove sa sestrama svojim njihovim, a to je zabranio Musau. Musa je naredio sinovim

²¹⁴ sūra Ālu 'Imran 93 ājet.

²¹⁵ sūra el-En'am 146 ājet.

Isra'ilovim da ubijaju one koji obožavaju tele, a zatim je naredio da ih prestanu ubijati."

2. Er-Revāfid (šije, rafidije) – koji pretjeruju u derogiranju i koji smatraju da je moguće da Allāh nešto sazna što prethodno nije poznao. Oni imaju suprotno mišljenje od Jevreja a to dokazuju riječima koje lažno pripisuju Aliji, radijallāhu anhu, kao i riječima Uzvišenog:

يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ

"Allāh je dokidao šta je htio, a ostavljao šta je htio." ²¹⁶ i to tumače da Njemu postaje nešto jasno nakon što nije znao. To je očita zabluda i iskrivljavanje Qur'āna. Značenje ājeta ja da Allāh dokida neki propis koji više ne koristi ljudima a da donosi drugi koji će koristiti ljudima. Primjeri toga su mnogobrojni a neki od toga su brisanje dobrim djelima loših djela:

إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ

"Dobra djela zaista poništavaju rđava." ²¹⁷ - brisanje nevjerstva i neposlušnosti onih koji su se pokajali i potvrda njihova vjerovanja i poslušnosti se ne može ubrojati u nešto što je Allāh saznao nakon neznanja, već Allāh to čini sa Svojim znanjem koje je posjedovao prije svega toga.

3. Ebū Muslim el-Asfahani koji dozvoljava derogaciju putem razuma a zabranjuje putem šeri'ata. Kaže se da on zabranjuje derogaciju posebno u Qur'ānu a za to uzima sljedeći dokaz:

لَا يَأْتِيهِ الْبَطْلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ۗ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ

²¹⁶ sūra er-Ra'd 39 ājet.

²¹⁷ sūra Hūd 114 ājet.

"Laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je objava od Mudroga i hvale dostojnoga." ²¹⁸ - i on to tumači da njegovi propisi ne mogu biti mijenjani.

Odgovor na ovakvo mišljenje ja da značenje prethodnog ājeta ukazuje da Qur'ānu nije prethodila ni jedna Knjiga koja ga poništava, a niti da će doći nešto nakon Qur'āna što bi ga poništilo.

4. Džumhur uleme – koji dozvoljavaju derogaciju putem razuma kao i putem šeri'ata. To dokazuju time da:

1. Allāhova djela se ne opravdavaju svrhom i ciljevima. On ima pravo da naredi nešto u određenom vremenu i da to poništi zabranom u drugom vremenu, a Allāh najbolje zna šta je dobro za Njegove robove.

2. Tekstovi Qur'ana i sunneta ukazuju na dozvolu derogacije i na njeno postojanje:

- Kaže Uzvišeni Allāh:

وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَّكَانَ آيَةٍ

"Kada mi ājet dokinemo drugim." ²¹⁹

مَا نَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ

شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Mi nijedan propis ne promjenimo, niti ga u zaborav potisnemo, a da bolji od njega ili sličan njemu ne donesemo. Zar ti ne znaš da Allāh sve može?"

²²⁰

Prenosi se u '*Sahihu*' od Ibni-Abbasa, radijallāhu anhumā da je rekao: "Kaže Omer, radijallāhu anhu: "Najbolji učač i kadija kod nas je Ubejj,

²¹⁸ sūra el-Fussilet 42 ājet.

²¹⁹ sūra en-Nahl 101 ājet.

²²⁰ sūra el-Beqare 106 ājet.

i mi ne napuštamo govor Ubejja. To je zbog toga što Ubejj kaže: "Ja ne napuštam ništa što sam čuo od Allāhovog Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem, a Uzvišeni Allāh kaže: "Mi nijedan propis ne promjenimo, niti ga u zaborav potisnemo..."

VRSTE DEROGACIJE

Derogacija se dijeli na četiri vrste:

1. Derogacija Qur'ana Qur'ānom

Islamska ulema se složila da je to dozvoljeno i da je njeno postojanje moguće. Ājet koji je propisivao iddet od godinu dana ženi čiji je muž umro derogiran je ājetom koji propisuje iddet od četiri mjeseca i deset dana.

2. Derogacija Qur'āna sa mutevatir sunnetom. To dozvoljavaju Malik i ebū Hanife, te Ahmed po jednom rivajetu, jer je sve to vahj – objava.

Uzvišeni Allāh kaže:

وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ

"On ne govori po hiru svome – to je samo objava koja mu se obznanjuje."

²²¹

وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

"A tebi objavljujemo Qur'ān da bi objasnio ljudima ono što im se objavljuje, i da bi oni razmislili." ²²²

Imāmi Šafija, Zahirije i Ahmed po drugoj predaji zabranjuju derogaciju mutevatir sunnetom jer sunnet nije bolji od Qur'āna. To dokazuju ājetom:

²²¹ sūra en-Nedžm 3 i 4 ājet.

²²² sūra en-Nahl 44 ājet.

مَا نَنْسَخُ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ

شَيْءٍ قَدِيرٌ

"Mi nijedan propis ne promjenimo, niti ga u zaborav potisnemo, a da bolji od njega ili sličan njemu ne donesemo. Zar ti ne znaš da Allāh sve može?"

223

3. Derogacija sunneta sa Qur'ānom

Ovu vrstu derogacije dozvoljava džumhur uleme. Okretanje prema Bejtu-l-Maqdisu je bilo potvrđeno sunnetom, a u Qur'ānu nema ājeta koji to potvrđuje. Dolazi objava i Qur'ān to derogira:

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"I okreni lice svoje prema časnom hramu!" 224

Obaveza posta na dan ašure je potvrđena sunnetom ali to Qur'ān derogira ājetom koji nam propisuje post u ramadanu:

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

"Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede!" 225

4. Derogacija sunneta sunnetom

Ova derogacija sadrži četiri podvrste:

1. Derogacija mutevatir sunneta sa mutevatir sunnetom.
2. Derogacija ahad sunneta sa ahad sunnetom.

²²³ sūra el-Beqare 106 ājet.

²²⁴ sūra el-Beqare 144 ājet.

²²⁵ sūra el-Beqare 185 ājet.

3. Derogacija ahad sunneta sa mutevatir sunnetom.

4. Derogacija mutevatir sunneta sa ahad sunnetom.

Prve tri derogacije su dozvoljene a oko četvrte se ulema razilazi a džumhur uleme ju ne dozvoljava. Derogacija idžmaom ili kijasom nije dozvoljena po ispravnom mišljenju.

VRSTE NASHA U QUR'ĀNU

Postoje tri vrste nasha u Qur'ānu:

1. Derogacija teksta i propisa istovremeno a primjer za to se nalazi u hadithu koji bilježi imām Muslim i drugi od Aiše, radijallāhu anha koja kaže: *"Bilo je objavljeno da deset dojenja čini srodstvo po mlijeku, pa je to derogirano sa pet dojenja."* Dakle ovaj ājet i hukm su derogirani i ne nalaze se u Qur'ānu.

2. Derogacija propisa a ostavljanje teksta a primjer za to je derogacija ājeta o iddetu žene na godinu dana uz postojanje teksta u Qur'ānu. O ovoj derogaciji su napisana mnoga djela i u njima se navode ājeti koji su derogirani.

Postavlja se pitanje koja je mudrost u stavljanju ājeta van snage i u ostavljanju teksta u Qur'ānu?

Odgovor je u sljedećem:

- Qur'ān se uči da bi se saznao propis iz njega i da bi radili po njemu. On se uči zbog toga što je on Allāhov govor čije se učenje nagrađuje i zbog toga je ostavljen tekst.
- Derogacija je većinom dolazila sa olakšicom, tako da je tekst ostao kao spomen na blagodat koja je došla poslije poteškoće.

3. Derogacija teksta sa ostavljanjem propisa kao punovažećeg a mnogi su primjeri ove vrste derogacije poput ājeta o kamenovanju: "Kada starac i starica učine zinaluk kamenujte ih! To je kazna od Allāha, a Allāh je Silan i Mudar."

MUDROSTI NASHA

Mudrosti koje se kriju iza nasha su:

- očuvanje dobrobiti ljudi,
- razvoj islamskog zakonodavstva do najvišeg nivoa uporedo sa razvojem da'we i napretkom društva,
- iskušenje zadužene osobe (mukelefa, obveznika) i ispit njoj u pokornosti Zakonodavcu,
- želja za dobrobiti ummetu i davanje olakšica njemu. Ako je derogacija nosila u sebi poteškoću ummetu to je značilo povećavanje sevaba, a ako je nosila olakšicu u sebi to je značilo lahkoću u izvršavanju propisa.

NASH KOJI IMA ZAMJENU I ONAJ KOJI JE NEMA

Nesh može biti zamijenjen nekim drugim ājetom ili ne. Onaj koji je zamijenjen njegova zamjena biva lakšom, istom ili težom. Primjeri toga su:

1. Kada neki propis bude derogiran i umjesto njega ne dođe drugi propis, poput propisa sadake prije savjetovanja sa Allāhovim Poslanikom, sallallāhu 'alejhi we sellem:

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نَجَّيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِمُوا بَيْنَ يَدَيْ جُؤَنِكُمْ صَدَقَةً

"O vjernici, kada hoćete da se s Poslanikom posavjetujete, prije savjetovanja sadaku udijelite." ²²⁶

Ovaj ājet je derogiran sljedećim ājetom:

²²⁶ sūra el-Mudžadele 12 ājet.

ءَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَانِكُمْ صَدَقْتُمْ فَاذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ

عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ

"Zar vas je strah da prije savjetovanja svoga sadaku udjelite? A ako ne udjelite i Allāh vam oprost, onda namaz klanjajte i zekat dajite!" ²²⁷

Onima koji poriču ovu vrstu derogacije (mu'tezile i zahirije) možemo odgovoriti da derogacija ājeta bez donošenja drugog propisa ima u sebi mudrost i u tome je dobrobit muslimanima. Allāh je derogirao prethodni ājet sa onim što je bolje od njega. Na osnovu toga ne donošenje novog propisa je bolje za ljude.

2. Kada neki propis bude derogiran i umjesto njega dođe drugi propis koji je lakši poput ājeta:

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ

"Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama." ²²⁸

Ovaj ājet derogira riječi:

كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

"...kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili." ²²⁹ - jer ovaj ājet sadrži potpunu saglasnost sa onim što je prijašnjim narodima bilo zabranjeno od jela, pića, sastajanja sa ženama nakon što klanjaju noćni namaz ili zaspu.

²²⁷ sūra el-Mudžadele 13 ājet.

²²⁸ sūra el-Beqare 187 ājet.

²²⁹ sūra el-Beqare 183 ājet.

Prenosi se od Ibn ebi-Hatima, od Ibni-Omera, radijallāhu anhumā da je rekao: "Objavljeno je: "...kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili." – bilo im je propisano da nakon noćnog namaza ili spavanja ne smiju da jedu, piju i da se sastaju sa svojim ženama i slično. Nakon toga Allāh objavljuje: "Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama."

3. Kada neki propis bude derogiran i umjesto njega dođe drugi propis koji je njemu sličan, poput derogacije okretanja prema Bejtul-Maqdisu sa propisom okretanja prema Ka'bi:

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"Okreni zato lice svoje prema časnom hramu!" ²³⁰

4. Kada neki propis bude derogiran i umjesto njega dođe drugi propis koji je teži od njega poput ājeta koji govori o pritvaranju u kućama:

وَالَّتِي يَأْتِينَ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنْكُمْ

فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ

"Kada neka od žena vaših blud počini, zatražite da to protiv njih četvorica od vas posvjedoče, pa ako posvjedoče, držite ih u kućama..." ²³¹

Ovaj ājet je derogiran propisom o bičevanju:

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

"Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih..." ²³² - kao i propisom kamenovanja koji je potvrđen mutevatir sunnetom.

²³⁰ sūra el-Beqare 144 ājet.

²³¹ sūra en-Nisā' 15 ājet.

PRIMJERI NASHA

Es-Sujuti u svom "Itkanu" navodi dvadeset i jedan ājet za koje smatra da su derogirani a neki od njih su:

1.

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولَّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

"A Allāhov je i istok i zapad; kuda god se okrenete, pa – tamo je Allāhova strana. – Allāh je, zaista, neizmjereno dobar i On sve zna." ²³³

Ovaj ājet je derogiran riječima:

فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ

"Okreni zato lice svoje prema časnom hramu!" ²³⁴

Kaže se da prvi ājet nije derogiran jer je njegov propis ostao važeći za namaz na putu dok je čovjek na jahalici kao i za namaz u stanju straha.

2.

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ
وَالْأَقْرَبِينَ

"Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allāha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima." ²³⁵

Ovaj ājet je derogiran ājetom o nasljedstvu:

²³² sūra en-Nūr 2 ājet.

²³³ sūra el-Beqare 115 ājet.

²³⁴ sūra el-Beqare 144 ājet.

²³⁵ sūra el-Beqare 180 ājet.

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَّاتِ ۚ فَإِنَّ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ
أُنثَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ

"Allāh vam naređuje da od djece vaše - muškom pripadne toliko koliko dvjema ženskima. A ako bude više od dvije ženskih, njima - dvije trećine onoga što je ostavio..." ²³⁶

3.

وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ

"...onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane."

²³⁷

Ovaj ājet je derogiran sljedećim ājetom:

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

"Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede." ²³⁸

Prenosi se u "*Sahihajnu*" (el-Buhari i Muslim) u hadithu Seleme b. el-Ekve'a da je rekao: "Kada je objavljeno: **"...onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane."** - onaj koji je želio da prekine post morao je nahraniti siromaha. Zatim je objavljen sljedeći ajet koji ga je derogirao."

Stav Ibni-Abbasa, radijallāhu anhumā je da je ovaj ājet muhkem i da nije derogiran. Imām el-Buhari bilježi od Ata'a da je čuo Ibni-Abbasa kako uči: "...onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane." - pa je rekao: "Ovaj ājet nije derogiran. On se odnosi na starca i staricu koji

²³⁶ sūra en-Nisā' 11 ājet.

²³⁷ sūra el-Beqare 184 ājet.

²³⁸ sūra el-Beqare 185 ājet.

nisu u stanju da poste i zbog toga za svaki dan trebaju nahraniti siromaha." – i značenje ājeta jeste oni koji teško podnose post.

4.

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ

"Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu. Reci: "Ratovanje u njemu je veliki grijeh." ²³⁹

Ovaj ājet je derogiran riječima:

وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً

"A borite se protiv svih mnogobožaca, kao što se oni svi bore protiv vas."

²⁴⁰

Kaže se da ovaj ājet nosi opštu naredbu borbe u mjesecima izvan svetih mjeseci i na osnovu toga prethodni ājet nije derogiran.

5.

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَّعًا إِلَى

الْحَوْلِ غَيْرِ إِخْرَاجٍ

"Oni među vama kojima se primiče smrt, a koji ostavljaju iza sebe žene – treba da im oporukom unaprijed za godinu dana odrede izdržavanje." ²⁴¹

Ovaj ājet je derogiran riječima:

²³⁹ sūra el-Beqare 217 ājet.

²⁴⁰ sūra et-Tewbe 36 ājet

²⁴¹ sūra el-Beqare 240 ājet.

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا

"Žene su dužne da čekaju četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa." ²⁴²

Kaže se da je prvi ājet muhkem jer u sebi sadrži vasijet prema ženi koja ne izlazi iz kuće i koja se neće udavati, dok drugi ājet pojašnjava iddet i među njima nema kontradiktornosti.

6.

وَأِنْ تَبَدُّوْا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخَفُّوهُ يُحَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ

"Pokazivali vi ono što je u dušama vašim ili to krili Allāh će vas za to pitati..." ²⁴³

Ovaj ājet je derogiran riječima:

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا

"Allāh nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih." ²⁴⁴

7.

وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَرْزُقُوهُمْ مِنْهُ

وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا

"A kada diobi prisustvuju rođaci, siročad i siromasi, i njima nešto darujte i lijepu riječ im recite." ²⁴⁵

²⁴² sūra el-Beqare 234 ājet.

²⁴³ sūra el-Beqare 284 ājet.

²⁴⁴ sūra el-Beqare 286 ājet.

Ovaj ājet je derogiran ājetom o nasljedstvu. Kaže se da nije derogiran i da njegov propis ostaje važeći, preporučljiv činiti.

8.

وَالَّتِي يَأْتِيَنَّ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنْكُمْ
فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّيَهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ
سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَالَّذَانِ يَأْتِيَنَّهَا مِنْكُمْ فَاعَاذُوهُمَا ۖ فَإِنْ تَابَا وَأَصْلَحَا
فَاعْرِضُوا عَنْهُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا رَّحِيمًا

"Kada neka od žena vaših blud počini, zatražite da to protiv njih četvorica od vas posvjedoče, pa ako posvjedoče, držite ih u kućama sve dok ih smrt ne umori ili dok im Allāh ne nađe izlaz neki. A ako dvoje to učine, izgrdite ih; pa ako se pokaju i poprave, onda ih na miru ostavite, jer Allāh prima pokajanje i Milostiv je." ²⁴⁶

Ova dva ājeta su derogirana propisom o bičevanju za one koji su neoženjeni:

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

"Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča." ²⁴⁷ - a derogirani su i hadithom koji nalaže bičevanje za neoženjene a kamenovanje za oženjene.

9.

²⁴⁵ sūra en-Nisā' 8 ājet.

²⁴⁶ sūra en-Nisā' 15 i 16 ājet.

²⁴⁷ sūra en-Nūr 2 ājet.

إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ

"Ako vas bude dvadesetak izdržljivih, pobijediće dvije stotine." ²⁴⁸

Ovaj ājet je derogiran riječima:

أَلَيْسَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ

صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ

"Sada vam Allāh daje olakšicu; On zna da ste izmoreni: ako vas bude stotina izdržljivih, pobijediće dvije stotine." ²⁴⁹

10.

أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا

"Krećite u boj, bili slabi ili snažni..." ²⁵⁰

Ovaj ājet je derogiran riječima:

لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا

يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ

"Neće se ogriješiti nemoćni i bolesni, i oni koji ne mogu da nađu sredstva za borbu, samo ako su prema Allāhu i Njegovu Poslaniku iskreni..." ²⁵¹ - kao i ājetom:

²⁴⁸ sūra el-Enfal 65 ājet.

²⁴⁹ sūra el-Enfal 66 ājet.

²⁵⁰ sūra et-Tewbe 41 ājet.

²⁵¹ sūra et-Tewbe 91 ājet.

وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً

"Svi vjernici ne treba da idu u boj." ²⁵²

Kaže se da ovdje ne postoji derogacija a spomenuti su i drugi primjeri.

²⁵² sūra et-Tewbe 122 ājet.

QUR'ĀNSKI I'DŽAZ

Kada pogledamo svemir oko nas uvidjećemo da je pun Allāhových stvorenja koja su mnogo veća od nas samih. I pored toga Allāh nam je darujući moć razmišljanja podredio sve što se nalazi na nebesima i na Zemlji i to dao nama na uslugu. Predajući nam to na uslugu Allāh nas nije ostavio bez upute koju nam je povremeno slao kako bi bili u stanju da organizujemo svoj život na čvrstim osnovama. Priroda čovjeka je odbijala pokornost onome što su donosili poslanici, jer su poslanici bili ljudi. Zbog toga su poslanici pored objave primali i mu'džize kojima je Allāh podržavao Svoje poslanike. To je bio dokaz njihove istinitosti a ujedno i nemoć ljudi da im se suprotstave. Vremenom, čovjek je napredovao i dolazio do novih spoznaja i ono što je najviše djelovalo na čovjeka bile su osjetilne mu'džize jer njegov razum nije dostigao stepen spoznaje. Neophodno je bilo slanje poslanika svakom narodu posebno. Oni su imali mu'džize koje su odgovarale tom narodu i kojima se oni nisu mogli suprotstaviti. Nebeskoj snazi se nisu mogli oduprijeti i nije im ništa preostajalo do da prihvate vjeru poslanika. Kada je čovjek dostigao određeni intelektualni nivo Allāh šalje posljednjeg poslanika Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem svim ljudima a mu'džiza posljednje objave je upućena ljudskom razumu, njegovom najvećem stupnju razvoja i zrelosti.

Prijašnji poslanici su nosili sa sobom mu'džize koje su zadovoljavale osjetilo vida i one nisu dale razumu mogućnost suprotstavljanja. Primjeri takvih mu'džiza su: Musaov štap i ruka, liječenje gubavca i slijepca, oživljavanje mrtvih Allāhovou dozvolom kod 'Isā'a. Za razliku od toga mu'džiza Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem je bila upućena razumu i ona je izazov čitavom čovječanstvu do Sudnjeg dana, to je mu'džiza Qur'āna sa onim što ona nosi sa sobom od nauke i spoznaje, od vijesti iz prošlosti i budućnosti. Ljudski razum koliko god da je uznapredovao nije u stanju da mu se suprotstavi jer on u sebi nosi istinu koja je neoboriva.

Proučavanjem i'džaza čovjek ne može nešto otkriti a da mu se ne otvori novo polje otkrivanja. Qur'ān je sa svojim i'džazom – kako kaže er-Rāfi'i – poput ovog svemira i njegovih zakona. Koliko god naučnici otkrili

nešto od njegovih zakona, postoji nešto što sa druge strane nije otkriveno, novo polje koje se otvara pred njima.

DEFINICIJA I'DŽAZA I NJEGOVA POTVRDA

I'džaz znači potvrđivanje nemoći. 'Adžz znači nemoć da se nešto uradi a to je značenje suprotno moći. Kada se potvrdi nemoć, tada dolazi do izražaja moć onoga koji je uzročnik nemoći. I'džaz u ovoj nauci jeste: pokazivanje istinitosti Poslanika u njegovoj tvrdnji da je Poslanik putem nemoći arapa da mu se suprotstave u njegovoj vječnoj mu'džizi – Qur'ānu kao i nemoći svih generacija i naroda oko njih.

Mu'džiza je djelo koje je povezano sa izazovom a kojem se nemoguće suprotstaviti. Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem sa Qur'ānom izaziva sve arape koji i pored svoje rječitosti i velikog poznavanja jezika nisu bili u stanju da mu se suprotstave.

Potvrđeno je da je Allāhov Poslanik, sallallāhu 'alejhi we sellem uputio izazov arapima u tri etape:

1. Izazov sa cijelim Qur'ānom koji je upućen ljudima i džinnima zajedno:

قُلْ لِّينِ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَيَّ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ

بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَتْ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

"Reci: "Kad bi se svi ljudi i džinni udružili da sačine jedan ovakav Qur'ān, oni, kao što je on, ne bi sačinili, pa makar jedni drugima pomagali." ²⁵³

2. Izazov sa deset sūra, riječima:

²⁵³ sūra el-Isrā' 88 ājet.

أَمْ يَقُولُونَ أَفْتَرَّهُ^ط قُلْ فَاتُوا بَعْشَرَ سُورِ مِثْلِهِ مُفْتَرِيَاتٍ وَاذْعُوا مِن
 أَسْتَطَعْتُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا
 أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ

"Zar oni da govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa sačinite vi deset Qur'ānu sličnih, izmišljenih sūra, i koga god hoćete, od onih u koje pored Allāha vjerujete, u pomoć pozovite, ako je istina što tvrdite!" A ako vam se ne odazovu, onda znajte da se on objavljuje samo s Allāhovim znanjem." ²⁵⁴

3. Izazov sa jednom sūrom, riječima:

أَمْ يَقُولُونَ أَفْتَرَّهُ^ط قُلْ فَاتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ

"A oni govore: "On ga izmišlja!" Reci: "Pa, dajte vi jednu sūru kao što je njemu objavljena." ²⁵⁵

Ovaj izazov je ponovljen i sljedećim riječima:

وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ

"A ako sumnjate u ono što objavljujemo robu svome, naćinite vi jednu sūru sličnu objavljenim njemu!" ²⁵⁶

Ovim se ujedno prikazuje i kratki pregled istorije arapa i njihove knjiŹevnosti. Na osnovu ovoga mogu se spoznati prilike koje su prethodile poslanstvu Muhammeda, sallallāhu 'alejhi we sellem koje je uzdiglo arapski jezik i sakupilo iz njega najbolje ćime su se oni ponosili u svojim pjesmama i

²⁵⁴ sūra Hūd 13 i 14 ājet.

²⁵⁵ sūra Junus 38 ājet.

²⁵⁶ sūra el-Beqare 23 ājet.

u prozi. Njihove književne rasprave se time prekidaju i završavaju se upotrebom jezika kurejšija na kojem je Qur'ān objavljen.

Istorija ukazuje da se pjesništvo mnogo cijenilo kod arapa tako da je ono ostalo mjerilo njihova ugleda i uzdizanja čovjeka iznad drugih i dalo mu prestiž u društvu. Njihova oholost i uzdignutost bi često bila uzrokom međusobnih ratova i sukoba među plemenima.

Pored toga što su oni bili na visokom stepenu govorništva nisu bili u stanju da odgovore na qur'ānski izazov. Da su u tome uspjeli to bi se prenijelo na sljedeće generacije i danas bi to imali pred sobom. Oni su čitali Qur'ān ali nisu uspjeli da mu se odupru ili nađu načina da mu se suprotstave. Njihovi jezici su ostali svezani pred Qur'ānom, srca su im se potresla i ne samo to već je to djelovalo i na Velida b. Mugiru. Kada su uvidjeli da su nemoćni pred Qur'ānom rekli su za Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem da je čarobnjak, da je ludi pjesnik i da govori priče prijašnjih naroda.

Ali Qur'ān sadrži i i'džaz koji prevazilazi sve prijašnje mu'džize i on je dovoljan za sve njih:

وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ ۗ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا

نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ

إِن فِي ذَلِكَ لَرَحْمَةٌ وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

"I govore: "Zašto mu od Gospodara njegova nisu neka čuda poslana?" Reci: "Čuda su jedino u Allāha, a ja samo jasno opominjem." A zar im nije dosta to što Mi tebi objavljujemo Knjigu koja im se kazuje; u njoj je, doista, blagodat i pouka narodu koji vjeruje." ²⁵⁷

²⁵⁷ sūra el-Ankebut 50 i 51 ājet.

Arapi su ostali nemoćni da se suprotstave Qur'ānu iako su imali osnove za to. I'džaz ostaje izazov i svim drugim narodima kroz sva vremena. Tajne svemira koje otkriva moderna nauka nisu ništa drugo do dokaz najveće sile o kojoj ovisi sve što postoji. Na to nam Qur'ān ukazuje i to je potvrda da je Qur'ān mu'džiza za cijelo čovječanstvo.

VIDOVI QUR'ĀNSKOG I'DŽAZA

Nema sumnje da je Qur'ān mu'džiza u potpunom značenju ove riječi: On je mu'džiza po svojim riječima i po svom stilu i svaki harf je i'džaz u sklopu svoje riječi u kojoj se nalazi u Qur'ānu i ukoliko bi ga zamijenili sa drugim harfom izgubila bi se vrijednost i'džaza. Svaka riječ u Qur'ānu je i'džaz u sklopu rečenice, rečenica sa svojim redosljedom u kojem se nalazi je i'džaz u sklopu ajeta.

Qur'ān je mu'džiza po svom objašnjenju prikazujući nam sliku života, svemira, samog čovjeka. On je mu'džiza po svojim značenjima koja nam otkrivaju stvarnost ljudskog života i naše uloge u svijetu.

Qur'ān je mu'džiza po nauci koju sadrži u sebi a koju potvrđuju i savremena naučna otkrića.

On je mu'džiza po svome zakonodavstvu i po čuvanju ljudskih prava na osnovu kojih je moguće izgraditi društvo sa najvišim stepenom tolerancije koje bi učinilo život na ovome svijetu srećnim.

Qur'ān je arape koji su bili obični pastiri učinio vodičima ummeta, njegovim prvacima i to se ubraja u i'džaz.

El-Hattābi u svojoj knjizi "*Bejānu i'džāzil-Qur'ān*" kaže: "Iz ovog proizilazi da je Qur'ān postao mu'džiza zbog onoga što on sadrži najrečitiji jezik, napisan je najljepšim književnim stilom, obuhvatio je najistinitija značenja koja obuhvataju vjeru u Allāha jedinoga, u Njegove sifate, poziv na pokornost Njemu, objašnjenje načina pokornosti Allāhu ukazujući na halal i haram, savjete i opomene, naređivanje na dobro i odvrćanje od zla, upute u lijepi moral, upozoravanje od lošeg morala, stavljajući sve na svoje pravo

mjesto, tako da ne možemo za njih naći bolje mjesto, niti se može pomisliti da postoji bolji način da bi se to moglo izraziti. Qur'ān navodi vijesti prijašnjih naroda i onoga što ih je zadesilo od Allāhove kazne zbog njihova nevjerovanja i neposlušnosti...

Doći sa svim ovim stvarima i sakupiti ih u jednu knjigu je nemoguće za ljude, jer je to izvan ljudske snage i sposobnosti. Zato je Qur'ān ostao stalni izazov na kojeg nije moguće odgovoriti."

MIŠLJENJA OKO VELIČINE QUR'ĀNSKOG I'DŽAZA

Po pitanju veličine qur'ānskog i'džaza imamo različita mišljenja a ona su:

1. Mu'tezile smatraju da je i'džaz vezan za čitav Qur'ān, za svaku sūru a ne za dio njega.

2. Neki smatraju da je i najmanji i najveći dio Qur'āna i'džaz, svaki njegov dio. Potvrda toga je u riječima:

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ

"Zato neka oni sastave govor sličan Qur'ānu, ako istinu govore!"²⁵⁸

3. Drugi smatraju da je i'džaz na sūru u cjelini pa makar bila i mala ili što je njene veličine, kao ājet ili više ājeta ukoliko čine jednu cjelinu.

Qur'ānski izazov se odnosi na cijeli Qur'ān:

قُلْ لَئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ

بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا

²⁵⁸ sūra et-Tūr 34 ājet.

"Reci: "Kad bi se svi ljudi i džinni udružili da sačine jedan ovakav Qur'ān, oni, kao što je on, ne bi sačinili, pa makar jedni drugima pomagali." ²⁵⁹

On je izazov i sa deset sūra:

قُلْ فَآتُوا بِعَشْرِ سُورٍ مِّثْلِهِ

"Reci: "Pa sačinite vi deset Qur'ānu sličnih, izmišljenih sūra." ²⁶⁰

I on je izazov sa jednom sūrom:

قُلْ فَآتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ

"Reci: "Pa, dajte vi jednu sūru kao što je njemu objavljena." ²⁶¹ - i ājet

فَاتُوا بِسُورَةٍ مِّنْ مِّثْلِهِ

"Načinite vi jednu sūru slicnu objavljenim njemu." ²⁶²

Mi nismo u stanju da odredimo veličinu qur'ānskog i'džaza. On je prisutan u glasovima harfova i odjeku njegovih riječi, kao što ćemo ga naći i u ājetu, u sūri. Na sve to dovoljno je da kažemo da je Qur'ān Allāhov govor.

Kolika god bila veličina i'džaza, onome koji traži istinu kada pogleda u Qur'ān, njegov stil, nauku koja je sadržana u njemu, u ono što je Qur'ān uspio da promijeni kroz istoriju ljudskog društva, naći će i'džaz jasnim u potpunosti. On je prisutan u jezičkoj, naučnoj i zakonodavnoj formi objave.

²⁵⁹ sūra el-Isrā' 88 ājet.

²⁶⁰ sūra Hūd 13 ājet.

²⁶¹ sūra Junus 38 ājet.

²⁶² sūra el-Beqare 23 ājet.

JEZIČKI I'DŽAZ

Vremenom arapski jezik se razvijao sve dok nije postigao svoj najveći stepen. Proza i pjesništvo su bili prisutni u njemu kao i sve jezičke slike i forme koje ukrašavaju arapski jezik. Jezik koliki god da je dostigao stepen ostao je nemoćan pred qur'ānskim i'džazom. Nije bilo vremena u istoriji u kom je napredovao arapski jezik a da jezičari nisu priznali veličinu qur'ānskog stila izražavanja, spoznajući njegove tajne. To nije čudo jer Allāh daje da se čovjeku ne povećava znanje o Njegovim ājetima, njihove tajne a da mu to ne otkriva njihovu veličinu i uvjerenje u nemoć pred tim ājetima. Poznavanjem tih ājeta čovjeku se otvara put ka većoj spoznaji i zbog toga su faraonovi čarobnjaci bili prvi koji su prihvatili vjeru u Musaova i Harunova Gospodara.

Istorija je svjedok svih poznavaca jezika ali ni jedan od njih nije bio u stanju da se suprotstavi Qur'ānu. Ta nemoć je zabilježena u vremenu kada je arapski jezik dostigao najveći procvat, u vremenu objave Qur'āna. Svim jezičarima Qur'ān upućuje izazov ali su ostali nemoćni pred qur'ānskim jezičkim i'džazom. Ti ljudi su imali ugled, veličinu, ponos i da su mogli da odgovore na te izazove to bi i uradili.

Takođe istorija bilježi da su postojali razlozi za suprotstavljanje Qur'ānu. Ljudi su poricali objavu koja je porušila njihove snove, suprotstavljali su se Poslaniku, sallallāhu 'alejhi we sellem na razne načine, nudili su mu imetak i vlast samo da se okani pozivanja, mučili su vjernike glađu, optuživali su Poslanika, sallallāhu 'alejhi we sellem da je čarobnjak, govorili su mu da je lud, skovali su plan da ga uhapse, ubiju ili protjeraju. A bilo im je dovoljno da ga ušute samo da su odgovorili sličnim onim što je objavljeno njemu. Sve su pokušavali osim to. Ubijanje, protjerivanje, ponižavanje im je bilo lakše od toga i to je dovoljan dokaz njihove nemoći.

Kada pogledamo u Qur'ān uvjerićemo se u ljepotu njegova stila, načina pisanja i njegovih opisa na osnovu čega saznajemo da je čovjek nemoćan pred tim.

NAUČNI I'DŽAZ U QUR'ĀNU

Mnogi ljudi griješe težeći da sve naučne teorije koje je čovjek otkrio povežu sa Qur'ānom tražeći u njemu ājet koji se može te'vilom protumačiti na način koji se slaže sa dotičnom teorijom.

Greška je u tome što se vremenom naučne teorije mijenjaju što je u skladu sa zakonom napretka. Naučne teorije su podložne mijenjanju jer je moguće da budu pogrešne. Tek kada je neka teorija praktično dokazana možemo biti sigurni u njenu tačnost, jer sve do tada teorija je samo pretpostavka. Teorija može biti istinita i pogrešna, a mnoge teorije koje su ljudi smatrali ispravnim postale su odbačene nakon što su istraživanja ponovo otpočela.

Oni koji tumačeći Qur'ān pokušavaju da uporede određene ājete sa tim teorijama nanose veliku nepravdu Qur'ānu iako oni misle da čine veliko dobro. Oni zauzimaju pogrešan stav, jer su te teorije podložne promjenama i često bivaju neispravne. Ukoliko bi Qur'ān tumačili sa takvim teorijama koje se mijenjaju to bi značilo da Qur'ān u sebi ima grešku i da je neispravan.

Qur'ān je knjiga koja u sebi sadrži aqidu, knjiga upute koja se obraća ljudskoj duši s namjerom da u njoj oživi osjećaj plemenitosti i da joj ukaže na ono što je dobro i korisno za čovjeka.

Qur'ānski i'džaz nije naučna teorija koja je podložna mijenjanju i promjenama. On nije plod ljudskog truda, istraživanja i rada, već on podstiče čovjeka na razmišljanje i istraživanje u svemiru. Qur'ān ne sprečava ljudski um u razmišljanju, ne stavlja prepreke u pogledu istraživanja i ne postoji ni jedna knjiga koja više podstiče na nauku i istraživanje od Qur'āna.

Nema ni jedna naučne teorije i pravila koje je dokazano kao tačno a da nije ostvareno qur'ānskim podstrekom na razmišljanje i nema slučaja da je naučna istina koja je dokazana kao tačna bila u suprotnosti sa Qur'ānom. To samo predstavlja i'džaz.

Razmišljanje o onome što nas okružuje je 'ibadet i Qur'aṅ podstiče muslimana na razmišljanje o Allāhovim stvorenjima na nebesima i na Zemlji:

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي
 الْأَلْبَابِ ﴿٢٠٦﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي
 خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَطْلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ
 النَّارِ

"U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allāha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. "Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri!"²⁶³

Qur'aṅ nas podstiče na razmišljanje o sebi, o Zemlji na kojoj živimo, o prirodi koja nas okružuje:

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِمْ ۗ مَا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا
 بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَائِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ

"A zašto ne razmisle sami o sebi? Allāh je stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih - sa ciljem i do roka određenog. A mnogi ljudi ne vjeruju da će pred Gospodara svoga doista izići."²⁶⁴

²⁶³ sūra Ālu 'Imrān 190 i 191 ājet.

²⁶⁴ sūra er-Rūm 8 ājet.

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠٦﴾ وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ

"Na Zemlji su dokazi za one koji čvrsto vjeruju, a i u vama samima - zar ne vidite?" ²⁶⁵

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧٤﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٧٥﴾

وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٧٦﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ

"Pa zašto oni ne pogledaju kamile - kako su stvorene, i nebo - kako je uzdignuto, i planine - kako su postavljene, i Zemlju - Kako je prostrta?!"

²⁶⁶

Ovakvi ājeti podstiču čovjeka na istraživanje, razmišljanje, želju za razumijevanjem i shvatanjem onoga što nas okružuje. To je prisutno i u sljedećim ājetima:

كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ

"Eto, tako vam Allāh objašnjava propise da biste razmislili." ²⁶⁷

وَتِلْكَ الْأَمْثَلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

"Takve primjere navodimo ljudima da bi razmislili." ²⁶⁸

كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

²⁶⁵ sūra edh-Dharijat 20 i 21 ajet.

²⁶⁶ sūra el-Gašijeh 17 - 20 ājeta.

²⁶⁷ sūra el-Beqare 219 ājet.

²⁶⁸ sūra el-Hašr 21 ājet.

"Eto, tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli." ²⁶⁹

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

"To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju." ²⁷⁰

كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"Eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze ljudima koji znaju." ²⁷¹

قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

"Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili." ²⁷²

قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ

"Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju." ²⁷³

Qur'ān uzdiže učena čovjeka nad drugima.

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ

"I Allāh će na visoke stepene uzdignuti one među vama koji vjeruju i kojima je dato znanje." ²⁷⁴

²⁶⁹ sūra Junus 24 ājet.

²⁷⁰ sūra er-Ra'd 3 ājet.

²⁷¹ sūra el-E'araf 32 ājet.

²⁷² sūra el-En'am 97 ājet.

²⁷³ sūra el-En'am 98 ājet.

²⁷⁴ sūra el-Mudžadele 11 ājet.

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

"Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?" ²⁷⁵

Allāh naređuje muslimanu da traži znanje:

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

"I reci: "Gospodaru moj, ti znanje moje proširi!" ²⁷⁶

Sve spomenute nauke: astronomiju, biologiju, agronomiju i druge, Allāh sakuplja i čini ih jednim od podsticaja za bogobojaznošću.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بَيْضٌ وَحُمْرٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ

وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَلِكَ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ

الْعُلَمَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ

"Zar ne znaš da Allāh s neba spušta vodu i da Mi pomoću nje stvaramo plodove različitih vrsta; a postoje brda bijelih i crvenih staza, različitih boja, i sasvim crnih. I ljudi i životinja i stoke ima, isto tako, različitih vrsta. A Allāha se boje od robova Njegovih – učeni. Allāh je, doista, Silan, i On prašta." ²⁷⁷

Iz prethodno spomenutog vidimo da je naučni i džaz Qur'āna u tome što on podstiče muslimane na razmišljanje, otvara im vrata spoznaje i poziva

²⁷⁵ sūra ez-Zumer 9 ājet.

²⁷⁶ sūra Ta Ha 114 ājet.

²⁷⁷ sūra Fatir 27 i 28 ājet.

ih ka napretku i prihvatanju novih saznanja. Naučne istine u Qur'ānu su spomenute u kontekstu hidajeta. Oplođavanje biljki može biti samo od sebe i putem prenosa. Biljke se same oplođavaju u slučaju kada u cvijetu postoje muški i ženski polovi, dok oplodnja prenošenjem biva u slučaju kada je muški pol odvojen od ženskog, kao kod palme. Jedan od tih načina prenošenja kod tih biljki biva vjetrom. O tome govori ājet:

وَأَرْسَلْنَا الرِّيحَ لَوَاقِحَ

"Mi šaljemo vjetrove da oplođuju." ²⁷⁸

Kiseonik je potreban pri disanju a njegova količina se umanjuje u višim atmosferskim slojevima. Koliko god se čovjek popeo u atmosferu osjeća više tjeskobu u prsima i poteškoću disanja. Uzvišeni Allāh kaže:

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ تَجْعَلْ

صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ تَجْعَلُ اللَّهُ

الرَّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

"Pa onome koga Allāh želi da uputi - On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi da u zabludi ostavi - On učini njegove grudi tijesnim kao da se penje na nebo. Tako postavlja Allāh prljavštinu na one koji ne vjeruju." ²⁷⁹

Nekada je bilo rasprostranjeno uvjerenje da je atom nevidljiv a u Qur'ānu stoji:

²⁷⁸ sūra el-Hidžr 22 ājet.

²⁷⁹ sūra el-En'am 125 ājet.

وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ
 مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ

"Gospodaru tvome ništa nije skriveno ni na Zemlji ni na nebu, ni koliko atom jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga što nije u Knjizi jasnoj." ²⁸⁰ - a nema ništa manje od atoma do razbijanje njega samog.

O nauci o embrionima naći ćemo riječi Uzvišenoga:

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥٠﴾ خُلِقَ مِنْ مَّاءٍ دَافِقٍ ﴿٥١﴾ تَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ
 وَالتَّرَائِبِ

"Nek čovjek pogleda od čega je stvoren! Stvoren je od tečnosti koja se izbacila, koja između kičme i grudi izlazi." ²⁸¹

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

"Stvara čovjeka od ugruška!" ²⁸²

يَتَأْتِيهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاهُ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ
 نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُّخَلَّقَةٍ لِّنَّبِّينَ لَكُمْ ۚ وَنُقِرُّ فِي
 الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا

²⁸⁰ sūra Junus 61 ājet.

²⁸¹ sūra et-Tariq 5 – 7 ājeta.

²⁸² sūra el-Aleq 2 ājet.

"O ljudi, kako možete sumnjati u oživljenje, - pa, Mi vas stvaramo od zemlje, zatim od kapi sjemena, potom od ugruška, zatim od grude mesa vidljivih i nevidljivih udova, da vam pokažemo moć Našu! A u materice smještamo šta hoćemo, do roka određenog, zatim činimo da se kao dojenčad rađate..."²⁸³

O svemiru kao jednoj cjelini i vodi kao neophodnom faktoru za život govori nam sljedeći ājet:

أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا
مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ

"Zar ne znaju nevjernici da su nebesa i zemlja bili jedna cjelina, pa smo ih Mi raskomadali, i da Mi od vode sve živo stvaramo? I zar nećete vjerovati?"²⁸⁴

Ovi ājeti su naučni pokazatelji i teorije koje su spomenute u kontekstu božanske upute i zato je na ljudima da istražuju i razmišljaju.

Sejjid Kutb, poznati mufessir tumačeći riječi Uzvišenoga:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ

"Pitaju te o mlađacima. Reci: "Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadždž."²⁸⁵ - kaže: "Odgovor na njihovo pitanje je bio upućen stvarnosti života tih ljudi a ne samo da objasni naučnu teoriju. Objasnio im je ulogu mladog mjeseca a ta uloga je u njihovoj stvarnosti bila srž njihovog života. Ovaj ājet im nije spomenuo kruženje mjeseca, njegovih putanja i kako se to odvija. Sve to ulazi pod pitanje: "Pitaju te..." Qur'ān je objavljen zbog nečega mnogo većeg od tih pojedinosti. On nije knjiga astronomije, hemije ili

²⁸³ sūra el-Hadždž 5 ājet.

²⁸⁴ sūra el-Enbija 30 ājet.

²⁸⁵ sūra el-Beqare 189 ājet.

medicine – kao što neki žele da u njemu nađu sve te nauke ili kako neki žele da nađu kontradiktornost Qur'āna i tih nauka.

Oba ova pokušaja su dokaz nerazumijevanja ove Knjige i njene svrhe. Područje qur'ānskog djelovanja je ljudski život i duša. Njegova uloga je da kod čovjeka izgradi opštu sliku postojanja i da ga veže za njegova Stvoritelja a zatim na osnovu toga da kod čovjeka izgradi sistem života koji će mu dozvoliti da upotrijebi svu svoju moć, a među tim i moć razuma. Kada razum bude postavljen na ovakve osnove a zatim usmjeren u pravom pravcu, uz njegovo djelovanje u području naučnog istraživanja a u okvirima dozvoljenih granica čovjeku, eksperimentima i primjenom tada on postiže rezultate koji nisu krajnja istina, konačni rezultati, što je i prirodno...

Zato je čudno shvatanje Qur'āna na način onih koji žele da mu dodaju ono što mu ne pripada i da ga tumače onim što se ne želi njime reći, te da iz njega izvode djelove medicine, hemije, astronomije i drugih nauka – kao da će time povećati veličinu Qur'āna.

Qur'ānske istine su konačne, krajnje istine, za razliku od naučnih koje bez obzira na sredstva koja istraživači upotrebljavaju nisu krajnje niti konačne istine. Ono do čega čovjek dođe svojim istraživanjem ograničeno je eksperimentima i sredstvima kojima se ona vrše. Prema tome, metodološka je greška da povežujemo konačne qur'ānske istine sa činjenicama koje nisu krajnja istina, a to je sve ono što čovjek postigne svojim znanjem.

To nam biva jasnije ukoliko to uporedimo sa naučnim pretpostavkama koje su podložne promjenama, greškama, dodavanjima, a ponekad se preokrenu naopačke za sto osamdeset stepeni i to na osnovu pojave novih sredstava ili na osnovu novog tumačenja prijašnjih zapažanja.

Svaki pokušaj da se povežu opšte qur'ānske upute sa onim do čega je dospjela nauka sa svojim promjenljivim teorijama ili sa naučnim činjenicama koje nisu krajnje istine nosi u sebi prije svega metodološku grešku, kao i pripisivanja triju osobina koje ne dolikuju Qur'ānu:

1. Unutrašnja slabost koja je ovladala nekim ljudima je da oni smatraju da je nauka ta koja predvodi a da je Qur'ān onaj koji to slijedi. Time

oni pokušavaju da dokažu istinitost Qur'āna sa naukom zaboravljajući da je Qur'ān kompletna knjiga sa svim svojim oblastima, krajnja istina za razliku od nauke koja danas negira ono za šta je juče tvrdila da je istina. Sve ono do čega je došla ta nauka nije krajnja istina, niti konačno rješenje jer je ograničeno samim čovjekom, njegovim shvatanjima i sredstvima kojima se eksperimentiše. Rezultati koji proizilaze iz takve osnove ne mogu biti krajnje, konačno rješenje.

2. Pogrešno razumijevanje prirode Qur'āna i njegove svrhe. Qur'ān je krajnja istina koja ima za cilja da izgradi čovjeka u skladu sa prirodom i njenim zakonima koje je Allāh postavio u njoj kako ne bi došlo do sukoba između čovjeka i svemira koji ga okružuje. Zato čovjek treba da istražuje tajne svemira koje se otkrivaju gledanjem, eksperimentisanjem, primjenom, upotrebljavajući sve ono što mu je dato kao nosiocu hilafeta u skladu sa razumom koji mu je podaren da radi sa njim, a ne da se preda gotovim spoznajama.

3. Neprestano tumačenje Qur'āna koje nije u skladu sa vidljivim jezičkim značenjem (te'vil). Takvo tumačenje često dovodi do toga da se qur'ānski tekstovi tumače u skladu sa naučnim pretpostavkama i teorijama koje nisu dokazane i potvrđene, tako da se Qur'ānu daju nova značenja.

QUR'ĀN KAO ZAKONODAVNI I'DŽAZ

Allāh, tebareke we te'āla je usadio u čovjekovu prirodu određene potrebe koje utiču na ljudsku dušu i koje mu daju smjernice u životu. Zdrav ljudski razum sprječava čovjeka da ode na stranputicu a ljudski prohtjevi pokušavaju da nadvladaju zdrav razum koji nije uvijek u stanju da se održi na pravom putu. Zbog toga je neophodno da čovjek odgaja sebe kako bi ostao na pravom putu stavljajući pod kontrolu svoje prohtjeve i usmjeravajući ih ka dobru i onome u čemu je spas.

Čovjek je po svojoj prirodi društveno biće i on ima potrebu za drugima. Međusobno potpomaganje ljudi je društvena nužnost koju nalaže sam život. Često se desi da čovjek učini nepravdu drugome iz različitih

pobuda i kada se odnos među ljudima ne bi regulisao određenim zakonima koji će organizovati njihov život, odrediti njihove odnose, štititi prava ljudi, čuvati njihovu čast nastao bi nered među njima. Zbog toga je potrebno da svaka ljudska zajednica posjeduje zakon koji će ih obuzdavati i ostvariti pravednost među svim pojedincima te zajednice.

Veza između odgoja pojedinca i zajednice je jaka i neraskidiva, jedno se na drugo nadovezuje i ukoliko je pojedinac odgojen i društvo je zdravo i obrnuto. Kroz istoriju čovječanstvo je poznavalo razne teorije, pravce, sisteme, zakone koji su imali za cilj da usreće pojedinca u zdravoj zajednici. Ali, ni jedan od tih sistema nije dostigao veličinu koju Qur'ān postiže svojim zakonodavstvom.

Qur'ān počinje sa odgajanjem pojedinca jer je on osnova društva. Njegov odgoj se zasniva na oslobađanju čovjeka od svih zabluda i na odgoju njegove svijesti kako bi bio u stanju da podnese teret hilafeta. Naređujući čovjeku vjeru u jednog Stvoritelja, Qur'ān oslobađa čovjeka od praznovjerja, zabluda, pogrešnog vjerovanja, oslobađa ga od obožavanja njegovih strasti čineći ga iskrenim robom, predanim Allāhu, onim koji se posvećuje samo Gospodaru kome treba robovati. Time se čovjek uzdiže iznad drugih i zna da jedino utočište može naći kod svoga Stvoritelja kome pripada sva veličina i koji daje dobro Svojim stvorenjima. To je spoznaja Jednog i Jedinog Stvoritelja prije kojeg nije ništa bilo i koji neće nestati, Svemoćnoga, koji Svojim znanjem sve obuhvata i kojem nije ništa slično.

Sve što postoji On je stvorio, Njemu se vraća i sve će to Njegovom voljom jednog dana nestati. Ovo je najpotpunija aqida koju razum prihvata i najpotpunija aqida u vjeri.

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُ

كُفُوًا أَحَدٌ

"Reci: "On je Allāh – jedan! Allāh je utocište svakom! Nije rodio i rođen nije i niko Mu ravan nije!" ²⁸⁶

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

"On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve!" ²⁸⁷

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

"Sve će, osim Njega, propasti! On će suditi, i Njemu ćete se povratiti!" ²⁸⁸

ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ

"To vam je Allāh, Gospodar vaš, nema drugog boga osim Njega, Stvoritelja svega; zato Njega obožavajte." ²⁸⁹

وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا

"Allāh sve može." ²⁹⁰

وَاللَّهُ بِصِرِّمَا يَعْمَلُونَ

"A Allāh dobro vidi ono što oni rade." ²⁹¹

إِنَّمَا إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطٌ

²⁸⁶ sūra el-Ihlas.

²⁸⁷ sūra el-Hadid 3 ājet.

²⁸⁸ sūra el-Kasas 88 ājet.

²⁸⁹ sūra el-En'am 102 ājet.

²⁹⁰ sūra el-Ahzab 27 ājet.

²⁹¹ sūra el-Beqare 96 ājet.

"On znanjem Svojim obuhvata sve." ²⁹²

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

"Niko nije kao On! On sve čuje i sve vidi." ²⁹³

O Allāhovoј jednoći (tewhidu) nam Qur'aṅ daje neoborive dokaze koji su u skladu sa zdravom logikom.

لَوْ كَانَ فِيهِمَا ءِالِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا

"Da zemljom i nebesima upravljaju drugi bogovi, a ne Allāh, poremetili bi se." ²⁹⁴

قُلْ لَوْ كَانَ مَعَهُ ءِالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَآبْتَغَوْا إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا

"Reci: "Da su uz Njega bogovi, kao što oni govore, oni bi potražili put do Vlasnika 'Arša"." ²⁹⁵

Kada čovjek prihvati aqīdu islama tada on treba da slijedi šeri'at koj mu Qur'aṅ nalaže. Svakim 'ibadetom u islamu se želi postići dobrobit kako pojedinca tako i zajednice. Namaz odvraća od ružnih i nevaljalih djela. Džemat je obaveza muslimanima a isto tako je i jedan od uslova za džumu i bajram namaz. Onaj koji sam klanja njegovu osjećaji su usko povezani sa džematom muslimana širom svijeta jer klanjajući namaz on zna da se sa svim muslimanima svijeta okreće prema istoj kibli, veličaju Allāha na isti način, upućuju Mu dovu iako su daleko jedan od drugoga.

²⁹² sūra Fussilet 54 ājet.

²⁹³ sūra eš-Šūra 11 ājet.

²⁹⁴ sūra el-Enbija 22 ājet.

²⁹⁵ sūra el-Isrā' 42 ājet.

Za pravilan odgoj muslimana je dovoljno da pet puta dnevno stane na namaz obraćajući se Allāhu. Time se on veže za Allāhovu zakon i između svakog namaza pred njegovim očima je poruka ājeta:

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

"I klanjaj namaz, namaz, zaista, odvraća od razvrata i od svega što je ružno." ²⁹⁶

Zekat kao 'ibadet koji donosi korist zajednici iz korijena čupa škrtost, robovanje imetku, pohlepu za dunjalukom, učvršćuje odnos između bogatih i onih koji su lišeni imetka. Time se ostvaruje dobrobit zajednici kojoj se obezbjeđuje izlazak iz krize i poteškoća.

Hadždž kao obred navikava čovjeka na teškoće i pred njegovim očima mu se otvara slika Allāhovih stvorenja. On predstavlja konferenciju muslimana iz cijelog svijeta koji se na jednom mjestu okupljaju, upoznaju i razmjenjuju svoja mišljenja.

Post jača kod čovjeka samokontrolu, odlučnost, stavlja strasti pod kontrolu. On je društvena pojava koju muslimani doživljavaju na isti način u cijelom svijetu u periodu od mjesec dana, predstavljajući time jednu porodicu. Obavljanjem svih 'ibadeta musliman se odgaja sa osjećajem lične odgovornosti koju potvrđuje Qur'ān:

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ

"Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio." ²⁹⁷

كُلُّ أَمْرٍ بِمَا كَسَبَ رَهِيْنٌ

"Svaki čovjek je odgovoran za ono što sam čini." ²⁹⁸

²⁹⁶ sūra el-Ankebut 45 ājet.

²⁹⁷ sūra el-Mudethir 38 ājet.

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ

"U njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi."

299

Qur'añ podstiče čovjeka da okiti svoju dušu sa lijepim osobinama: saburom, iskrenošću, pravdom, dobroćinstvom, blagošću, opraštanjem, skromnošću...

Nakon odgajanja čovjeka kao pojedinca islam posvećuje pažnju porodici kao osnovnoj ćeliji društva. Da bi se odgovorilo na ljudsku potrebu za zadovoljavanjem njegove strasti i održavanjem ljudske vrste na halal – dozvoljen način Qur'añ propisuje brak. Bračne veze su uspostavljene na temeljima ljubavi, samilosti, duševnog smiraja, pravednog odnosa, uvažavanja posebnosti muškarca i žene i uloge koja odgovara svakom od njih dvoje.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ

مَوَدَّةً وَرَحْمَةً

"I jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost." ³⁰⁰

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ

"S njima lijepo živite!" ³⁰¹

²⁹⁸ sūra et-Tūr 21 ājet.

²⁹⁹ sūra el-Beqare 286 ājet.

³⁰⁰ sūra er-Rūm 21 ājet.

³⁰¹ sūra en-Nisā' 19 ājet.

الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا
 أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ

"Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allāh dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje." ³⁰²

Nakon pojedinca i zajednice dolazi sistem vlasti koji treba da vlada u zajednici muslimana. Qur'a'n određuje propise islamske vlasti koji su nenadmašni. To je propis "šūre - dogovaranja", jednakosti i zabrana vlasti autokratije – da pojedinac radi samovoljno kako on hoće.

وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ

"I dogovaraj se s njma." ³⁰³

وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ

"I koji se o poslovima svojim dogovaraju." ³⁰⁴

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

"Vjernici su samo braća." ³⁰⁵

³⁰² sūra en-Nisā' 34 ājet.

³⁰³ sūra Ālu 'Imran 159 ājet.

³⁰⁴ sūra eš-Šūrā 38 ājet.

³⁰⁵ sūra el-Hudžurat 10 ājet.

قُلْ يٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا
 نُشْرِكُ بِهِۦ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ

"Reci: "O sljedbenici Knjige, dođite da se okupimo oko jedne riječi i nama i vama zajedničke: da nikoga osim Allāha ne obožavamo, da nikoga Njemu ravnim ne činimo i da jedni druge, pored Allāha, bogovima ne držimo!" ³⁰⁶

To je vlast koja se zasniva na opštoj pravdi. Ona se nikada ne smije oskrnaviti ili pasti pod uticaj samoljublja, rodbinskih veza ili društvenih faktora bogatstva ili siromaštva.

يٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلّٰهِ وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ
 ٱلْوَالِدِينَ وَٱلْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُوا۟
 ٱلْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُوا۟ وَإِن تَلَوُّرًا أَوْ تَعْرِضُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

"O vjernici, budite uvijek pravedni, svjedočite Allāha radi, pa i na svoju štetu ili na štetu roditelja i rođaka, bio on bogat ili siromašan, ta Allāhovo je da se brine o njima! Zato ne slijedite strasti - kako ne biste bili nepravedni. A ako budete krivo svjedočili ili svjedočenje izbjegavali - pa, Allāh zaista zna ono što radite." ³⁰⁷

Takođe na pravednost čovjekova postupka ne smije da utiče osjećaj osvete prema onome koji je njemu učinio nepravdu.

³⁰⁶ sūra Ālu 'Imran 64 ājet.

³⁰⁷ sūra en-Nisā' 135 ājet.

يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ ۚ لِلَّهِ شُهَدَاءُ بِالْقِسْطِ ۚ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ
شَنَّانُ قَوْمٍ عَلَىٰ ءَلَّا تَعْدِلُوا ۚ اَعْدِلُوا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ

"O vjernici, dužnosti prema Allāhu izvršavajte, i pravedno svjedočite! Neka vas mržnja koju prema nekim ljudima nosite nikako ne navede da nepravedni budete! Pravedni budite, to je najbliže čestitosti, i bojte se Allāha, jer Allāh dobro zna ono što činite!" ³⁰⁸

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ
تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

"Allāh vam zapovijeda da odgovorne službe onima koji su ih dostojni povjeravate i kada ljudima sudite da pravično sudite." ³⁰⁹

Zakonodavstvo u islamskoj vlasti nije prepušteno ljudima već ga je Qur'ān odredio i napuštanje tog zakona je kufr, nasilje i grijeh.

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ

"A oni koji ne sude prema onome što je Allāh objavio, oni su pravi nevjernici." ³¹⁰

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

"Oni koji ne sude prema onom što je Allāh objavio pravi su nasilnici." ³¹¹

³⁰⁸ sūra el-Māide 8 ājet.

³⁰⁹ sūra en-Nisā' 58 ājet.

³¹⁰ sūra el-Māide 44 ājet.

³¹¹ sūra el-Māide 45 ājet.

وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

"A oni koji ne sude prema onome što je Allāh objavio - pravi su grešnici."

312

أَفْحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ

"Zar oni traže da im se kao u pagansko doba sudi? A ko je od Allāha bolji sudija narodu koji čvrsto vjeruje?"³¹³

Qur'ān je potvrdio i odredio očuvanje pet darurijata u ljudskom društvu: vjere, života, časti, imetka i razuma. U slučaju narušavanja toga Qur'ān propisuje kazne koje su poznate u islamskom fikhu pod imenom 'hudud' i 'džinājāt'.

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ

"U odmazdi vam je - opstanak, o razumom obdareni."³¹⁴

الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ

"Bludnicu i bludnika izbicujte sa stotinu udara bica, svakog od njih."³¹⁵

وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ

جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ

³¹² sūra el-Māide 47 ājet.

³¹³ sūra el-Māide 50 ājet.

³¹⁴ sūra el-Beqare 179 ājet.

³¹⁵ sūra en-Nūr 2 ājet.

"One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi." ³¹⁶

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا

"Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove!" ³¹⁷

Qur'ān određuje međudržavne odnose u ratu i u miru između muslimana i njihovih komšija i onih koji sa njima imaju ugovor. Zakoni koji regulišu te odnose su na najvišem nivou ljudske civilizacije.

Ukratko Qur'ān je potpuni zakonodavni ustav koji gradi ljudski život na najboljim vrijednostima. Zakonodavni i'džaz je povezan sa naučnim i jezičkim i'džazom i on ostaje sačuvan do Sudnjeg dana. Sama činjenica da je islamsko zakonodavstvo promijenilo tok istorije i ostavilo traga u njoj je dovoljan dokaz qur'ānskog i'džaza.

³¹⁶ sūra en-Nūr 4 ājet.

³¹⁷ sūra el-Māide 38 ājet.